7

Bogdan Teodorescu
Cristina Hornoiu
Emilian Colceru
Florin Cristescu

MINISTERUL EDUCAȚIEI

ISTORIE

MANUAL PENTRU CLASA A VII-A

EDITURA PARALELA 45
EDUCAȚIONAL

Acest manual școlar este proprietatea Ministerului Educației.

Manualul este realizat în conformitate cu Programa școlară aprobată prin
Ordinul ministrului educației naționale nr. 3393/28.02.2017.

119 – număr de telefon unic la nivel național pentru cazurile de abuz împotriva copiilor

116.111 – numărul de telefon de asistență pentru copii

7

Bogdan Teodorescu
Cristina Hornoiu
Emilian Colceru
Florin Cristescu

MINISTERUL EDUCAȚIEI

ISTORIE

MANUAL PENTRU CLASA A VII-A

Editura Paralela 45

Manualul a fost aprobat prin Ordinul Ministrului Educației nr. 6169/22.08.2024.
Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și în format digital.

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT DE:						
Anul	Numele elevului care a primit manualul	Clasa	Școala	Anul școlar	Starea manualului*	
					la primire	la returnare
1.						
2.						
3.						
4.						

* Starea manualului se va înscrie folosind termenii: *nou, bun, îngrijit, nesatisfăcător, deteriorat*.
Cadrele didactice vor controla dacă numele elevului este scris corect.
Elevii nu trebuie să facă niciun fel de însemnări pe manual.

Referenți științifici:
Conf. univ. dr. Radu Nedici, Universitatea din București, Facultatea de Istorie
Prof. grad I dr. Mihaela Constantinescu, Colegiul Național „Cantemir Vodă”, București

ISBN 978-973-47-4157-1

Redactare: Alisa Ionescu
Corectură: Mugur Butuza
Tehnoredactare: Carmen Rădulescu
Design copertă: Mirona Pintilie
Pregătire de tipar: Marius Badea

Credite foto: shutterstock.com, wikipedia.org
Materiale video și audio, digitalizare:
EDITSOFT & SERVICES

Copyright © Editura Paralela 45, 2024
Prezenta lucrare folosește denumiri ce constituie mărci înregistrate,
iar conținutul este protejat de legislația privind dreptul de proprietate intelectuală.

COMENZI – CARTEA PRIN POȘTĂ
EDITURA PARALELA 45
Bulevardul Republicii, nr. 148, Clădirea C1, etaj 4, Pitești,
jud. Argeș, cod 110177
Tel.: 0248 633 130; 0753 040 444; 0721 247 918
Tel./fax: 0248 214 533; 0248 631 439; 0248 631 492
E-mail: comenzi@edituraparalela45.ro

www.edituraparalela45.ro

Editura Paralela 45

DEȘTEAPTĂ-TE, ROMÂNE!

de Andrei Mureșanu

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost’ pământ!

Cuprins

Competențe generale și competențe specifice 6
Ghidul elevului 8
Să ne amintim! 10
Evaluare inițială 12

Capitolul 1
Lumea la sfârșitul secolului al XlX-lea și începutul secolului al XX-lea

Marile alianțe politico-militare în lume 14
Primul Război Mondial. Evoluția alianțelor 16
Primul Război Mondial. Fronturile de luptă. Frontul de vest 18
Studiu de caz: Viața în tranșee *21*
Primul Război Mondial. Fronturile de luptă. Frontul de est 22
Studiu de caz: Revoluția industrială și războiul. Noul armament și victimele lui *24*
Studiu de caz: Frontul de acasă *25*
Studiu de caz: România și Primul Război Mondial *26*
Tratatele de pace 28
Noua hartă a Europei 30
Recapitulare 32
Autoevaluare 34

Capitolul 2
Perioada interbelică: o lume în schimbare

Viața cotidiană: organizarea orașelor, lumea rurală 36
Studiu de caz: Crize economice *37*
Viața cotidiană: invențiile și viața casnică 38
Studiu de caz: Femeia în viața publică *39*
Viața cotidiană: divertismentul 40
Studiu de caz: Cinematograful – artă și industrie *41*
Viața cotidiană: sănătatea și cultura 42
Cetățean și stat în democrație și în totalitarism 44
Studiu de caz: Un model democratic – SUA *46*
Studiu de caz: Comunismul *48*
Studiu de caz: Nazismul *50*
Recapitulare 52
Autoevaluare 53
Evaluare sumativă 54

Capitolul 3
Lumea în război

Relațiile internaționale. Agresiunea statelor totalitare ... 56
Al Doilea Război Mondial: alianțe militare și fronturile de luptă (1939 – 1945) ... 58
Studiu de caz: Noile mijloace de distrugere în masă ... *61*
România și Al Doilea Război Mondial ... 62
Studiu de caz: Holocaustul ... *64*
Studiu de caz: Viața pe front și frontul de acasă ... *66*
Al Doilea Război Mondial: Conferințele de pace ... 68
Recapitulare ... 70
Autoevaluare ... 72

Capitolul 4
Lumea postbelică

Reconstrucție și modele ale dezvoltării economice ... 74
Viața cotidiană – de la dramele războiului la prosperitate ... 76
Studiu de caz: Declarația Universală a Drepturilor Omului ... *78*
Studiu de caz: Protestul tinerei generații ... *79*
Democrație *versus* comunism. Modele de organizare a statelor ... 80
Războiul Rece (1945 – 1991) ... 82
Uniunea Europeană: principii de organizare și funcționare ... 84
Lumea contemporană: o lume multipolară – globalizarea ... 86
Studiu de caz: Terorismul ... *87*
Studiu de caz: Migrații în lumea contemporană ... *88*
Noua diversitate culturală ... 90
Revoluția informațională ... 92
Studiu de caz: Noile forme de divertisment – jocurile și tehnologia. Consecințe ... *93*
Recapitulare ... 94
Autoevaluare ... 96
Evaluare sumativă ... 97

Recapitulare finală ... 98
Evaluare finală ... 100
Aprofundare și dezvoltare ... 101
Dicționar ... 102

Competențe generale și competențe specifice

1. **Utilizarea în contexte diverse a coordonatelor și reprezentărilor de timp și spațiu**
   1.1. Utilizarea coordonatelor de timp și spațiu în prezentarea faptelor și proceselor istorice
   1.2. Compararea faptelor/proceselor istorice din perspectivă temporală și spațială
2. **Utilizarea critică și reflexivă a limbajului de specialitate și a surselor istorice**
   2.1. Folosirea surselor istorice în vederea descoperirii elementelor de continuitate și schimbare în procesele istorice
   2.2. Explorarea surselor istorice prin utilizarea instrumentelor specifice gândirii critice – interpretarea critică a informațiilor oferite de surse istorice
3. **Manifestarea comportamentului civic prin valorificarea experienței istorice și a diversității socio-culturale**
   3.1. Determinarea relațiilor dintre personalitățile și grupurile umane în desfășurarea faptelor istorice
   3.2. Prezentarea unor elemente de continuitate și schimbare în evoluția sistemului de valori
4. **Folosirea autonomă și responsabilă a instrumentelor necesare învățării permanente**
   4.1. Realizarea unor proiecte individuale sau de grup prin utilizarea resurselor multimedia
   4.2. Aplicarea unor tehnici de muncă intelectuală care valorizează cooperarea, disciplina și perseverența
   4.3. Folosirea perspectivelor multiple și a capacităților de analiză critică pentru luarea deciziilor pe bază de argumente și dovezi pertinente

Capitolul 1. Lumea la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea

Lecția	Paginile	Competențele specifice
Marile alianțe politico-militare în lume	14-15	1.1; 1.2; 2.1; 2.2;
Primul Război Mondial. Evoluția alianțelor	16-17	1.1; 1.2; 2.1; 2.2; 4.1; 4.2;
Primul Război Mondial. Fronturile de luptă. Frontul de vest	18, 19-20	1.1; 1.2; 2.1; 2.2;
Studiu de caz: Viața în tranșee	21	2.1; 3.2; 4.1;
Primul Război Mondial. Fronturile de luptă. Frontul de est	22-23	1.1; 1.2; 2.1; 2.2; 4.2;
Studiu de caz: Revoluția industrială și războiul. Noul armament și victimele lui	24	2.1, 4.1; 4.2;
Studiu de caz: *Frontul de acasă*	25	3.1; 3.2; 4.1; 4.2; 4.3;
Studiu de caz: România și Primul Război Mondial	26-27	1.1; 1.2; 2.2; 4.1; 4.2;
Tratatele de pace	28-29	1.1; 1.2; 2.1; 2.2; 3.1; 4.1; 4.2; 4.3;
Noua hartă a Europei	30-31	1.1; 1.2; 2.1; 3.1; 4.3;
Recapitulare	32-33	1.1; 2.1; 4.2;
Autoevaluare	34	1.1; 3.1; 4.2.

Capitolul 2. Perioada interbelică: o lume în schimbare

Lecția	Paginile	Competențele specifice
Viața cotidiană: organizarea orașelor, lumea rurală	36	1.2; 2.1; 2.2; 3.2;
Studiu de caz: Crize economice	37	1.2; 2.1; 2.2;
Viața cotidiană: invențiile și viața casnică	38	2.1; 2.2; 3.1; 3.2; 4.1; 4.3;
Studiu de caz: Femeia în viața publică	39	2.2; 3.1; 3.2; 4.1; 4.2;
Viața cotidiană: divertismentul	40	2.1; 2.2; 3.2; 4.1;
Studiu de caz: Cinematograful – artă și industrie	41	2.1; 3.1; 4.1; 4.2;
Viața cotidiană: sănătatea și cultura	42	2.1; 3.2; 4.1;
Cetățean și stat în democrație și în totalitarism	44-45	1.1; 1.2; 2.1; 2.2; 3.1; 3.2; 4.1; 4.3;
Studiu de caz: Un model democratic – SUA	46-47	1.1; 1.2; 2.1; 2.2; 3.1; 3.2; 4.1; 4.3;
Studiu de caz: Comunismul	48-49	1.1; 1.2; 2.1; 2.2; 3.1; 3.2; 4.1; 4.3;
Studiu de caz: Nazismul	50-51	1.1; 1.2; 2.1; 2.2; 3.1; 4.1; 4.2;

Recapitulare	52	1.1; 2.2; 3.1; 4.3;
Autoevaluare	53	1.1; 1.2; 4.2;
Evaluare sumativă	54	1.1; 1.2; 2.1; 4.2.

Capitolul 3. Lumea în război

Lecția	Paginile	Competențele specifice
Relațiile internaționale. Agresiunea statelor totalitare	56-57	1.1; 1.2; 2.1; 2.2;
Al Doilea Război Mondial: alianțe militare și fronturile de luptă (1939 – 1945)	58-60	1.2; 2.1; 3.2; 4.2;
Studiu de caz: Noile mijloace de distrugere în masă	61	3.1; 3.2; 4.3;
România și Al Doilea Război Mondial	62-63	1.2; 2.2; 3.2; 4.1;
Holocaustul	64-65	3.1, 3.2, 4.1, 4.2;
Viața pe front și *frontul de acasă*	66-67	2.1; 3.1; 3.2; 4.1;
Al Doilea Război Mondial: Conferințele de pace	68-69	1.2; 2.1; 3.1; 3.2; 4.1;
Recapitulare	70-71	1.1; 2.2; 3.1; 4.3;
Autoevaluare	72	1.1; 1.2; 2.1.

Capitolul 4. Lumea postbelică

Lecția	Paginile	Competențele specifice
Reconstrucție și modele ale dezvoltării economice	74-75	2.1; 2.2; 4.2; 4.3;
Viața cotidiană – de la dramele războiului la prosperitate	76-77	2.1; 2.2; 3.2; 4.2;
Studiu de caz: Declarația Universală a Drepturilor Omului	78	1.1; 2.1; 4.3;
Studiu de caz: Protestul tinerei generații	79	3.2; 4.1; 4.2; 4.3;
Democrație *versus* comunism. Modele de organizare a statelor	80-81	1.1; 1.2; 2.2; 3.1;
Războiul Rece (1945 – 1991)	82-83	1.1; 1.2; 2.1; 3.1;
Uniunea Europeană: principii de organizare și funcționare	84-85	1.1; 2.1; 2.2;
Lumea contemporană: o lume multipolară – globalizarea	86	4.2; 4.3;
Studiu de caz: Terorismul	87	2.2; 3.1;
Studiu de caz: Migrații în lumea contemporană	88-89	1.1; 2.1; 2.2; 3.2;
Noua diversitate culturală	90-91	2.1; 2.2; 3.1; 3.2; 4.1;
Revoluția informațională	92	2.1; 2.2;
Studiu de caz: Noile forme de divertisment – jocurile și tehnologia. Consecințe	93	4.1; 4.2; 4.3;
Recapitulare	94	1.1; 1.2; 2.1; 3.2; 4.3;
Autoevaluare	96	1.1; 2.2; 3.2; 4.3;
Evaluare sumativă	97	1.1; 1.2; 2.1; 2.2; 3.2; 4.3;

Recapitulare finală	98-99	2.1; 2.2; 3.1; 4.2; 4.3;
Evaluare finală	100	1.1; 1.2; 2.2; 4.3;
Aprofundare și dezvoltare	101	2.1; 2.2; 3.1.

Ghidul elevului: călătoria continuă!

Varianta digitală

În manualul digital vei descoperi activități-suport pentru învățare, în format multimedia. Aceste activități sunt marcate în paginile manualului cu următoarele simboluri:

AMII static
(imagini, hărți, izvoare istorice)

AMII animat
(film sau animație)

AMII interactiv
(jocuri și exerciții interactive)

Îți vom fi alături la fiecare pas prin butonul de *Ajutor*. În plus, poți folosi manualul și pe telefonul mobil sau pe tabletă.

Mic dicționar

Unele lecții din manual sunt însoțite de un mic dicționar special, care îți explică noțiuni întâlnite în text.

La sfârșitul manualului am inclus însă un dicționar mai cuprinzător. Dacă citești cu atenție lecțiile, vei observa că unele cuvinte sunt scrise cu o culoare diferită. Explicațiile acestor cuvinte se găsesc în dicționarul de termeni. Îți recomandăm să îți alcătuiești, la finalul caietului de istorie sau într-un mic carnețel, propriul tău dicționar de termeni istorici. Notează în el orice noțiune pe care ai auzit-o și nu ai înțeles-o, întreabă-ți apoi profesorul sau caută în dicționar/pe internet pentru a-i desluși înțelesul.

În clasa a cincea ai început o călătorie în timp alături de primii oameni de pe Pământ. Ai explorat Antichitatea și Evul Mediu, iar anul trecut ai admirat creațiile Renașterii și ai asistat la nașterea lumii moderne.

Călătoria pe care ți-o propunem în acest an cu ajutorul manualului de față și al celui digital – ghidurile tale în această aventură – începe în secolul al XX-lea. Vei fi martorul evoluției spectaculoase a culturii și civilizației, care a contribuit din plin la crearea lumii așa cum o vedem azi. Vei păși, pagină cu pagină, alături de mari personalități și vei participa la evenimente care au zguduit omenirea din temelii, atât ca organizare politică, cât și ca sistem de valori. Călătoria din acest an se va încheia în prezent, la începutul mileniului al treilea.

O călătorie reușită este una bine organizată. De aceea ți-am pregătit pentru fiecare lecție un text de la care să începi descoperirea temei, dar și surse diverse, atât texte, cât și imagini, care să surprindă cât mai bine modul în care oamenii trăiau în secolul trecut.

Pentru a marca progresul călătoriei, fiecare capitol are o culoare specială și un „bilet” în partea de sus. La fiecare coborâre (sfârșit de capitol) vei observa că rămân tot mai puține bilete de folosit. Pentru a fi siguri că nu te rătăcești, în partea de jos a paginii am adăugat o axă cronologică pe care am marcat, aproximativ, momentul călătoriei tale.

Este imposibil să studiezi istoria fără să apelezi la izvoarele istorice. Pentru secolul al XX-lea, varietatea izvoarelor este poate cea mai spectaculoasă dintre toate epocile istorice. S-au păstrat mult mai bine informațiile transmise pe hârtie. În plus, au apărut fotografia, pelicula cinematografică, apoi înregistrările audio.

În acest chenar colorat vei descoperi surse scrise din perioada propusă spre dezbatere, care îți vor furniza materiale necesare pentru cercetare.

Vei găsi marcate astfel documente oficiale, precum fragmente din tratate ori discursuri, dar și mărturii ale vieții de zi cu zi – fragmente din romanele de epocă sau din ziare. Parcurge-le cu atenție, ca un adevărat cercetător istoric. Dacă ți-au trezit curiozitatea, caută la bibliotecă sau pe internet sursa și aprofundează tema. Nu uita: de câte ori descoperi o informație interesantă, noteaz-o, pentru a o putea regăsi ușor la nevoie!

Unul dintre lucrurile importante pe care le are de făcut un călător, fie el și prin istorie, ca tine, este să știe întotdeauna unde se află. Dacă un ceas imaginar, împreună cu rubrica alăturată de Cronologie te vor ajuta să te orientezi în timp, hărțile incluse în manual vor contura spațiul în care călătorești. Pentru a le vizualiza mai bine, le poți deschide în manualul digital. Dacă ești curios să afli mai multe, caută hărți în atlase sau pe internet pentru a obține informații mai detaliate. Nu în ultimul rând, vei observa că unele pagini au fundalul galben. Aceasta înseamnă că sunt dedicate unor opriri speciale – studii de caz – pe care ne-am străduit să ți le prezentăm astfel încât să-ți trezim curiozitatea de a afla mai multe informații.

În manualul digital am detaliat evenimente sau am prezentat personalități, acolo unde am anticipat curiozitatea ta în privința subiectului.

1 Marcate cu aceste buline numerotate vei descoperi sarcini de lucru pentru aprofundarea conținuturilor lecției. Acestea pot fi simple, testându-ți atenția la anumite detalii, sau pot presupune un efort mai mare de comparare, analiză și sinteză a imaginilor și fragmentelor istorice propuse.

2 Te provocăm să înveți descoperind singur realitățile istorice. Proiecte, fișe de portofoliu, afișe, prezentări interactive (cu ferestre tip *lapbook*) sau în format digital, diverse scheme și moduri de a organiza grafic informația – toate acestea vor alcătui jurnalul unei călătorii frumoase: **portofoliul** tău de elev. Acesta va sta la loc de cinste în bibliotecă, drept dovadă a efortului pe care-l vei depune în acest an școlar pentru a înțelege istoria zbuciumată a secolului al XX-lea și a începutului de secol XXI.

Cronologie

În această rubrică vei descoperi cele mai importante repere cronologice necesare pentru a putea plasa în timp evenimentele istorice abordate în tema lecției. Te vor ajuta să înțelegi mai bine cursul evenimentelor, uneori desfășurate foarte rapid, și să le reții mai ușor pe cele cu adevărat importante.

Ilustrațiile incluse în manual au fost alese cu scopul de a-ți face cât mai plăcută călătoria pe firul istoriei. Rolul lor este de a te ajuta să înțelegi mai ușor faptele prezentate.

Reținem!

Aflată la finalul lecției, această rubrică sintetizează mesajul principal al conținutului propus. Nu trebuie memorată, ci te ajută ca, după ce ai parcurs lecția și ai rezolvat exercițiile, să verifici ceea ce ai înțeles. Reține că lecția este doar o fereastră deschisă spre lume. Tu ești cel care trebuie să cerceteze și să aprofundeze!

La sfârșitul fiecărui capitol ți-am propus teme de recapitulare și de autoevaluare. Rezolvă în caiet (**manualul este transmisibil**), apoi verifică-ți răspunsurile folosind soluțiile oferite la finalul paginilor.

Îți dorim călătorie plăcută!

Să ne amintim!

1 Alege varianta corectă și transcrie răspunsul în caiet:

A. Marele dramaturg William Shakespeare a fost contemporan cu:
a. Richard al III-lea;
b. Henric al VIII-lea;
c. Elisabeta I;
d. Victoria I.

B. Capodopera *Cina cea de taină* aparține lui:
a. Michelangelo Buonarroti;
b. Leonardo da Vinci;
c. Rafael Sanzio;
d. Auguste Renoir.

C. Petru cel Mare a încheiat un tratat cu domnul Moldovei:
a. Ștefan cel Mare;
b. Petru Rareș;
c. Dimitrie Cantemir;
d. Constantin Brâncoveanu.

D. Prusia, mare putere europeană în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, avea capitala la:
a. München;
b. Berlin;
c. Dresda;
d. Frankfurt.

E. Primul președinte al SUA a fost:
a. Thomas Jefferson;
b. George Washington;
c. Abraham Lincoln;
d. Theodore Roosevelt.

2 Asociază termenii enumerați mai jos în coloana **A** cu definițiile din coloana **B**.
Scrie în caiet perechile formate:

A

1. Absolutism;
2. Iluminism;
3. Revoluție industrială;
4. La Belle Epoque.

B

a. Transformările produse la răscrucea secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea de progresele științifice și tehnice începute în Anglia.

b. Perioada de la sfârșitul secolului al XIX-lea până la 1914, caracterizată prin pace, bunăstare și înflorirea culturii în Europa și America.

c. Preluarea puterii prin forță, prin mijloace nelegale, de către o persoană sau un grup de persoane.

d. Un nou mod de gândire bazat pe forța rațiunii și a educației, cu scopul de „a lumina” oamenii și de a provoca schimbări în societate.

e. Sistem politic care atribuie monarhului întreaga putere și îl consacră ca reprezentant al divinității.

3 Notează în caiet pentru fiecare dintre afirmațiile de mai jos **A**, dacă consideri că este adevărată, și **F**, dacă consideri că este falsă:

a. În secolul al XVIII-lea, opinia publică europeană s-a afirmat prin presă, saloane de lectură, cafenele și cluburi politice.

b. Puterea împăratului Napoleon I era simbolizată și de expresia care i se atribuia *Statul sunt eu*.

c. Reorganizarea Europei după Congresul de la Viena din 1815 a ținut cont de cuceririle Revoluției Franceze.

d. În timpul revoluției de la 1848, locuitorii statelor germane doreau unificarea țării lor și un regim politic constituțional.

e. Regele Victor Emanuel II, revoluționarul Giuseppe Garibaldi și cancelarul Otto von Bismarck au avut un rol esențial în Unificarea Italiei.

f. În epoca victoriană s-a desfășurat prima revoluție industrială în Anglia.

4 Completează spațiile libere pentru a obține enunțuri corecte. Copiază în caiet litera și notează răspunsul:

a. Delegații întruniți la ...(**A**)... au adoptat la 4 iulie 1776 ...(**B**)... . Statul nou întemeiat a fost condus după ...(**C**)... prin care se organiza ca o republică cu un președinte ales.

b. Declarația Drepturilor Omului și Cetățeanului (1789) desființa ...(**D**)... și punea bazele unei noi societăți.

c. În anul 1804 Napoleon s-a proclamat ...(**E**)... . Și-a sfârșit domnia și a fost exilat pe insula Elba după ce a pierdut bătălia de la ...(**F**)... .

d. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea s-au format trei state noi în Europa ...(**G**)..., ...(**H**)... și ...(**I**)... .

e. România s-a organizat ca monarhie constituțională în vremea lui ...(**J**)... .

5 Modernizarea statului român în a doua jumătate a secolului al XlX-lea a presupus și construcția de căi ferate. Pornind de la fragmentul lui Ionescu Gion, compune un text de 8 – 10 rânduri în care să analizezi impactul revoluției industriale asupra oamenilor din acea perioadă. Evidențiați avantajele și dezavantajele pentru un oraș de provincie cum era Piteștiul.

6 Prezintă relațiile politice dintre Germania și Franța în a doua jumătate a secolului al XIX-lea pornind de la momentul istoric reprezentat în pictura de mai jos.
Folosește modelul argumentativ: *consider că, mai întâi, apoi, în concluzie.*

Proclamarea lui Wilhelm I ca împărat german la Versailles.
În fața lui, îmbrăcat în alb, se află Otto von Bismarck.
(Tablou de Anton von Werner, 1885)

Declarația Drepturilor Omului și Cetățeanului, 1789

Nu știu, zău – *ne zicea mai alaltăieri un bătrân piteștean* – dacă din alte puncte de vedere drumul de fier a făcut bine orașului nostru, ceea ce știu sigur e că din cauza lui toți vecinii noștri, râmnicenii, câmpulungeni, argeșeni și rucăreni nu mai sunt ca mai înainte tributarii Piteștilor. Altădată cei mai mulți veneau la Pitești de-și făceau târguielile. Azi, pentru cele mai mici trebuințe, ei dau fuga la București.

Singurii mușterii care ne-au mai rămas credincioși, ca și-n vremurile bătrâne, sunt țăranii de prin satele apropiate de oraș.

Și, într-adevăr, cuvintele bătrânului piteștean sunt foarte temeinice. Plecând de dimineață de tot din Rucăr și din Râmnic și mai peste zi din Câmpulung și Curtea de Argeș, călătorul care are drept țintă Bucureștii nu face decât a trece prin Pitești și a trage direct la gară pentru trenul care pleacă în capitală la 5 și 20 seara. Peste trei ceasuri, călătorul e în București, iar hotelierii Piteștilor așteaptă mereu călătorii care sunt să vie și care nu mai vin.

Ionescu Gion, despre introducerea căii ferate la Pitești

Evaluare inițială

1 Alege varianta corectă și transcrie răspunsul în caiet:

A. Primul explorator european care a ajuns pe apă în India a fost:
a. Cristofor Columb;
b. Vasco da Gama;
c. Bartolomeo Diaz;
d. Fernando Magellan.

B. *Gioconda* a fost pictată de:
a. Michelangelo Buonarroti;
b. Rafael Sanzio;
c. Leonardo da Vinci;
d. Sandro Botticelli.

C. Monarhul francez care a întruchipat absolutismul în sintagma *Statul sunt eu* a fost:
a. Ludovic al XIII-lea;
b. Ludovic al XIV-lea;
c. Ludovic al XV-lea;
d. Ludovic al XVI-lea.

2 Explică următorii termeni:
a. monarhie absolutistă;
b. opresiune;
c. emancipare națională;
d. stat multinațional;
e. imperialism.

3 Ordonează cronologic, plasând pe o axă desenată în caiet, următoarele evenimente istorice:
a. adoptarea primei constituții a SUA;
b. Congresul de la Viena;
c. Declarația Drepturilor Omului și Cetățeanului;
d. Unirea Principatelor Române;
e. înfrângerea lui Napoleon III;
f. Revoluția pașoptistă.

4 Identifică pe harta de mai jos care sunt statele din Europa la sfârșitul secolului al XIX-lea. Scrie în caiet denumirea corespunzătoare fiecărei cifre.

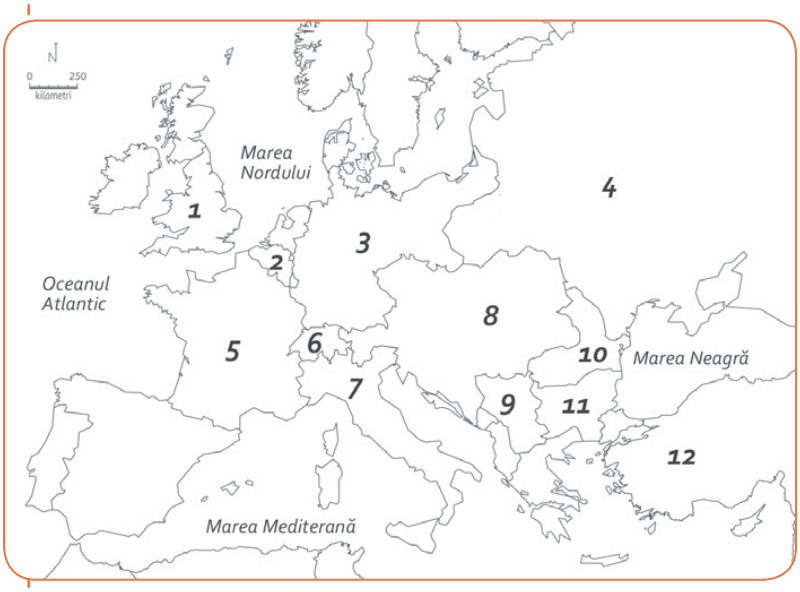

5 Citește următorul text, apoi răspunde cerințelor:

Majestate! Națiunea română din marele principat al Ardealului, din Banat, din părțile vecine Ungariei și din Bucovina, care este cea mai veche și cea mai numeroasă din ținutul locuit de dânsa [...] *cere cu toată plecăciunea și cu toată încredințarea de la dreptatea Majestății Tale: unirea tuturor românilor din statul austriac într-o singură națiune de sine stătătoare, sub sceptrul Austriei, ca parte întregitoare a monarhiei.* [...] *reprezentarea națiunii române după numărul sufletelor în dieta universală a Imperiului austriac.*

Andrei Șaguna, Memoriu adresat lui Franz Joseph, 1849

a. Numește alte trei națiuni aflate între granițele statului austriac la momentul menționat în text.

b. Identifică în text argumentele românilor în favoarea unirii. Ce solicitare dovedește caracterul modern al organizării statale propuse?

c. Descrie pe scurt evenimentele petrecute în Europa în anii 1848 – 1849, enunțând trei revendicări ale popoarelor revoltate.

d. Realizează un text de 10 – 20 de rânduri despre formarea statelor naționale în secolul al XIX-lea. Vei urmări atât situația popoarelor care au reușit să-și formeze un stat propriu, cât și a celor care au eșuat.

Verifică răspunsurile în manualul digital!

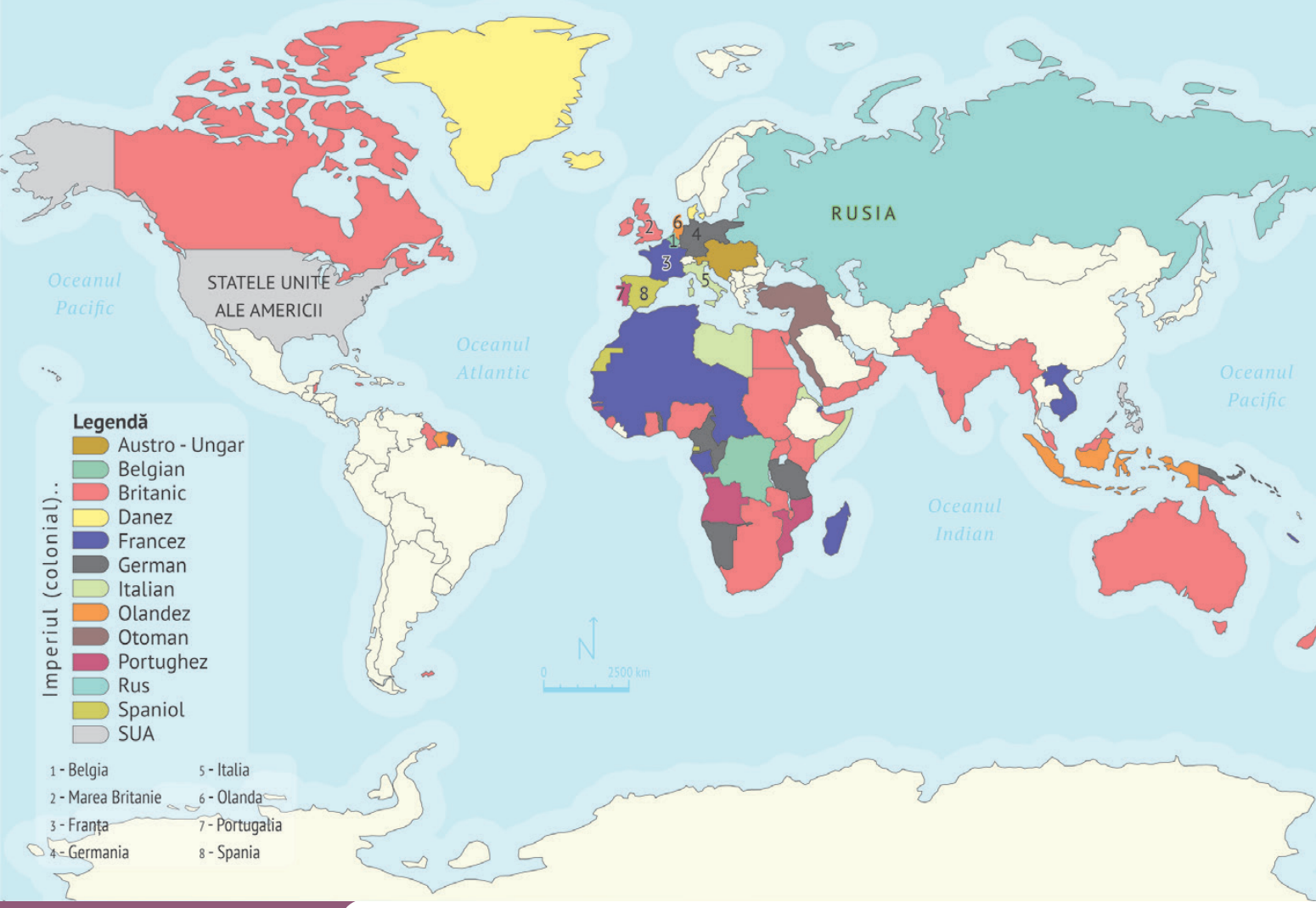

Capitolul 1
Lumea la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea

Călătoria noastră, începută în zorii civilizației, a ajuns la porțile secolului al XX-lea. Aici *vei afla* că în acele vremuri lumea se găsea într-o epocă a păcii, a acumulării de bunuri și a prosperității și că se bucura de toate acestea.

Vei descoperi că progresele se datorau unui lung șir de revoluții științifice și tehnice și astfel îți *vei construi* imaginea complexă a unei societăți care producea bunuri nu numai în vederea bunăstării și a plăcerilor vieții, ci și pentru conflict și distrugere.

La sfârșit, *vei înțelege* că schimbarea este motorul istoriei și că Primul Război Mondial a grăbit sfârșitul unei lumi și nașterea alteia.

Marile alianțe politico-militare în lume

Construcția căii ferate transsiberiene a fost realizată între 1891 și 1913; pornește de la Moscova și ajunge la Vladivostok, având o lungime de peste 9 200 km.

1 La nivel mondial, în 1914 existau 1 000 000 de kilometri de cale ferată, în SUA se găseau 300 000 km și 50 000 km în India. Identifică două modalități prin care construcția căilor ferate poate influența desfășurarea unui conflict armat.

Ne putem întreba dacă omenirea este avantajată să cunoască secretele Naturii [...] *Exemplul descoperirilor lui Nobel e caracteristic: explozivi puternici au permis oamenilor să facă lucruri minunate. Ele sunt în aceeași măsură un mijloc teribil de distrugere în mâinile marilor ucigași care împing popoarele în război.* [...] *Umanitatea va folosi mai curând în bine decât în rău noile descoperiri.*

Pierre Curie, Discurs la Academia de Științe din Stockholm (1905)

2 Pornind de la afirmațiile lui Pierre Curie, identifică descoperiri ale științei care au fost folosite în timpul primei conflagrații mondiale.

3 Folosind datele din tabelul alăturat, compară din punct de vedere economic capacitatea de a susține un conflict a celor două alianțe militare constituite înainte de Marele Război. Care sunt materiile prime ale industriei de război? Unde, în Europa, au fost identificate resursele necesare acestei industrii?

Lumea la porțile secolului al XX -lea

Imaginea secolului al XlX-lea, care, după unele opinii ale istoricilor, s-ar fi încheiat odată cu declanșarea Primului Război Mondial (numit și Marele Război), era una în mod esențial luminoasă: progres economic și tehnologic fără precedent, bunăstare, inclusiv pentru clasa mijlocie (intelectuali și funcționari), dezvoltare a științelor și înflorire a artelor.

La toate acestea, se poate adăuga o perioadă prelungită de pace, chiar dacă în timpul ei (1815 – 1914) s-au desfășurat câteva conflicte armate, în Europa s-a evitat un război general. Treptat, unitatea și înțelegerea au luat locul discordiei și confruntării.

În secolul al XIX-lea și la începutul secolului XX, și-au constituit state naționale germanii și italienii, dar și popoarele balcanice – grecii, românii, sârbii și bulgarii.

Dar, dacă micile națiuni nu și-au dorit decât suveranitate și integritate, Germania și Italia au emis imediat pretenții de întâietate și supremație, care nu puteau fi susținute decât printr-o creștere economică pentru care accesul la resurse era esențial.

Însă lumea fusese deja împărțită (Anglia și Franța posedau mari imperii coloniale în Africa și Asia) și numai un conflict armat putea să schimbe această stare de fapt. Treptat, imaginea de stabilitate și echilibru s-a deteriorat. Fiecare mare putere s-a simțit amenințată și astfel au luat naștere blocurile politice și militare, care au dus la divizarea continentului și la război.

	Puterile Centrale	Antanta
Producția de cărbune	198,7	366,6
Extracția minereului de fier	24,68	35,63
Producția de fontă	19,1	22,3
Producția de oțel	19,7	17,9
Extracția de petrol	1,2	9,4
Flota	5,7	20,8
Populația (mil.)	92,2	240,1

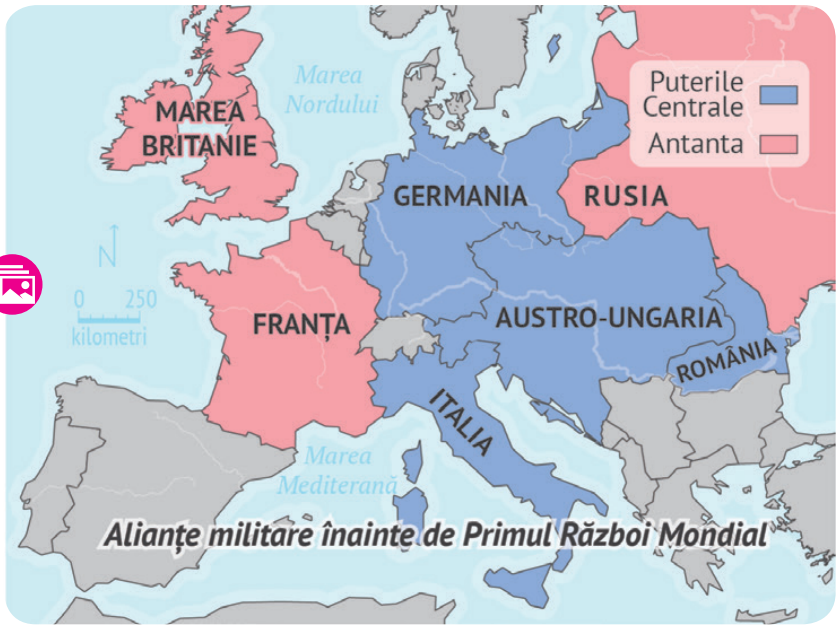

Puterile Centrale (Tripla Alianță)

În această competiție, Germania a avut inițiativa, apropiindu-se în mod firesc de țările care îi împărtășeau aspirațiile. Primul aliat a fost Austro-Ungaria, imperiu multinațional, dar german după originea conducătorilor săi, aflat într-o situație politică dificilă în Balcani, unde se înfrunta cu Rusia. I s-a alăturat apoi Italia și, în cele din urmă, România, condusă de regele Carol I. Aceasta, fără a avea pretențiile celorlalte semnatare, urmărea doar să obțină garanții privind securitatea, puternic amenințată de Rusia. A fost constituită astfel prima alianță, cea a Puterilor Centrale.

Antanta (Tripla Înțelegere)

Constituirea grupării adverse a avut o evoluție mai lentă, participanții având de rezolvat mai întâi neînțelegerile dintre ei. În cele din urmă, constituirea Antantei Cordiale anglo-franceze și participarea Rusiei au dus la alcătuirea Antantei.

4 Analizează caricatura alăturată, urmărind:

a. Ce imperiu se destramă?
b. Ce zonă geografică este disputată?
c. Care sunt protagoniștii?
d. Cum influențează aceste evenimente tensionarea relațiilor dintre statele europene?

5 Ce tip de alianță s-a constituit în 1882, conform fragmentului din tratatul de mai jos?

> *Dacă pacea uneia dintre părți ar fi amenințată, părțile se vor informa la timp despre măsurile militare care ar trebui luate în eventualitatea unei acțiuni comune.*
>
> 20 mai 1882, Constituirea Triplei Alianțe

Cronologie

Puterile Centrale:
1879: Germania, Austro-Ungaria;
1882: Italia;
1883: România.

Antanta:
1893: Franța și Rusia;
1904: Marea Britanie și Franța;
1907: Marea Britanie și Rusia.

6 Imprimă pe o coală A4 harta mută inclusă în manualul digital și marchează pe ea alianțele militare constituite până în 1914.

Caricatură publicată în 1908 în revista *Le Petit Journal*.

Reținem!

Principalele alianțe politice și militare de la începutul secolului al XX-lea au fost:

- **Puterile Centrale**, din care făceau parte Germania, Austro-Ungaria, Italia și România, și
- **Antanta**, alcătuită din Franța, Marea Britanie și Rusia.

La originea formării acestor alianțe au stat pretențiile de modificare a hărții politice a lumii nu doar în Europa, ci mai ales în colonii.

Primul Război Mondial. Evoluția alianțelor

Situația politică din Balcani, *butoiul cu pulbere al Europei*, era greu controlată de oamenii politici ai vremii.

1 Identifică personajele care apar în caricatura de mai sus și stabilește ce interese urmăreau în zona balcanică.

The New York Times.

THE WEATHER

NEW YORK, MONDAY, JUNE 29, 1914.—EIGHTEEN PAGES.

FEDERALS DESERT AGUASCALIENTES

HEIR TO AUSTRIA'S THRONE IS SLAIN WITH HIS WIFE BY A BOSNIAN YOUTH TO AVENGE SEIZURE OF HIS COUNTRY

Francis Ferdinand Shot During State Visit to Sarajevo.

TWO ATTACKS IN A DAY

OUR GUNS FIRE ON SANTO DOMINGO

Slain by Assassin's Bullets.

Asasinatul de la Sarajevo (în Bosnia, provincie recent alipită Austro-Ungariei) din 28 iunie 1914 a făcut imediat înconjurul lumii.
Ilustrație: ziarul *The New York Times* din 29 iunie 1914.

2 Compară descrierile alăturate. Prin ce se aseamănă reacția oamenilor politici și cea a publicului larg la vestea asasinatului?

O seamă de istorici consideră declanșarea Marelui Război ca fiind neașteptată. În realitate, în primii ani ai secolului al XX-lea s-au acumulat puternice stări de tensiune între cele două grupări politice și militare constituite în Europa. Acestea s-au manifestat în primul rând prin creșterea fără precedent a arsenalelor lor.

Concomitent, avântul mișcării de eliberare a popoarelor oprimate de marile imperii (cu deosebire cel austro-ungar) le-a slăbit din interior. Toate acestea au generat un discurs al urii și al amenințării cu forța.

Izbucnirea conflictului

Războiul a început în Balcani, într-o zonă sensibilă a Europei, o regiune locuită de popoare de o mare diversitate etnică și religioasă. Amestecate între ele în vremea dominației otomane, aveau acum mari probleme în a-și defini statele naționale.

Situația era complicată atât de intervenția monarhiei dualiste, care reușise prin aranjamente internaționale să aducă sub dominația ei teritorii și populații din regiune (mai cu seamă slave), cât și de reacția promptă a imperiului de la răsărit, cel țarist, care le susținea eliberarea și unirea sub lozinca panslavismului.

Atentatul de la Sarajevo, căruia i-au căzut victime Franz Ferdinand, prințul moștenitor al coroanei austro-ungare, și soția sa, a fost astfel „scânteia" care a declanșat Marele Război.

Austro-Ungaria a adresat o notă ultimativă inacceptabilă Serbiei, țara de proveniență a asasinului, apoi i-a declarat război. Rusia și-a mobilizat imediat armata, iar Germania a reacționat și a intrat, la rândul ei, în luptă.

Ca într-un joc de domino, țările Triplei Alianțe și ale Triplei Înțelegeri s-au aruncat în război una după alta. Intrarea Japoniei în rândurile Antantei a dat conflictului un caracter mondial.

R. Poincaré, președintele Franței: Urmăream galopul cailor când ne-a fost comunicată o telegramă ce a stârnit consternarea tuturor. Se anunța într-însa că, fiind în vizită la Sarajevo, arhiducele Franz Ferdinand, moștenitorul tronului austriac, și soția sa au fost răniți mortal.

La Budapesta: Un polițist fluieră. Toți privesc la el. Liniște de moarte. Ridică mâna dreaptă și zbiară din răsputeri: „În numele legii, este oprit a mai cânta și dansa în grădină; Alteța Sa, moștenitorul tronului, a fost asasinat!" Tăcere uimitoare, cu priviri buimăcite.

Caporal Dumitru Ciumbrudeanu, *Jurnal de front*

În cei patru ani de înfruntări, din Tripla Alianță a ieșit Italia, dar i s-au asociat Imperiul Otoman și Bulgaria. În anii 1915 și 1916, la Antantă au aderat, pe rând, Italia și România. În 1917, ca urmare a declanșării războiului submarin total de către Germania, în conflict a intrat și SUA.

Alianțele au suferit o ultimă schimbare în 1918, când revoluția bolșevică a scos Rusia din război. Rămasă fără aliatul din răsărit, România i-a urmat exemplul, iar Germania a încheiat tratate de pace cu ambele state.

3 Imaginează-ți că ești comandantul militar al uneia dintre tabere. Realizează o analiză comparativă a capacității alianțelor de a face față conflictelor. Formează o echipă cu patru colegi, împărțiți o coală de hârtie și în fiecare casetă notați:

Puncte tari	Puncte slabe
Oportunități	Amenințări

Comparați răspunsurile voastre cu ale altui grup care a analizat cealaltă alianță. Ce observați? Pentru realizarea temei, folosiți și materialele informative incluse în manualul digital.

4 Realizează un text argumentativ în care să îți exprimi părerea cu privire la motivele pentru care marile puteri au declanșat Primul Război Mondial. Vei folosi în text expresiile: *consider că, mai întâi, apoi, în concluzie.*

5 Parcurge, în manualul digital, textul referitor la doctrina războiului în Germania. Care au fost, potrivit lui Friedrich von Bernhardi, adevăratele cauze ale Primului Război Mondial?

Cronologie

Implicarea în conflict:
1914, 28 iulie: Austro-Ungaria contra Serbiei;
1 august: Germania contra Rusiei;
3 august: Germania contra Serbiei și Franței;
4 august: Franța și Anglia contra Germaniei;
23 august: Japonia contra Germaniei;
1915, 26 aprilie: Italia contra Puterilor Centrale;
5 octombrie: Bulgaria contra Antantei;
1916, 15 august: România contra Austro-Ungariei;
1917, aprilie: SUA contra Germaniei;
1918, 5 / 18 martie: pacea ruso-germană de la Brest-Litovsk;
24 aprilie / 7 mai: pacea româno-germană de la București.

6 Completează harta mută din manualul digital, astfel încât să redai modificările alianțelor militare pe parcursul războiului.

Ce schimbări observi față de harta realizată la lecția precedentă?

Adaugă hărțile în portofoliul personal.

Reținem!

Folosind ca pretext atentatul de la Sarajevo, statele europene au activat alianțele militare și au intrat pe rând în conflict. Taberele au crescut continuu, fiecare nou combatant înclinând balanța războiului. În cele din urmă, intrarea SUA în rândurile Antantei a compensat economic și militar ieșirea Rusiei din război și a grăbit înfrângerea Puterilor Centrale, care nu au putut să contrabalanseze noua forță intrată în conflict.

Primul Război Mondial. Fronturile de luptă

Tranșee germane la frontiera Belgiei

1 Putea Belgia să reziste singură unui atac german?

Ce consecință imediată a avut invadarea acesteia de către Germania?

Atac francez la Verdun – înaintare prin „pământul nimănui" – zona dintre tranșeele celor două tabere.

Cortina s-a ridicat acum asupra dramei nemuritoare de la Marna, această bătălie indecisă care totuși a schimbat fața și rezultatul războiului prin simplul eșec al planului german. A doua zi după bătălie, armatele germane, deși neînvinse, pierduseră războiul.

B.H. Liddell Hart, ofițer britanic, combatant pe frontul de vest

Înaintea Primului Război Mondial, toate marile state-majore au alcătuit planuri de luptă care au intrat în funcțiune în primele ceasuri ale înfruntării.

Planul german avea în vedere doi adversari redutabili, Franța și Rusia, pe care urma să-i anihileze pe rând. După posibila înfrângere a Franței, toate forțele germane urmau să se confrunte cu trupele țarului.

Planul francez pregătise o ofensivă în Lorena, o provincie pe care Franța intenționa să o redobândească împreună cu Alsacia.

Planul rus urmărea să aplice inamicului două lovituri, în Prusia Orientală, contra Germaniei, și în Carpați (Galiția și Bucovina), împotriva Austro-Ungariei.

Niciunul dintre aceste planuri nu s-a desfășurat așa cum era prevăzut și, în cele din urmă, războiul scurt încheiat cu o lovitură zdrobitoare și o victorie rapidă s-a transformat într-un război de poziții, care s-a prelungit vreme de peste patru ani.

Franța era aproape de limita capacității sale de efort militar, cu o dăruire de sine altfel admirabilă. Dacă ar fi ajuns să înțeleagă că, din punct de vedere militar, nu mai are nimic de sperat, capacitățile sale de rezistență ar fi fost depășite, iar Anglia s-ar fi văzut lipsită de cea mai bună spadă a sa.

[...] *În spatele sectorului francez al frontului de vest există obiective care sunt accesibile și pentru care comandamentul francez trebuie să lupte până la ultimul om. Dacă acționează astfel, trupele franceze vor fi epuizate de pierderile sângeroase, căci le va fi imposibil să evite bătălia, chiar dacă noi ne atingem obiectivele sau nu.*

Erich von Falkenhayn: strategia aplicată de comandamentul german pe frontul de vest

Frontul de vest

În vest, frontul s-a constituit de la început ca un lung lanț de tranșee dispuse pe mai multe rânduri, pe o lungime de 750 km, din Flandra până la frontiera elvețiană.

În primele zile ale războiului, armata germană a obținut câteva succese, ocupând Belgia și teritorii din nord-estul Franței, dar nu au reușit să cucerească Parisul. După o scurtă retragere a trupelor aliate, acestea au blocat înaintarea germană în *bătălia de pe Marna*.

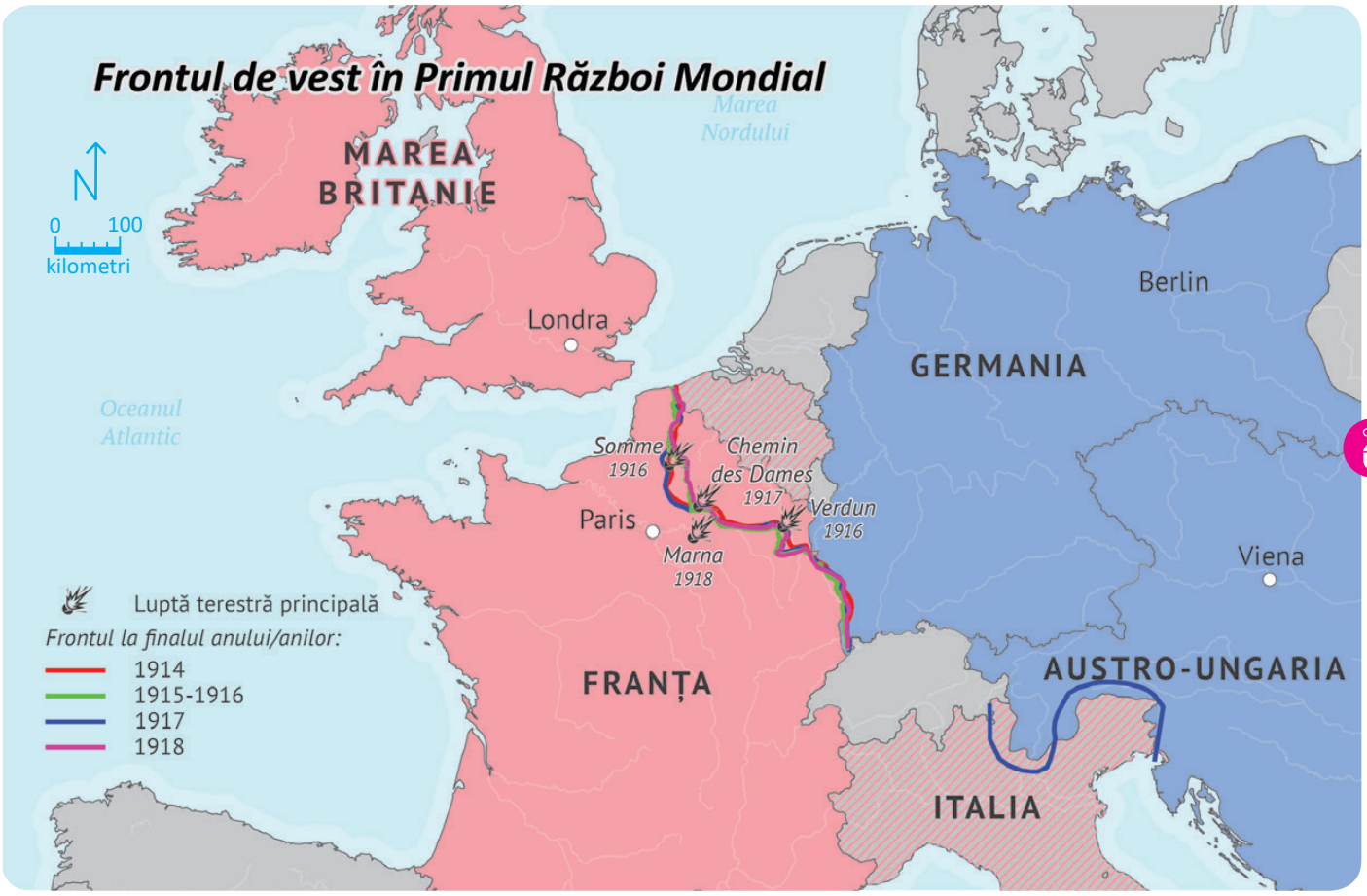

În cei patru ani de conflict, pe frontul de vest s-au înfruntat milioane de combatanți, cu pierderi omenești înspăimântătoare. Liniile stabilite însă în toamna anului 1914 au rămas aceleași, cu variații de câțiva kilometri într-o direcție sau alta, până la încheierea ostilităților.

Întărirea rândurilor Antantei cu noi aliați (România și Italia), folosirea unor arme noi sau atacurile de lungă durată (precum cel de la Verdun, din februarie – decembrie 1916, și cel de pe Somme, iulie – noiembrie 1916) n-au adus niciuneia dintre tabere victoria așteptată.

Începând din 1915, Germania a răspuns blocadei continentale britanice cu un război submarin. Extinderea acestuia la toate navele, indiferent dacă erau ale statelor inamice sau neutre, de luptă sau comerciale, a avut drept efect intrarea Statelor Unite ale Americii în război împotriva Germaniei (aprilie 1917).

Anul 1917 a pregătit totuși deznodământul dorit atât de luptătorii care suportau din ce în ce mai greu teroarea frontului, cât și de civilii exasperați de lipsuri și de suferința pierderii celor trimiși să lupte. În general însă, pe frontul de vest nu a fost nimic nou, cum spune titlul romanului lui Erich Maria Remarque.

Războiul submarin total devenise acum ultimul mijloc de a termina victorios războiul, într-un timp mai mult sau mai puțin apropiat. Și atunci, dacă războiul submarin, sub această formă, putea să hotărască soarta războiului, era o datorie militară față de poporul german să-l începem.

Erich Ludendorff, general în armata germană și șef de stat-major în timpul Marelui Război

1 Ce consecințe ar fi avut pentru Germania câștigarea războiului submarin total?

Identifică motivele pentru care germanii au decis atacarea tuturor tipurilor de nave.

Ce eveniment a determinat eșecul războiului submarin?

Buncăr lângă fortul Douaumont, cel mai mare și cel mai înalt din linia de apărare de la Verdun, a cărui cucerire de către germani a demoralizat armata franceză.

Anul 1918 s-a dovedit în cele din urmă hotărâtor. Trupele aliate au organizat o contraofensivă, susținută viguros de armata americană cu efective și echipament militar, și au obținut victoria. Armatele germane s-au repliat în adâncimea frontului pe un aliniament nou care mergea de la Gand (Belgia) până la Sedan și Verdun, fără a părăsi teritoriul Franței.

Pe aceste poziții se aflau armatele beligerante și la încheierea armistițiului, în noiembrie 1918, de unde confuzia multor combatanți germani care nu au înțeles cum au putut pierde războiul rămânând cu toate efectivele pe teritoriul inamic.

Cronologie

1914, august: cucerirea Belgiei;
septembrie: bătălia de pe Marna;
1915, aprilie: bătălia de la Ypres, unde au fost folosite prima dată în luptă gazele toxice;
mai: scufundarea pachebotului Lusitania, tensionarea relațiilor germano-americane;
iunie: Italia deschide un nou front contra Austro-Ungariei;
1916, februarie – decembrie: bătălia de la Verdun;
iulie – noiembrie: ofensiva de pe Somme;
1917, ianuarie: declanșarea războiului submarin total;
aprilie: intrarea SUA în conflict;
1918, martie – aprilie: ofensiva germană în nordul Franței;
iulie – august: contraofensiva Antantei;
noiembrie: încheierea armistițiului.

Drumul ce unea Bar-le-Duc cu Verdun (72 km). În timpul bătăliei de la Verdun, la fiecare 14 secunde trecea un camion de aprovizionare. Pe drum era permis numai accesul vehiculelor motorizate.

Reținem!

Frontul de vest a fost deschis de Germania, urmărind scoaterea rapidă a Franței din război după cucerirea Belgiei.

Înfrângerea suferită în toamna anului 1914 pe Marna și transformarea războiului de manevre în război de poziții pentru următorii patru ani au dus în cele din urmă la epuizarea beligeranților și la câștigarea războiului de către Antantă.

2 Fotografia de mai sus reprezintă „calea sacră”, drumul de aprovizionare către Verdun.

Pornind de la aceasta, descrie implicațiile logistice pe care le-a avut transformarea războiului de manevre în război de poziții.

3 Identifică pe hartă teatrele de operațiuni ale frontului de vest. Calculează cu ajutorul scării distanța dintre frontul de luptă și Paris.

4 În ce măsură s-au reflectat în acțiunile de pe frontul de vest afirmațiile generalului german Erich von Falkenhayn?

Citește textul ce-i aparține acestuia de la pagina 18 și documentează-te asupra pierderilor armatei franceze în bătăliile prezentate în cronologia alăturată.

Viața în tranșee

Început în vara anului 1914, Primul Război Mondial a adus în luptă, într-o situație fără precedent în istorie, un număr colosal de combatanți și arme cu mare putere de distrugere. Toate acestea au obligat ambele tabere să-și modifice tacticile de luptă, înlocuind bătăliile scurte și decisive cu războiul în tranșee. Acestea erau dispuse în profunzimea frontului, pe mai multe rânduri succesive, alcătuite din lungi șanțuri înguste, uneori căptușite cu beton, cu o adâncime de cel mult 2 metri.

La suprafață, tranșeele erau protejate de un parapet peste care combatanții se aruncau în luptă și de un spațiu de siguranță, marcat de un baraj de sârmă ghimpată. Întinse pe multe sute de kilometri, mai cu seamă în vestul Europei, dar și în est, tranșeele au găzduit milioane de soldați și ofițeri atât în lunga perioadă de așteptare, cât și de pregătire a asalturilor. Arse de soarele verii sau inundate de ploile toamnei și de noroaiele adânci care urmau, tranșeele își expuneau locatarii la lipsuri greu de suportat.

Hrana din conserve, igiena precară, somnul pe apucate sau în condiții improprii, tovărășia rozătoarelor și a insectelor alcătuiau tabloul zilnic al unei vieți greu de îndurat.

La toate acestea se adăuga amenințarea unei morți violente și rapide, cauzate fie de mitralierele inamice care își trimiteau gloanțele în spațiul dintre tranșee, fie de obuzele artileriei, pentru care aceste adăposturi erau de regulă o țintă foarte ușoară.

Draga mea Edith,

Viața aici este foarte dură. În tranșee domnește mirosul morții. Șobolanii ne invadează, paraziții ne devorează pielea; trăim în mocirlă. La toate aceste torturi se adaugă frigul. Vântul ne îngheață oasele, ne urmărește în fiecare zi. Noaptea ne e imposibil să dormim. Trebuie să fii gata în orice moment să ataci, să omori. Așa trăiesc fiecare minut din acest iad. Fără igienă. Fără odihnă. Fără bucurie. Fără viață.

Pierre, 22 septembrie 1916, Verdun

1. Realizează un *lapbook* în care să prezinți viața soldaților în tranșee. Folosește imagini pentru a arăta felul în care reușeau sau nu să-și mențină igiena personală, modul în care serveau masa și cum se odihneau și relaxau.

2. Ce pericole amenințau sănătatea soldaților din tranșee, conform descrierii lui Jean Vergne?

Soldați germani în fața unui buncăr în tranșee. Fotografie realizată de medicul militar Robert Lichte.

[...] *nu mi-e foame, doar mi-e sete.*

Seara coborâm pentru a umple bidonul la iaz; există cadavre care putrezesc în această apă; când o bei, simți un gust de noroi care usucă limba în loc să răcorească și vrem să bem mai mult; mi-e atât de sete, atât de sete. [...] *Văd că zidurile acestui șanț sunt doar un amestec de pământ și carne de om cu mii de alte resturi și bucăți de haine. Acest teren a fost întors și reîntors, cadavrele pe care le conține au fost îngropate, dezgropate, sfărâmate și amestecate de mai multe ori.*

Jean Vergne,
soldat pe frontul de vest

Reținem!

Mizeria nesfârșită a vieții din tranșee nu i-a împiedicat pe cei care se adăposteau în ele să reziste o perioadă îndelungată acestor condiții.

Grupurile constituite în spatele valurilor de pământ erau însuflețite de un puternic sentiment de solidaritate, de o mare încredere a fiecăruia în ceilalți, inclusiv de convingerea că, rănit în spațiul dintre tranșee, fiecare dintre ei ar fi fost ajutat și posibil salvat de ceilalți.

Primul Război Mondial. Fronturile de luptă

Generalul von Mackensen, inspectând trupele bulgare. S-a remarcat pe frontul de est în campaniile contra Rusiei, Serbiei și României.

Toate variantele strategice ale războiului pentru aliați au fost modificate de colapsul sârbesc. Posibilitățile oferite pentru o mișcare formidabilă împotriva flancului estic al Puterilor Centrale rămăseseră mai dificile și îndoielnice. Franța și Anglia nu au câștigat Marele Război, dar și-au câștigat războiul lor. Dardanele a fost evacuată; Balcanii au fost transferați de la aliați în mâinile inamice; drumul pe Dunăre la Constantinopol și Marea Neagră a fost blocat în cele din urmă; Serbia fusese ștearsă; Rusia se clatină și stă să se prăbușească; România a fost izolată. Ce strategie epuizantă! Nemții nu au fost bătuți, dar planurile politicienilor au fost zădărnicite.

Lloyd George, *Memorii*, 1915 – 1916

Frontul de est

Deschiderea frontului în estul Europei a luat prin surprindere Germania, pentru că Rusia a reușit mobilizarea într-un timp mai scurt decât estimase comandamentul german. Armatele țarului au avansat în Prusia Orientală, atacând Germania, dar trupele au fost respinse mai întâi în august la Tannenberg, apoi în septembrie, în Galiția. La sfârșitul anului 1914, frontul se întindea de la Marea Baltică până la vest de Varșovia.

În 1915, Bulgaria s-a alăturat Puterilor Centrale și a înfrânt împreună cu trupele germane Serbia, după un an de rezistență acerbă. Tot atunci, trupele germane au contraatacat energic în Prusia Orientală și în Polonia, obligând armata rusă la defensivă și retragere pe toată linia frontului.

Concomitent, aliații au pierdut luptele pe frontul de la Gallipoli, în Dardanele (februarie – aprilie 1915), dar au reușit să debarce la Salonic (octombrie 1915).

Anul 1916 a fost marcat de succesul ofensivei rusești în Galiția și Bucovina, dar și de eșecul campaniei românești în Transilvania și la Dunăre.

În 1917, frontul se întindea până la Marea Neagră. Armatele germane au rămas în ofensivă și au mutat operațiunile de pe frontul de est la Riga (Letonia). Au ocupat Bucovina, dar nu au putut trece peste Carpați pentru că au fost oprite la Oituz, Mărăști și Mărășești de armata română (iulie – august 1917).

Rusia se obligă să trimită în Dobrogea, în momentul mobilizării armatei române, două divizii de infanterie și una de cavalerie, pentru a coopera cu armata română contra armatei bulgare. Aliații se obligă a executa ofensivă prin armata lor de la Salonic, cel mai târziu cu opt zile înainte de începerea atacului României.

Convenția militară ruso-română, 1916

1. Analizează în textul de mai sus planul militar pentru deschiderea frontului românesc. Cum explici eșecul campaniei din toamna anului 1916 în Ardeal și la Dunăre?
2. Imaginea alăturată surprinde un moment de fraternizare între soldații ruși și germani în iarna anului 1918. Ce eveniment a generat această stare de entuziasm?

După ce au ajuns la putere, bolșevicii au scos Rusia din război și au negociat în februarie – martie 1918 pacea de la Brest-Litovsk.

Succesul german a fost consolidat și de acordul de pace din mai 1918 cu România, semnat la Buftea-București, care i-a consacrat, trecător, victoria pe frontul de est. Ofensiva trupelor aliate de la Salonic în Balcani și la Dunăre și ieșirea Bulgariei din război au spulberat însă aceste avantaje și au adus Antantei victoria și pe frontul de est.

3 Ce interese strategice urmărea Germania prin stăpânirea estului Europei?

4 Care era miza economică a atragerii sau cuceririi României?

5 Cum explici, folosind graficul de mai jos, procentul copleșitor al pierderilor suportate de Serbia în timpul războiului?

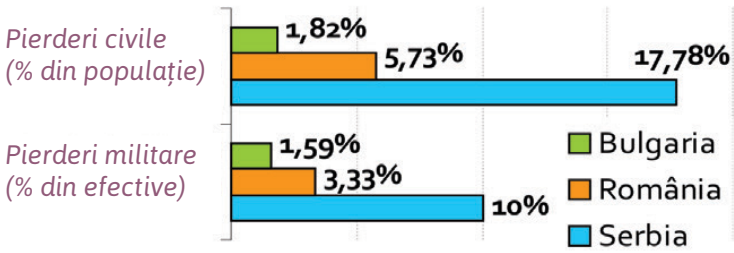

Cronologie

1914, august: germanii obțin victoria la Tannenberg;
1915, februarie – septembrie: ofensiva germană în Prusia Orientală și Polonia;
1916, iunie – august: ofensiva rusă în Galiția și Bucovina; intrarea României în război;
1917, august: victoriile românești de la Mărăști, Mărășești și Oituz;
1918, martie: pacea ruso-germană de la Brest-Litovsk;
mai: pacea de la București;
septembrie – noiembrie: ofensiva de la Salonic, înfrângerea Bulgariei, reintrarea României în război și victoria Antantei.

După toate rapoartele, dificultățile interne ale imensului imperiu [rus] *cresc cu rapiditate. Rusia, într-un interval de timp relativ scurt, va fi forțată de situația critică din interior să schimbe tonul. Nu va trebui considerat ca obiectiv decât bogatul teritoriu al Ucrainei. Ar trebui să presupunem că o alianță cu România este sigură sau să fim decși să luptăm împotriva ei.*

Erich von Falkenhayn, 1916, despre strategia germană pe frontul de est

Reținem!

Deschiderea ostilităților în est și incapacitatea Rusiei de a ține singură frontul au obligat Antanta să-și găsească aliați, cooptând România în război.

În 1918, Germania și-a consolidat pozițiile în Europa de Sud-Est, dar ofensiva trupelor Antantei de la Salonic în Balcani și peste Dunăre a grăbit sfârșitul războiului și victoria acestei alianțe și pe frontul de est.

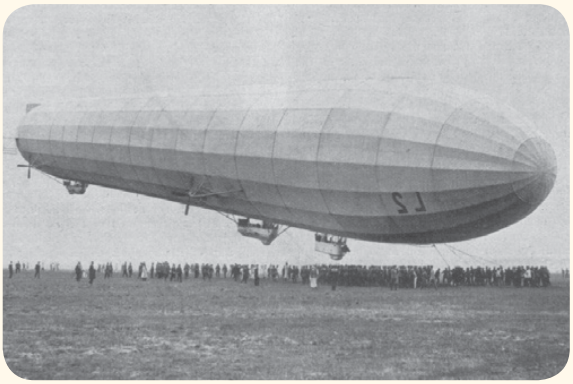

Dirijabil (zeppelin) german la Berlin (1913)

Mic dicționar de front

Blindatele (tancurile): modelele englezești au fost angajate pentru prima oară în bătălia de pe Somme, la 15 noiembrie 1916. Modelele franceze au intrat în luptă în 1917.

Mitralierele: arme caracteristice războiului industrial, apărute în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Puterea lor ucigașă era considerabilă, reușind să tragă de la 400 la 600 de focuri pe minut.

Zeppelinul (dirijabilul): un aerostat (aeronavă) cu extremitățile alungite, capabil să se deplaseze în orice direcție, folosit mai ales pentru bombardamente.

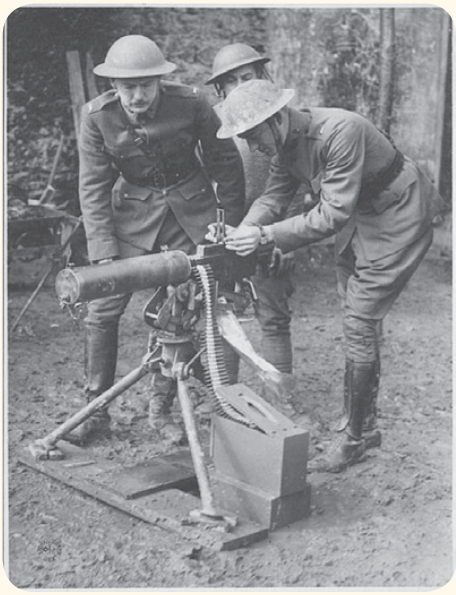

Demonstrație cu o mitralieră americană produsă în 1917

Revoluția industrială și războiul. Noul armament și victimele lui

Industria de armament din principalele țări în conflict a adus în dotarea tuturor armatelor europene arme cu mare putere de distrugere. Războiul la sol dispunea de mitraliere cu putere de lovire repetată la distanță și tunuri cu obuze de mare calibru. Războiul pe apă a implicat nave de mare tonaj, înzestrate cu artilerie grea și submarine.

Războiul aerian a folosit bombe cu mare efect exploziv, transportate și lansate inițial din dirijabile, apoi de aviația militară. La toate acestea s-au adăugat gazele asfixiante, aruncătoarele de flăcări, grenadele și blindatele (tancurile).

Pentru a oferi frontului acest uriaș arsenal a fost necesară trecerea de la industria de pace la cea de război, întemeiată pe controlul statului. În locul forței de muncă masculine au fost cooptate sute de mii de femei, dar și muncitori din țările neutre, prizonieri de război sau răniți, inutilizabili în luptă, care au alimentat în acei ani războiul cu armele și munițiile necesare.

În momentul în care mă întorceam din liniile de luptă, germanii au dezlănțuit un atac cu gaze. Primul ghinion.

Al doilea, era o vreme umedă și călduță, care face ca intoxicarea să fie și mai nocivă.

Roger Martin du Gard, *Familia Thibault*

(Povestitorul a ajuns la unitate într-o jumătate de oră, a folosit o mască de gaze nepotrivită și nu a făcut obligatoria gargară cu bicarbonat. După o oră a simțit pișcături pe gât și brațe, iar în zilele următoare a constatat că îi erau afectați plămânii.)

1. Studiază *Dicționarul de front* din manualul digital și prezintă invențiile care au fost adaptate scopului distructiv al războiului. În ce mod sunt folosite acestea în vreme de pace?

2. Conform statisticilor, din cele 1,4 milioane de victime de origine franceză din timpul Marelui Război, 50% au fost ucise direct pe câmpul de luptă și 19% au decedat în urma rănilor. Parcurge textul de mai sus și mărturia locotenentului francez Jules Henri Guntzberger din manualul digital, apoi identifică ce descoperire a științei a fost folosită și în ce mod a făcut victime în timpul luptelor.

Frontul de acasă

Lungimea și duritatea Marelui Război au avut urmări și asupra celor rămași acasă. O parte a locuitorilor continentului a fost supusă ocupației străine sau s-a aflat în zona de luptă, a suportat bombardamente, execuții în masă, muncă forțată și rechiziții ale bunurilor strict necesare. Altă parte a populației a fost silită să emigreze.

În teritoriile libere, pricipala preocupare a politicienilor și a militarilor a fost să asigure continuarea războiului. În consecință, toate resursele disponibile au fost dirijate spre front, populației civile lăsându-i-se doar atât cât să nu moară de foame.

În acei ani, în cea mai grea situație s-au aflat femeile. Absența bărbaților de la locurile de muncă le-a obligat să-i înlocuiască cu deosebire în producția de război. Totodată, cu venituri mici, au fost obligate să-și întrețină singure familia, să-și crească copiii și să-i îngrijească pe vârstnici, făcând față lipsurilor de tot felul.

La sfârșit, unele merite câștigate în vremea războiului le-au fost recunoscute. Reușiseră, în condiții foarte grele, să asigure continuitatea vieții, ceea ce le-a evidențiat forța și le-a sporit încrederea într-un viitor mai bun. În anii următori, afirmarea drepturilor femeii a făcut progrese, inclusiv în plan politic, prin câștigarea dreptului la vot.

Lucrătoare în fabrică (măști de gaze)

Lucy privea plicul pe care nu îndrăznea să îl deschidă. [...] *Bănuia însă despre ce e vorba și, fără o lacrimă, era incapabilă să-și imagineze această moarte îndepărtată într-o noapte necunoscută. În cele din urmă* [...] *se întinse pe pat și rămase mută timp îndelungat,* [...] *fără să înțeleagă nenorocirea pe care îi era acum dat să o suporte.*

Albert Camus, *Primul om*

Femei și copii la Château-Thierry, 1918

1. Pornind de la textul lui Albert Camus și imaginea lucrătoarelor în fabrică, de mai sus, identifică noile responsabilități ale femeilor în timpul războiului.
2. Realizează un poster despre campaniile de propagandă din Primul Război Mondial. Documentează-te pe internet și caută afișe care încurajau înrolarea în armată.
3. Imaginează-te în rolul unei femei, capul gospodăriei, în timpul Marelui Război. Realizează o listă cu alimentele necesare traiului zilnic, apoi caută pe internet liste de prețuri, rațiile impuse, cartele alimentare și disponibilitatea acestor produse în timpul conflictului. Ce constați?
4. Urmărește în manualul digital prezentarea despre București în timpul ocupației germane. Cum caracterizezi această perioadă?

Reținem!

Primul Război Mondial a afectat întreaga societate. Descoperirile științifice și tehnice au mărit numărul victimelor atât pe frontul de luptă, cât și în rândul civililor. Această traumă la nivelul societății a determinat o schimbare de roluri, femeile fiind nevoite să suporte singure, timp de aproape cinci ani, greutățile de acasă.

România și Primul Război Mondial

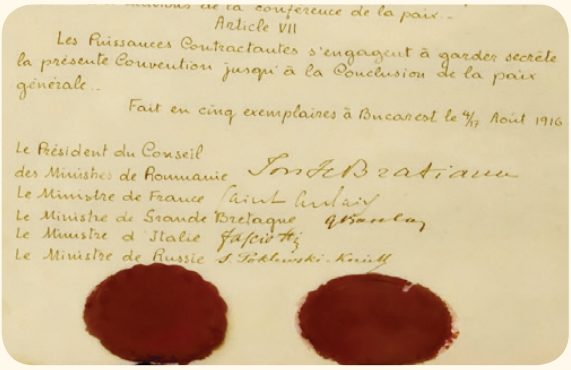
Article VII
Les Puissances Contractantes s'engagent à garder secrète la présente Convention jusqu'à la Conclusion de la paix générale.
Fait en cinq exemplaires à Bucarest le 4/17 Août 1916
Le Président du Conseil des Ministres de Roumanie
Le Ministre de France
Le Ministre de Grande Bretagne
Le Ministre d'Italie
Le Ministre de Russie

Convenția militară cu Antanta, august 1916

România trebuie să se înfățișeze Europei nu ca o creație a unui act diplomatic, revizuibil și revizuit, dar ca expresia vie a unor aspirații naționale nedeplin realizate.

Ionel Brătianu, Paris, 1919

1. Cum explici afirmația de mai sus a prim-ministrului român Ionel Brătianu, făcută în 1919, în contextul negocierilor de pace de la Paris?
2. De ce era atât de dificilă decizia politică privind alegerea taberei în Primul Război Mondial?

   Putea România să rămână neutră în acest conflict?

Caricatură satirizând ofertele beligeranților pentru intrarea României în război (1915)

Înainte de Marele Război, problema prioritară a României era înfăptuirea idealului național. Era necesară pentru aceasta dezrobirea de sub autoritatea monarhiei dualiste a conaționalilor noștri, dar și a românilor din Basarabia, oprimați de Imperiul rus.

Declanșarea Primului Război Mondial a creat cadrul general favorabil desprinderii României de vechea alianță cu Puterile Centrale și alăturării sale Antantei, cu promisiunea că, în eventualitatea victoriei, eliberarea românilor de peste Carpați va fi fapt împlinit.

1914 – 1916: Neutralitatea

La începutul războiului, sub o puternică presiune populară, Consiliul de Coroană din iulie 1914 a decis neutralitatea în condițiile expectativei armate.

După doi ani de negocieri, cu susținerea noului cuplu regal, Ferdinand și Maria, guvernul Brătianu a semnat cu Franța, Anglia și Rusia un tratat și o convenție militară în august 1916, care ne garanta, la sfârșitul conflictului, alipirea teritoriilor din Austro-Ungaria locuite de români.

Frontul românesc

România a fost obligată să lupte de la început pe două fronturi: în Transilvania, pentru realizarea idealului național, dar și la Dunăre.

Armata română nu era pregătită pentru un război de o asemenea anvergură și, în consecință, campania din 1916 s-a terminat dezastruos. Oltenia, Muntenia și Dobrogea au fost ocupate, doar Moldova a rămas liberă, dar sufocată de trupele în retragere și de miile de refugiați.

Aici armata a fost reorganizată și înzestrată corespunzător cu ajutorul misiunii militare franceze conduse de generalul Berthelot. În iulie – august 1917 trupele române au reușit să oprească ofensiva germană în bătăliile de la Oituz, Mărășești și Mărăști.

Constat că reprezentanții țării aproape în unanimitate au cerut neutralitatea României. Ca rege constituțional mă supun votului dumneavoastră, mi-e frică însă că prestigiul țării va ieși micșorat din ședința de azi și mă tem că ați luat o hotărâre de care România se va căi în viitor.

Carol I, discurs la Consiliul de Coroană, iulie 1914

Sfârșitul războiului

Victoriile din vara anului 1917 nu au putut fi valorificate din pricina ieșirii Rusiei din război. La 9 decembrie 1917, România s-a văzut silită să încheie un armistițiu cu Puterile Centrale și, după lungi negocieri, să semneze pacea de la Buftea – București, aprobată de Parlament, dar neratificată de suveran.

Ofensivele aliate de pe frontul de vest și din Balcani au creat condițiile necesare ca România să declare din nou război Puterilor Centrale la 10 noiembrie 1918, iar la data armistițiului să se afle alături de Antantă.

Prăbușirea Imperiului Austro-Ungar și a Imperiului Rus a făcut posibilă împlinirea idealului național, dând sens mi-ilor de vieți jertfite pe front.

La 27 martie 1918, Basarabia s-a unit cu țara, urmată de Bucovina, la 28 noiembrie. La 1 decembrie 1918, o mare adunare populară a legitimat unirea Transilvaniei, Banatului și Crișanei și formarea statului național român unitar.

3 Citește *Proclamația Regelui Ferdinand (15 august 1916)* în manualul digital și identifică trei argumente folosite de acesta pentru a încuraja soldații mobilizați în campania din Transilvania.

4 Documentează-te la bibliotecă sau pe internet și alcătuiește o prezentare despre activitatea Reginei Maria în Primul Război Mondial.

5 Identifică în textul de mai jos unde se afla Regina României, la 1 decembrie 1918. De ce consideri că este atât de emoționată?

Cotroceni, 1 decembrie 1918

Ne-am întors! Cu adevărat ne-am întors acasă după un surghiun de doi ani. Să îndrăznesc oare să rostesc marele cuvânt? Ne-am întors triumfători!

Maria, Regina României, *Povestea vieții mele*

Cronologie

1914, iulie: România decide expectativa armată;
1916, 15 august: intrarea în război alături de Antantă;
noiembrie: Bucureștiul este ocupat, regele pleacă în Moldova;
1917: refacerea armatei cu ajutorul misiunii Berthelot;

Generalul Berthelot, regele Ferdinand și ministrul francez al armamentului pe frontul românesc, la Bacău, în 1917

iulie – august: bătăliile de la Mărăști, Mărășești și Oituz;
1918, 24 aprilie / 7 mai: pacea cu Puterile Centrale la București.

Regina Maria, „mama răniților", 1917

Reținem!

Decizia intrării României în război era influențată de rezolvarea problemei naționale, astfel că alegerea taberei câștigătoare a fost esențială. Jertfa de sânge a soldaților români și prăbușirea marilor imperii la finalul conflictului a făcut posibilă unirea. În granițele noului stat era cuprinsă cea mai mare parte a românilor aflați în afara vechiului regat.

Tratatele de pace

The New York Times.

ARMISTICE SIGNED, END OF THE WAR!
BERLIN SEIZED BY REVOLUTIONISTS;
NEW CHANCELLOR BEGS FOR ORDER;
OUSTED KAISER FLEES TO HOLLAND

The New York Times, 11 noiembrie 1918

1 Care consideri că au fost motivele pentru care combatanții germani s-au considerat „înșelați" de încheierea armistițiului?

Citește textul din manualul digital care descrie șocul caporalului german Adolf Hitler, aflat în momentul încheierii păcii, în 1918, rănit, într-un spital de campanie, căutând „vinovați".

Sfârșitul războiului

Intrarea Statelor Unite ale Americii în război și implicarea lor masivă pe frontul de vest au fost considerate copleșitoare de generalii germani, care l-au silit pe împăratul Wilhelm II să accepte armistițiul.

Delegația aliaților a prezentat părții germane condițiile încetării focului: retragerea trupelor sale din Belgia și nordul Franței și restrângerea efectivelor militare și a echipamentelor de luptă la un nivel minim. Actul armistițiului a fost semnat la 11 noiembrie 1918 în jurul orei 5, devenind efectiv abia la ora 11. Confuzia a mărit numărul morților cu 3 000 și al răniților, cu 6 000.

În țările aliate bucuria oamenilor a fost de nedescris, dar în Germania mulți au crezut că au fost înșelați, pentru că în timpul ultimei contraofensive aliate trupele germane se retrăseseră, dar nu părăsiseră teritoriul inamic. De aici s-a născut mitul „cuțitului înfipt în spate".

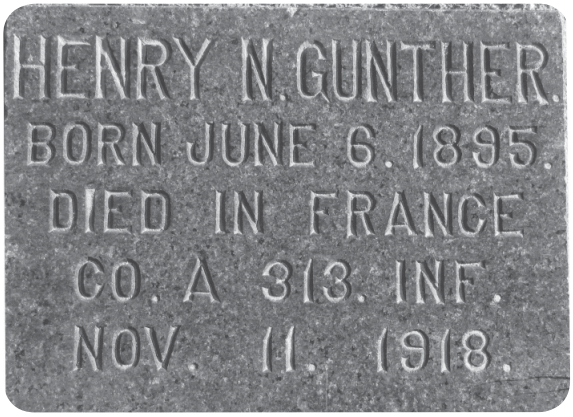

Henry Gunther nu știa nimic despre încetarea iminentă a focului și era decis să facă un act eroic care să-l promoveze înainte ca războiul să ia sfârșit. La 10.59 s-a ridicat în picioare și i-a atacat pe germanii care blocaseră drumul, foarte uimiți de bravada lui. Un prieten i-a strigat din spate să se oprească. Germanii au răspuns cu foc, dar el a continuat să avanseze. A rămas în istorie ca omul care a atacat de unul singur armata germană înainte de a fi doborât.

N. Best, *Cea mai mare zi din istorie*

Ceea ce ne dorim este ca lumea să devină un loc sigur în care toți să poată trăi, un loc posibil în special pentru orice națiune ce iubește pacea, pentru orice națiune care dorește să trăiască liber propria viață, să decidă asupra instituțiilor proprii și să fie sigură că este tratată cu toată justețea și loialitatea de celelalte națiuni, în loc de a fi expusă violenței și agresiunii egoiste de altădată. [...] *Trebuie să se constituie o asociere generală a națiunilor în virtutea unor convenții formale, având ca obiect oferirea de garanții reciproce de independență politică și integritate teritorială atât a statelor mici, cât și a statelor mari.*

Cele 14 puncte ale președintelui american W. Wilson

2 Analizează *Cele 14 puncte ale președintelui Wilson* (document disponibil și în manualul digital).

a. Extrage principiile enunțate de președintele american pentru organizarea lumii după război.

b. În ce măsură consideri că era realizabilă viziunea wilsoniană asupra lumii în 1920?

3 Identifică organizații mondiale din zilele noastre care urmăresc aceleași scopuri ca Societatea Națiunilor.

4 Identifică pe o hartă a Franței (sau pe internet) localitățile unde s-au purtat tratativele și s-au semnat tratatele de pace după Primul Război Mondial.

„Cei patru": premierul Italiei, Vittorio Orlando, premierul englez David Lloyd George, premierul francez Georges Clemenceau și președintele american Woodrow Wilson. Clemenceau a fost interesat de securitatea Franței, prin consolidarea frontierei pe Rin, Lloyd George a urmărit ca Germania, declarată principala vinovată de declanșarea războiului, să nu fie slăbită prea mult și să permită astfel creșterea autorității și puterii Franței.

Încheierea păcii

Negocierile pentru semnarea tratatelor de pace au fost purtate doar între reprezentanții țărilor învingătoare, Germania învinsă și Rusia în plină revoluție nefiind admise. Președintele american Wilson a fost solicitat să medieze discuțiile pe baza principiilor formulate în memorandumul său în 14 puncte, din 8 ianuarie 1918. Două dintre acestea au dominat discuțiile: dreptul popoarelor la autodeterminare și constituirea unei organizații internaționale care să elaboreze principiile unui nou drept internațional și să mențină pacea universală.

Deciziile hotărâtoare au fost luate la Paris într-un consiliu de patru (SUA, Franța, Anglia și Italia), chiar dacă au fost prezente 27 de delegații.

Sistemul de tratate încheiate între învingători și învinși, alcătuit din cinci acte principale, a fost semnat cu Germania, Austria, Bulgaria, Ungaria și Turcia în anii 1919 – 1920. Tot atunci s-a constituit Societatea (Liga) Națiunilor, al cărei scop era menținerea păcii și independenței statelor participante, reducerea armamentelor și protecția minorităților.

Refuzul Congresului american de a ratifica tratatele, inclusiv pe cel de constituire a Societății Națiunilor, și interesele contrarii ale marilor puteri au slăbit această organizație pacifistă și nu au putut împiedica declanșarea unui nou război mondial.

5 Ce semnificație are alegerea locului și a datei pentru semnarea păcii cu Germania?

6 Într-un text de minimum 10 rânduri argumentează o părere personală (folosind expresiile: *consider că, mai întâi, apoi, în concluzie*) referitoare la motivele marilor puteri de a stabili condițiile păcii într-un consiliu restrâns și de a nu accepta la tratative statele învinse.

Cronologie

28 iunie 1919: Tratatul cu Germania, la Versailles;
10 septembrie 1919: Tratatul cu Austria, la Saint-Germain-en-Laye;
27 noiembrie 1919: Tratatul cu Bulgaria, la Neuilly;
4 iunie 1920: Tratatul cu Ungaria, la Trianon;
10 august 1920: Tratatul cu Turcia, la Sèvres.

10c Paris-Midi 10c

PARIS, 30, Rue Louis-le-Grand. — Téléph.: Gut. 55-92

Samedi 28 Juin 1919

LE PLUS GRAND JOUR de l'HISTOIRE

L'Arrivée des Allemands — Aujourd'hui c'est fête !... — Versailles se prépare

A Saint-Cyr — A Versailles — Dans le Sud

„Cea mai mare zi din istorie", *Paris-Midi*, 28 iunie 1919

Reținem!

Încheierea tratatelor de pace la sfârșitul Primului Război Mondial s-a bazat pe principiile vizionare ale lui Wilson, dar a avut ca rezultat o pace impusă în condiții greu de acceptat de învinși, în mod special de Germania. Dorința președintelui american de a încheia o pace durabilă în ciuda nemulțumirilor create va fi punctul de plecare al declanșării unui nou conflict.

Noua hartă a Europei

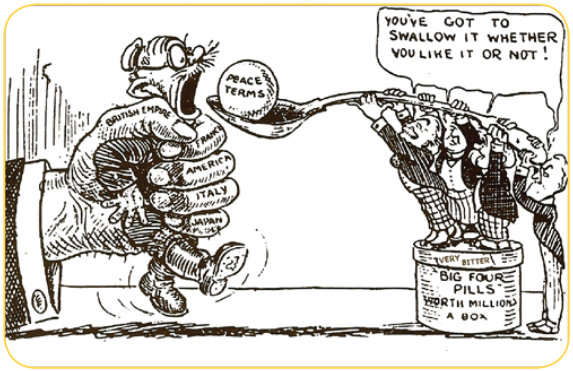

Caricatură dintr-un ziar britanic din 1919. Germania este obligată să accepte condițiile de pace: *Trebuie să înghiți, fie că îți place, fie că nu.*

Tratatele de pace încheiate la Paris în avantajul țărilor învingătoare au trasat noile granițe ale statelor continentului. Astfel, vechiul Imperiu Austro-Ungar era înlocuit cu mai multe state naționale între granițele cărora se aflau minorități naționale.

Cehoslovacia cuprindea Boemia, Slovacia, Rutenia superioară, dar și 3 milioane de germani în regiunea sudetă, un milion de maghiari și 500 000 de polonezi.

Slavii de sud erau reuniți în Iugoslavia (inițial Regatul Sârbo-Croato-Sloven), un stat federal din care făceau parte Serbia, Croația, Slovenia, dar și Muntenegru, Bosnia, Herțegovina și Macedonia.

României i s-au alăturat Basarabia, Transilvania, Maramureșul, Crișana, o parte din Banat și Bucovina, cu 30% din populație neromânească.

Din vechiul Imperiu Rus s-au desprins Basarabia, dar și Finlanda și trei provincii baltice, devenite state naționale: Letonia, Estonia și Lituania.

Germania pierdea 13% din teritorii și 10% din locuitori, în favoarea Poloniei, care primea Posnania și o parte din Prusia Orientală, cu orașul Danzig (Gdańsk) declarat oraș liber.

Recensământul populației României (1930)

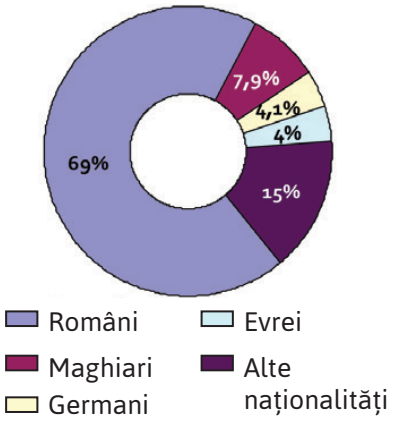

Noi, Onorată Adunare Națională, privim în înfăptuirea unității noastre naționale un triumf al Libertății omenești. Noi nu voim să devenim din oprimați oprimatori, din asupriți asupritori. Noi voim să întronăm pe aceste plaiuri libertatea tuturor neamurilor și a tuturor cetățenilor. Pe aceste teritorii locuiesc însă și alte neamuri, cu alte însușiri și alte tradiții. Noi nu voim să răpim individualitatea etnică, nici ființa națională a acestor neamuri. Noi nu voim să răpim limba nimănui, ci vrem ca fiecare om să aleagă liber limba și credința în care vrea să trăiască atât în viața lui particulară, cât și în legătura cu viața de Stat.

Iuliu Maniu,
discurs ținut la Alba Iulia
(1 decembrie 1918)

Înaltele părți contractante, considerând că, pentru a dezvolta cooperarea între națiuni și pentru a le garanta pacea și siguranța, este necesar să se accepte anumite obligațiuni de a nu se recurge la război, să se respecte la lumina zilei relații internaționale bazate pe justiție și onoare, să se observe riguros prescripțiunile dreptului internațional recunoscute de aci înainte ca regulă de conducere efectivă a guvernelor, să se facă să domnească dreptatea și să se respecte cu sfințenie toate obligațiile tratatelor în raporturile mutuale dintre popoarele organizate, adoptă prezentul pact care instituie Societatea Națiunilor.

Tratatul de pace cu Germania

1 Ce principiu wilsonian invocă Iuliu Maniu în discursul său ținut pe 1 decembrie 1918 la Alba Iulia, cu ocazia Marii Adunări Naționale? Compară argumentele enunțate de Iuliu Maniu cu deviza Uniunii Europene („Uniți în diversitate") din anul 2000.

Identifică trei motive pentru care discursul vizionar al lui Maniu venea prea devreme pentru Europa.

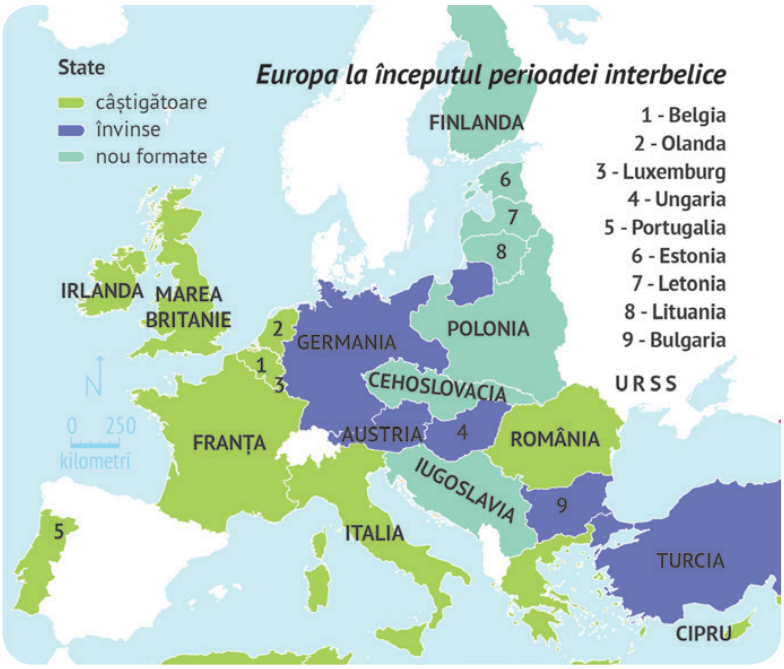

Construcția noii hărți politice a Europei și-a arătat slăbiciunile în anii care au urmat. Statele naționale n-au rezolvat problema minorităților, deși le acordaseră garanții constituționale, împreună cu Liga Națiunilor, ceea ce avea să le creeze pe viitor mari probleme interne.

Acestora li se adăugau și altele de ordin extern. Pierderile teritoriale și despăgubirile uriașe impuse Germaniei au alimentat în timp, mai ales după venirea la putere a naziștilor, o politică de revanșă. Deloc întâmplător, primele victime ale agresiunii și ocupației au fost statele naționale din Europa Centrală, cu resurse limitate de apărare raportate la frontierele lor întinse. Toate acestea s-au constituit, la numai 20 de ani de la încheierea Primului Război Mondial, în cauze ale celui de-Al Doilea.

2 Analizează condițiile impuse Germaniei prin articolul 235 din tratatul de pace și explică în acest context mesajul caricaturii publicate în 1921.

De ce era necesară mai întâi refacerea economică a Germaniei?

3 Cine sunt personajele care administrează Germaniei, în caricatura de la pagina 30, „pilula tratatului de pace”? În ce situație au fost acceptate condițiile impuse de țările învingătoare?

De ce acestea erau atât de greu de suportat?

4 Identifică pe harta Europei modificările teritoriale survenite după război.

a. De ce resurse dispuneau noile state?

b. Împarte Europa pe regiuni geografice și stabilește importanța strategică a fiecăreia.

Condițiile impuse Germaniei

- cedarea Alsaciei și Lorenei către Franța;
- desființarea armatei, aviației și flotei militare, precum și a serviciului militar obligatoriu;
- demilitarizarea Renaniei;
- cedarea regiunii Saar ca garanție pentru plata despăgubirilor de război;
- pierderea tuturor coloniilor;
- interzicerea unirii cu Austria.

În cursul anilor 1919 și 1920, precum și în primele patru luni ale anului 1921, Germania va plăti echivalentul a 20 de miliarde de mărci aur în vărsămintele și în condițiile pe care le va fixa Comisiunea reparațiilor (în aur, mărfuri, vapoare, hârtii de valoare sau altfel).

Tratatul de pace cu Germania, articolul 235

Caricatură publicată în ianuarie 1921, ca o critică a despăgubirilor impuse Germaniei prin tratatele de pace

Reținem!

Reorganizarea politică a lumii prin tratatele de la Paris s-a realizat fără să se urmărească aderarea tuturor, învinși și învingători, la principiile de pace enunțate. Mai mult, deciziile luate au creat puternice nemulțumiri mai ales în rândul învinșilor, care au contestat de la început aceste decizii și au urmărit apoi modificarea lor.

Recapitulare

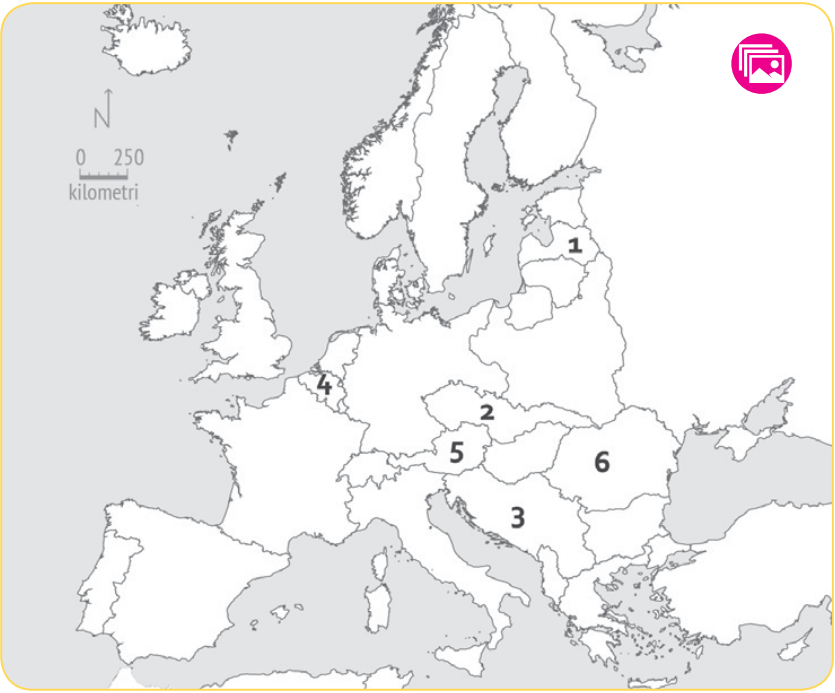

1 Răspunde la următoarele întrebări:

A. Ce asigurări au dat statele aliate României la intrarea în război pentru a evita lupta pe două fronturi?

B. Ce state naționale au apărut în Europa după încheierea păcii?

C. Care sunt cele două principii wilsoniene care au stat la baza stabilirii condițiilor de pace după Primul Război Mondial?

2 Identifică pe harta alăturată statele notate cu cifre.

Notează răspunsurile pe caiet:

1: .....

2: .....

3: .....

4: .....

5: .....

6: .....

3 Stabilește, pentru fiecare dintre seriile următoare, ordinea cronologică a evenimentelor, notând în caiet, în ordine, literele corespunzătoare.

1.

a. declanșarea războiului submarin total;

b. intrarea SUA în război;

c. intrarea României în război;

d. bătălia de la Ypres.

2.

a. încheierea armistițiului între Puterile Centrale și Antantă;

b. semnarea păcii ruso-germane la Brest-Litovsk;

c. Marea Adunare Națională de la Alba Iulia;

d. bătălia de la Verdun.

3.

a. semnarea tratatului cu Austria;

b. misiunea generalului Berthelot în România;

c. semnarea tratatului cu Germania;

d. victoria germană la Tannenberg.

4 Alcătuiește un text de 8 – 10 rânduri în care să compari viața oamenilor pe cele două fronturi (de acasă și din tranșee), ținând cont de cele necesare traiului cotidian pentru asigurarea unui minimum de confort.

5 Analizează și compară sursele prezentate în pagina următoare și realizează un text care să prezinte modul în care valorile umane au supraviețuit ororilor războiului. Textele se referă la armistițiul neoficial din ziua de Crăciun a anului 1914, Crăciun pe care toți combatanții mobilizați în vară erau convinși atunci că îl vor petrece acasă, după încheierea unui război scurt.

Caută informații suplimentare despre evenimentele acelei zile (de exemplu, scorul partidei de fotbal).

Armistițiu de Crăciun:
Germania – „foarte binevoitoare”

Un comunicat privat de la Berlin spune că Germania a răspuns deja memoriului Papei care sugera un armistițiu de Crăciun. Răspunsul lor spune că germanii sunt dornici să cadă de acord dacă și inamicul va face la fel.

Birmingham Daily Mail, vineri, 11 decembrie 1914

Crăciunul în tranșee – niciun armistițiu

Roma, sâmbătă: Vaticanul a făcut o declarație care arată că eforturile Papei de a obține un armistițiu pe durata Crăciunului au eșuat regretabil, întâmpinând opoziția unei anume Puteri. (Rusia)

Exeter and Plymouth Gazette, luni, 14 decembrie 1914

Începând cu ziua de 30 decembrie 1914 (miercuri), știrile despre armistițiul neoficial din ziua de Crăciun au început să ajungă în Anglia. Scrisorile soldaților către cei de acasă au fost trimise ziarelor și relatările lor au fost făcute publice.

Vă scriu să vă spun cum am petrecut unul dintre cele mai remarcabile Crăciunuri pe care le-aș fi putut avea.

Nu pot exprima în cuvinte, deși aș fi dat orice ca să-l petrec cu voi la Gloucester. [...] *Ne-am găsit din nou în tranșee în Ajunul Crăciunului. A fost o noapte încântătoare, geroasă.* [...] *Am stat toți trei până după miezul nopții și ne-am urat reciproc „Crăciun fericit și să avem unul mai bun anul viitor”.* [...] *Nemții cântau din tot sufletul în Ajun. Chiar alături de noi au făcut un pom de Crăciun fix pe marginea parapetului. Dimineața devreme, în ziua de Crăciun, ne-au strigat „Crăciun fericit!” și ne-au întrebat dacă unii dintre noi ar vrea să ne întâlnim cu ei la jumătatea drumului.* [...] *Ne-am dus și a fost cea mai extraordinară priveliște pe care am văzut-o vreodată: soldați englezi și germani își strângeau mâinile și făceau schimb de țigarete în spațiul dintre tranșee. Unul dintre ei mi-a dat o țigară, dar n-am fumat-o, căci eram suspicios în privința gestului lor. Nu s-a tras nici un foc toată ziua și toată lumea a ieșit din tranșee.* [...] *Chiar mai sus pe linia frontului – n-o să vă vină să credeți – au organizat un joc de fotbal între tranșee. Dar poate cea mai amuzantă priveliște a fost când un iepure a apărut între linii, și să-i fi văzut pe soldații englezi și germani alergând după el de parcă viața lor ar fi depins de asta.*

Scrisoarea locotenentului C.H. Brewer,
Gloucester Journal, 2 ianuarie 1915

Militari britanici și germani pe „pământul nimănui” (spațiul dintre tranșeele celor două tabere) de Crăciun, în 1914

Meciul Anglia–Germania, 25 decembrie 1914

Afișul filmului *Crăciun fericit*, 2005, nominalizat la Festivalul de la Cannes

Secvență din filmul *Crăciun fericit*, 2005

Reconstituire cinematografică a scenei istorice de Crăciun din 1914

Autoevaluare

1 Alege varianta corectă și transcrie răspunsul în caiet:

A. În Primul Război Mondial, se alătură Antantei:
a. Italia, Bulgaria;
b. Bulgaria, România;
c. Italia, România;
d. SUA, Bulgaria.

B. Asasinatul care a declanșat prima conflagrație mondială a avut loc în:
a. Serbia;
b. Bosnia;
c. Herțegovina;
d. Muntenegru.

C. Planul german de înfrângere a Franței a fost oprit în 1914:
a. pe Marna;
b. la Verdun;
c. la Paris;
d. în Picardia.

2 Realizează corespondența între personalitățile din coloana **A** și statele din coloana **B**. Notează în caiet perechile obținute.

A	B
a. G. Clemenceau	**1.** Franța
b. W. Wilson	**2.** Anglia
c. L. George	**3.** România
	4. SUA

3 Completează spațiile libere pentru a obține enunțuri corecte:

După război, la Conferința de pace, ...(**A**)... a fost declarată răspunzătoare pentru conflict. Condițiile de pace cu aceasta prevedeau demilitarizarea ...(**B**)..., cedarea ...(**C**)... și ...(**D**)... Franței.

4 Analizează fragmentul de mai jos, apoi răspunde cerințelor.

Ostași!

V-am chemat ca să purtați steagurile voastre peste hotarele unde frații voștri vă așteaptă cu nerăbdare și cu inima plină de nădejde.

Veți lupta alături de marile națiuni cu care ne-am unit. O luptă aprigă vă așteaptă. Cu bărbăție să îndurăm însă greutățile și cu ajutorul lui Dumnezeu izbânda va fi a noastră.

Arătați-vă deci demni de gloria străbună.

De-a lungul veacurilor, un neam întreg vă va binecuvânta și vă va slăvi.

1. Cine este autorul acestui îndemn?
2. În ce context istoric a fost făcută declarația?
3. Explică la cine (sau la ce) se referă expresiile: „hotarele”, „frații voștri”, „marile națiuni”.

5 Pornind de la imaginea de mai jos, prezintă viața oamenilor în tranșee în Primul Război Mondial. Folosește modelul argumentativ: *consider că, mai întâi, apoi, în concluzie*.

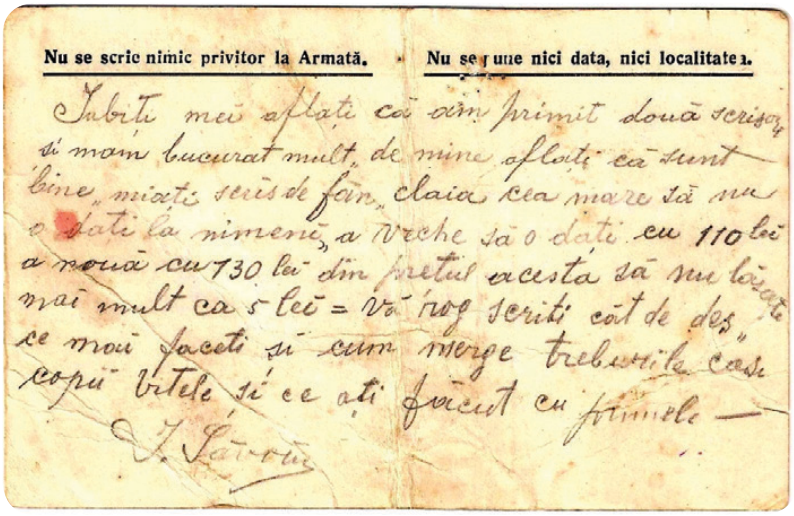
Nu se scrie nimic privitor la Armată. Nu se pune nici data, nici localitatea.

Iubiți mei aflați că am primit două scrisori și mam bucurat mult, de mine aflați că sunt bine miați scris de fân, claia cea mare să nu o dați la nimeni, a veche să o dați cu 110 lei a nouă cu 130 lei din prețul acesta să nu lăsați mai mult ca 5 lei = vă rog scriți cât de des ce mai faceți și cum merge treburile case copii vitele și ce ați făcut cu primele —

I. Săvoiu

Carte poștală (tipizat militar) trimisă de Ion Săvoiu, combatant pe frontul românesc. Text: *lubiți mei aflați că am primit două scrisori și mam bucurat mult. de mine aflați că sunt bine. miati scris de fân. claia cea mare să nu o dați la nimeni, a veche să o dați cu 110 lei. a nouă cu 130 lei din prețul acesta să nu lăsați mai mult ca 5 lei = vă rog scriți cât de des ce mai faceți și cum merge treburile case copii vitele și ce ati făcut cu primele. I. Săvoiu*

Răspunsuri: **1.** A-c; B-b; C-a. **2.** a1; b4; c2. **3.** A-Germania; B-Renania; C-Alsacia; D-Lorena. **4.** 1. Ferdinand, Regele României; 2. Intrarea României în război la 15 august 1916; 3. Granița de nord; românii din Austro-Ungaria; Franța, Anglia și Rusia. **5.** Vezi lecțiile despre viața pe front.
Punctaj: **1.** 3 × 0,5p. **2.** 3 × 0,5p. **3.** 4 × 0,5p. **4.** 0,4p; 0,4p; 3 × 0,4p. **5.** Argumentare: 0,5; viață cotidiană, igienă: 0,5; sănătate: 0,5; aspecte militare: 0,5p. Din oficiu: 1p.

Lucrători la Empire State Building, 1930, New York

Capitolul 2
Perioada interbelică: o lume în schimbare

Călătoria noastră prin tranșeele războiului și în cabinetele diplomatice ale marilor puteri ne aduce acum în preajma unei lumi noi, care se naște greu și nu fără suferință.

Vei identifica astfel, într-o perioadă de doar două decenii, cum au alternat în acest răstimp momentele de bunăstare și cele de criză și *vei stabili* cât de mare a fost speranța că lumea a intrat într-o epocă a prosperității fără sfârșit și cât de profundă a fost după aceea disperarea că totul se prăbușește.

Vei cerceta soluțiile pentru ieșirea din criză și *vei dezbate* cum anume și-au făcut loc populismul și manipularea ca *să descoperi* fața întunecată a regimurilor totalitare.

În final, *vei construi* imaginea unei societăți divizate și *vei înțelege* că înfruntarea dintre democrație și dictatură era inevitabilă și că de rezultatele ei depindea lumea viitorului.

Viața cotidiană: organizarea orașelor, lumea rurală

Vedere din Times Square, New York, 1920

Ochii constructorilor de după război ai orașului, ce creștea într-un ritm necunoscut în Occidentul Europei, s-au ațintit asupra Americii. Bulevardul Brătianu constituie îndreptarul pe care ți-l propun Bucureștii de azi. Iar exproprierile, ce deschid calea spre Piața 8 Iunie, sunt dovada apariției preocupării de sistematizare a orașului la edilii Municipiului.

Calea Victoriei, strada reprezentativă a Bucureștilor din veacul al XIX-lea, pălește tot mai mult. Dacă nu s-ar găsi pe ea Palatul Regal, ar risca să ajungă degrabă la soarta Lipscanilor, din târgul vechiului București.

Bucureștii sunt pe calea unui progres care nu mai are cum să fie întrerupt.

Enciclopedia României, Județe și orașe, II, 1938

Maramureș, România, 1930

Orașele

În perioada interbelică, lumea a cunoscut perioade de prosperitate, cu efecte vizibile mai cu seamă în țările din vestul Europei și în SUA. Urbanizarea a făcut progrese pretutindeni, determinând creșterea demografică, dar și accelerarea industrializării și a activităților bancare, a construcției de locuințe, șosele și căi ferate, instituții de cultură și sănătate, divertisment și sport. Capitalele din Europa Centrală au cunoscut acum o înflorire deosebită.

În 1930, Bucureștiul era un oraș modern, cu bulevarde largi, străjuite de magazine și de restaurante, înzestrat cu muzee noi și cinematografe.

În cartierele muncitorești sau în mahalalele de la periferie, diferențele sociale erau evidente. Aceste categorii, chiar și în situația votului universal, nu aveau reprezentanți în Parlamentul României.

Satele

Satele occidentale se apropie de orașe ca nivel al dotărilor și ca mod de viață, în vreme ce în Europa de Est și Centrală deosebirile se mențin, iar satul și orașul par două lumi distincte.

Cu toate acestea, schimbări esențiale au avut loc și în lumea rurală: țăranii au primit pământ și dreptul la vot, dar loviți de taxe și impozite, lipsiți de ajutorul statului și afectați de criză, ei au evitat greu sărăcia și lipsurile de tot felul.

Satul românesc avea locuințe neîncăpătoare pentru familiile numeroase; electrificarea, canalizarea și asistența medicală lipseau, iar singura speranță de schimbare de mai bine rămânea migrația spre orașele prospere.

La vatră, femeia se chinuia cu o mână să mestece mămăliga, iar cu alta să prăjească niște ceapă în tigaie. Alături de vatră, prinsă între două cărămizi, clocotea o oală cu ceva verde înăuntru.

Marin Preda, *Moromeții*

1. Caută pe internet imagini din Bucureștiul interbelic și compară-le cu imaginea marilor orașe din vestul Europei. Ce constați?

2. Din ce era alcătuită masa țăranilor români, conform descrierii lui Marin Preda? Descrie satul românesc, folosind imaginea alăturată.

Crize economice

Spre deosebire de crizele Evului Mediu, declanșate de războaie îndelungate sau de calamități imprevizibile, cele din secolul al XX-lea s-au dovedit de o mare complexitate, preponderentă fiind însă dimensiunea lor economică. Două dintre ele, manifestate în primul deceniu postbelic, s-au produs din motive diferite, dar au avut efecte asemănătoare.

Cea dintâi a afectat mai ales Europa în anii 1920 – 1924 și s-a declanșat pe fondul marilor pierderi materiale și umane cauzate de războiul abia încheiat. Această criză a culminat cu o instabilitate monetară care, pe fondul scăderii producției și prăbușirii consumului, a devalorizat monedele europene, dar a consolidat dolarul american.

Cu pozițiile astfel întărite, Statele Unite ale Americii au devenit cea mai mare putere economică și financiară a lumii. Cu ajutorul unor capitaluri importante și cu avantajele fabricației în serie (mecanizarea și banda rulantă), și-au sporit producția bunurilor de consum creându-se iluzia unei prosperități fără sfârșit.

În această situație, băncile acordau credite pe termen scurt, care, fiind investite în speculații bursiere crescătoare, își sporeau valoarea. Consumul a fost o vreme foarte stimulat, numai că se ignora faptul că resursele băncilor și burselor nu erau nelimitate.

Falimentul bursei din New York (octombrie 1929) a declanșat o reacție în lanț. Prabușirea băncilor a fost urmată de reducerea producției industriale, de șomaj și de scăderea salariilor. Cel mai mult au avut de suferit, în mediul urban, clasa mijlocie și masele muncitoare, iar în lumea rurală, micii producători din agricultură (prin scăderea prețurilor la cereale).

Din America, criza a ajuns în Europa și în întreaga lume. Rezolvarea ei a depins de resursele statelor afectate, soluția fiind o largă politică de investiții.

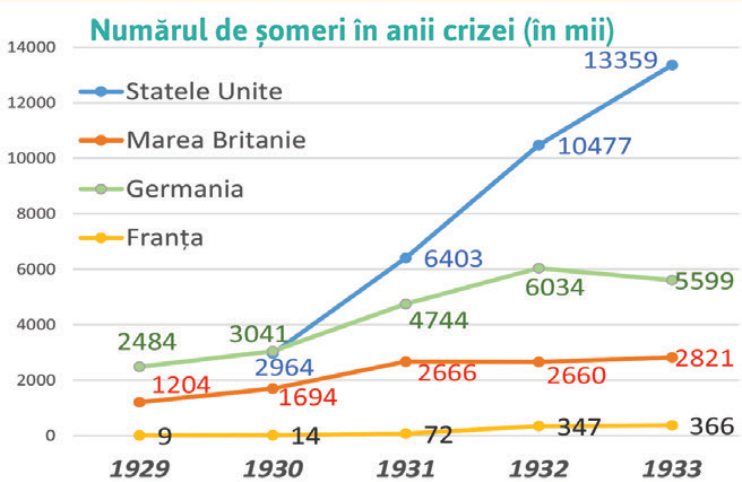

Rumoarea cuprindea Wall Streetul și străzile adiacente. Acțiunile se vindeau acum pe nimic. Bursele din Chicago și Buffalo se închiseseră. Valul sinuciderilor creștea și unsprezece speculanți bine-cunoscuți se omorâseră deja.

J.K. Galbraith, despre ziua de 24 octombrie 1929

The New York Times.

PRICES OF STOCKS CRASH IN HEAVY LIQUIDATION, TOTAL DROP OF BILLIONS

PAPER LOSS $4,000,000,000

2,600,000 Shares Sold in the Final Hour in Record Decline.

MANY ACCOUNTS WIPED OUT

But No Brokerage House Is in Difficulties, as Margins Have Been Kept High.

Thyroid Determines if a Man Should Be Flier, Says Dr. Asher

$1,000,000,000 TRAFFIC PLAN FOR CITY READY FOR MAYOR; TUBE UNDER 5TH AV. URGED

The New York Times, 24 octombrie 1929.
În „Joia neagră" s-a produs falimentul (Crah) bursei din New York. Milioane de acționari și-au pierdut economiile. Efectele s-au resimțit și în Europa, unde SUA finanța datoria de război a Germaniei. Aceasta își acoperea astfel obligațiile față de Franța, care, la rândul ei, plătea SUA pentru sprijinul din timpul războiului.

Deponenți la o bancă germană încercând să-și retragă economiile, 1931

1 De ce doresc deponenții retragerea imediată a economiilor?

Ce efect produce acest act asupra funcționării băncilor?

Reținem!

Creșterea economică a avut consecințe asupra vieții urbane, care s-a modernizat, în timp ce, mai cu seamă în Europa de Est, lumea satelor a rămas în urmă.

Crizele economice au accentuat această diferență. Crahul a provocat cea mai lungă și mai profundă criză de până atunci, care a avut consecințe în egală măsură economice, sociale și politice.

Viața cotidiană: invențiile și viața casnică

Reclamă tipărită la frigidere în perioada interbelică:

Unul dintre acele rare cadouri care includ cu adevărat întreaga familie! De ce să nu te bucuri de sărbători cu frigiderul General Electric? [...] *Poți cumpăra cantități mai mari de alimente. Este neobișnuit de încăpător.*

Chiar și modelul mai mic (aici ilustrat) are o suprafață pe rafturi de 0,84 m² [...] *Este neobișnuit de silențios.* [...] *Poate fi alimentat la orice priză. Este rezultatul a 15 ani de cercetări, garantat de General Electric Company, Ohio.*

Ceva ce nici America nu cunoaște încă! Radiofrigo, ultima noutate de la Philips, 160 litri, 169 000 franci.

Când veți avea un Radiofrigo PHILIPS, veți fi și mai mândri de bucătăria voastră și vă veți uimi prietenii. Atât de comod! Atât de agreabil!

Bucuria încheierii războiului n-a putut ascunde tristețea pierderilor suferite de fiecare familie, lipsurile materiale îndurate multă vreme, dar mai cu seamă absența milioanelor de bărbați, frați, soți, părinți pierduți în luptele grele abia încheiate. În câțiva ani însă, familiile s-au refăcut, a apărut o nouă generație de copii, iar cu resursele acumulate în perioadele prospere amenajările casnice s-au diversificat și îmbunătățit.

Locuințele, adesea vechi și nesănătoase, au fost reparate și extinse, iar mobilierul, înlocuit. Extinderea rețelelor de canalizare a adus toaleta și apa caldă în casă. Electrificarea nu a îmbunătățit doar iluminatul, ci și viața de zi cu zi, căci, de exemplu, recipientul cu gheață a fost înlocuit cu un frigider alimentat la o priză. Mașinile de spălat au fost mai întâi adunate în spălătorii publice, apoi au apărut cele de folosință familială.

Comunicațiile au fost mult înlesnite cu ajutorul telefonului și aparatului de radio, invenții mai vechi care acum se generalizează. Televiziunea face primii pași, dar se va răspândi abia după Al Doilea Război Mondial.

Asistența medicală se îmbunătățește, iar după 1920 apar noi metode ale practicii medicale. Analizele de laborator încep să fie folosite în diagnosticarea bolilor și se dezvoltă cercetarea și industria farmaceutică.

Nu era însă peste tot la fel. Viața casnică în lumea rurală e departe de aceste schimbări și, în multe locuri din lume, satele păreau rămase încă în secolele trecute.

Viața casnică prin ochii unei fete de 13 ani:

Într-o după-amiază o ajutam pe mama la vase. Ea spăla farfuriile, iar eu le ștergeam. [...] *în alte bucătării femeile frecau tigăi sau curățau legume. Zilnic, mese de prânz, mese de seară; zilnic, spălatul vaselor; toate repetate iar și iar, ore în șir, și care nu duceau nicăieri.*

Oare așa aveam să trăiesc și eu?

Simone de Beauvoir, *Amintirile unei fete cuminți*

1. Analizează textele celor două reclame la frigidere. Ce aspecte ale confortului casnic sunt evidențiate de cei doi mari producători de electrocasnice?

   Cum au evoluat aceștia în timp?

2. În ce măsură se îmbunătățise timpul de lucru al femeilor în gospodărie, conform mărturiei de mai sus?

3. Caută pe internet reclame la diverse produse electrocasnice din perioada interbelică și alcătuiește un afiș în care să prezinți o ofertă pentru dotarea unei familii cu obiecte necesare pentru confortul de zi cu zi.

Femeia în viața publică

Începând cu secolul al XIX-lea, femeile din multe țări ale lumii au solicitat drepturi politice parlamentelor din țările lor, iar societății, egalitate de șanse în exercitarea de profesiuni rezervate până atunci bărbaților. În anii 1860 – 1870, femeile au câștigat unele drepturi electorale în Marea Britanie, Suedia și Finlanda.

Contribuția femeilor din spatele frontului nu a trecut peste tot neobservată. Mai întâi în URSS, dar și în Germania, în Olanda, în Anglia și în SUA femeile au primit dreptul de a alege și de a fi alese în funcții administrative și politice. Treptat, și-au câștigat accesul la funcții juridice, precum și dreptul de a conduce afaceri, de a profesa în învățământul superior și în cercetarea științifică.

Astfel, în anii 1920, jumătate din personalul Societății Națiunilor era format din femei. În Franța, deși femeilor nu li s-a recunoscut dreptul de vot decât în 1944, Irène Joliot-Curie a devenit secretar de stat în 1936. Alte femei s-au remarcat în artele spectacolului, mai ales în cinematografie.

Între personalitățile care au jucat un rol important în viața publică interbelică, exemplul cel mai grăitor îl reprezintă Regina Maria a României. Inteligentă, regină a României din 1914, ea a jucat un rol major în viața publică românească și internațională în vremea războiului, dar și în anii care au urmat, până în 1938. Foarte populară încă din timpul vieții, simbol al României recunoscut pretutindeni în lume, Regina Maria a fost și este o sursă permanentă de inspirație.

Nu pot să spun în ce măsură l-am convins, dar știu că nu l-am plictisit, pentru că, la un moment dat, când am încercat să mă ridic cu intenția de a pleca pentru a nu-i răpi prea mult din timpul său prețios, mi-a făcut nerăbdător semn cu mâna să rămân.

Regina Maria,
despre întâlnirea cu G. Clemenceau

1 Organizează un grup de cercetare pentru a aprofunda tema prezenței femeilor în viața publică. Stabiliți domeniile de activitate (știință, medicină, politică, artă etc.), repartizați sarcinile și realizați postere despre contribuțiile femeilor în aceste discipline.

Căutați exemple și în spațiul românesc, pornind de la ilustrațiile alăturate.

Ana Brâncoveanu, contesă de Noailles (stânga), aleasă în 1925 membru de onoare al Academiei Române, în același timp cu poeta și prozatoarea Elena Văcărescu (au fost primele femei admise în această instituție). În 1918, Vera Myller (dreapta) a fost prima femeie din România care a devenit profesor universitar într-o disciplină științifică (matematica), la Universitatea din Iași.

LA REINE DE ROUMANIE rend visite à M. Clemenceau

Un mot de la souveraine au maréchal Foch

LA REINE DE ROUMANIE parle aux journalistes de la guerre de la paix et d'autre chose encore...

Colaj de articole din jurnalul Reginei Maria despre vizita la Paris și întâlnirile cu mareșalul Foch și Georges Clemenceau

2 Caută pe internet detalii despre programul vizitei Reginei Maria la Paris.

Cu ce personalități s-a întâlnit?

Reținem!

Urbanizarea și industrializarea au produs schimbări și în viața casnică, contribuind la emanciparea femeii.

În perioada interbelică, femeile din unele țări democratice au obținut dreptul la vot. În aceiași ani a început și promovarea lor în domenii care altădată le erau inaccesibile, cum ar fi viața universitară sau justiția.

Viața cotidiană: divertismentul

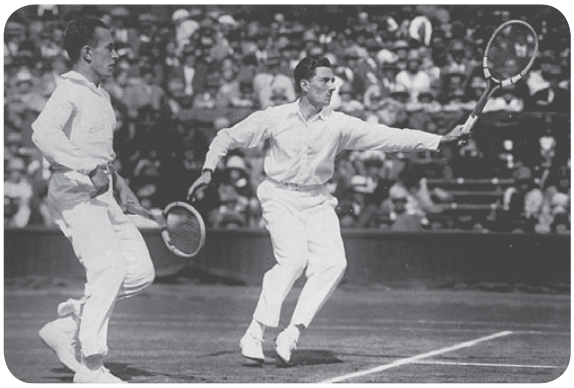

Turneul de la Wimbledon, 1930

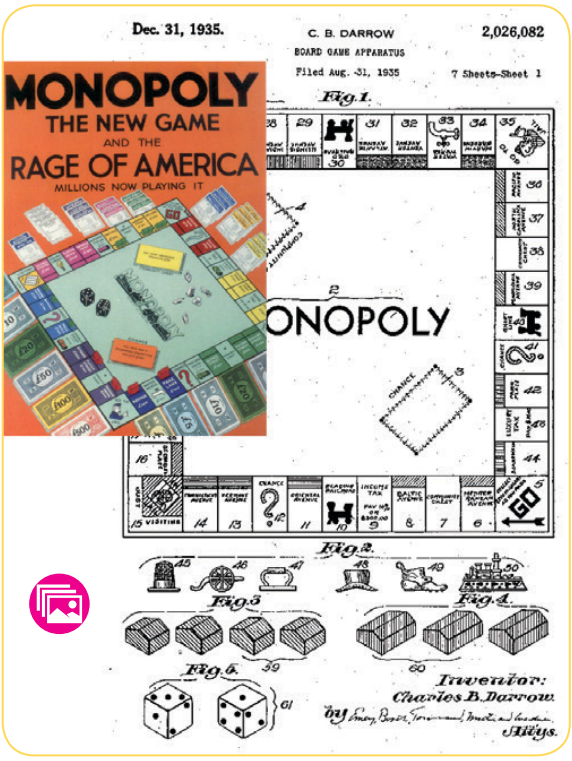

Monopoly, patentul de înregistrare a jocului în 1935, cuprinzând tabla de joc și descrierea pieselor

Stadionul Centenarului (90 000 de locuri), construit în Uruguay pentru a găzdui prima ediție a Cupei Mondiale de Fotbal (1930)

În primul deceniu interbelic sunt cuprinși și „anii nebuni” trăiți de supraviețuitorii mizeriei și suferinței din tranșee sau de cei de acasă, oameni care au simțit nevoia să recupereze vremea pierdută în timpul războiului. Convinși că tinerețea le-a fost furată, au dorit să o retrăiască, dezlănțuindu-se în petreceri nesfârșite pe ringurile de dans sau în cluburi.

Ei au descoperit noi genuri muzicale, aduse în Europa de soldații americani: jazzul, ritmurile săltărețe ale foxtrotului și charlestonului, dar și cele lente ale tangoului argentinian. În frenezia dansurilor se regăsea nu doar dorința copleșitoare de a trăi altfel viața, ci și neliniștea că aceste vremuri nu vor dura la nesfârșit.

Spectacolul continua în lumea sportului, cu aristocraticele jocuri de tenis și sporturi de iarnă, foarte costisitoare, până la partidele de fotbal și rugby, foarte populare în mediile muncitorești.

De un succes asemănător se bucura și așa-numita „fabrică de vise”, cinematograful, mai întâi mut, apoi după 1927, cu sonor. Comediile și filmele muzicale, ecranizările capodoperelor literare sau peliculele cu subiecte inspirate din viața cotidiană, au lansat vedete, mari actori și regizori de film.

În tumultul stadioanelor și în întunericul sălilor de cinema, oamenii par a uita de ei înșiși și de problemele lor de fiecare zi și preferă, pentru o sumă infimă, să se distreze, să se confunde cu lumea personajelor de pe ecran și să trăiască într-o lume mai bună, măcar atât cât durează spectacolul.

1. Cercetează și află ce competiții sportive actuale se desfășurau și în perioada interbelică. Ilustrează exemplele descoperite.

2. Una dintre distracțiile perioadei interbelice erau jocurile de masă. *Monopoly*, creat în anii Marii Crize de frații Parker, a supraviețuit până azi.

   Formulează o opinie despre succesul acestui joc în America în anii ’30 ai secolului trecut.

3. Caută topuri muzicale ale anilor interbelici și alcătuiește o listă cu cele mai apreciate melodii din genurile menționate în lecție. Găsește trei argumente în favoarea folosirii acestei liste la o petrecere cu prietenii tăi și trei argumente contra.

Cinematograful: artă și industrie

De la apariția filmului ca artă a iluziei în 1895 și până în perioada interbelică, cinematografia s-a impus ca o sinteză a tuturor celorlalte arte. Pentru realizarea unui film era nevoie de un scenariu (adaptat adesea după o capodoperă literară), de decoruri (schițate și modelate de artiști plastici), de actori și dansatori (proveniți din teatru și spectacolele de varietăți).

Și de muzică a fost nevoie de la început, când un pianist ritma scenele mute de pe ecran cu acorduri la pian, din sală. Mai târziu, deloc întâmplător, primul film sonor a avut în rolul principal un *Cântăreț de jazz* (1927).

Pe lângă literați și artiști de toate felurile, filmul a strâns la un loc o mulțime de tehnicieni. Cei mai căutați erau operatorii de imagine și sunetiștii. Cinematograful a mobilizat astfel o întreagă industrie cu mii de muncitori, concentrată în mari studiouri, cum au fost și sunt cele de la Hollywood (SUA), Gaumont (Franța) sau Cinecittà (Italia).

În prima sa jumătate de secol, filmul și-a diversificat genurile. De la comedia cu gaguri, în care au excelat Max Linder, Charlie Chaplin sau Buster Keaton, s-a ajuns la reconstituiri istorice foarte pretențioase, cu mari actori și figurații impresionante. Cea mai cunoscută dintre aceste superproducții a fost ecranizarea *Pe aripile vântului* (1939), consacrată Războiului de Secesiune american, avându-i în rolurile principale pe Clark Gable și pe Vivien Leigh.

Personajul principal al cărții și filmului Pe aripile vântului, *Scarlett O'Hara, este, din toate, cel mai complex și mai stimabil. Atunci când i se întâmplă să dea de bucluc, și asta se repetă de multe ori, rostește mereu aceeași frază: „La asta am să mă gândesc mâine!" „Rezolv eu asta imediat mâine!", știut fiind că orice mâine are un mâine al lui.*

D.I. Suchianu, C. Popescu, *Metamorfoze cinematografice*

1. Documentează-te asupra istoricului peliculei *Pe aripile vântului* și identifică acele detalii (tehnice sau de altă natură) care au transformat acest film, atunci și acum, într-un succes remarcabil.

2. Analizează câteva episoade din filmele cu Stan și Bran, apoi formulează o opinie personală despre acestea pentru rubrica de recomandări cinematografice a revistei clasei.

Cântărețul de jazz și *Pe aripile vântului*, creații cinematografice care au scris istorie

Stan și Bran au reprezentat un cuplu ideal [...] *inseparabil 20 de ani. Stan, „creierul", era ambițios și preocupat de noutate și de întâietatea efectelor comice de care se ocupa personal. Bran, „executantul", se distingea prin gentilețea și moravurile inocente ale sudului american.* [...]

„Cred că unul dintre motivele pentru care oamenii ne iubesc constă în aceea că, văzându-ne, ni se simt superiori", spunea Bran.

Romulus Rusan, *Arta fără muză*

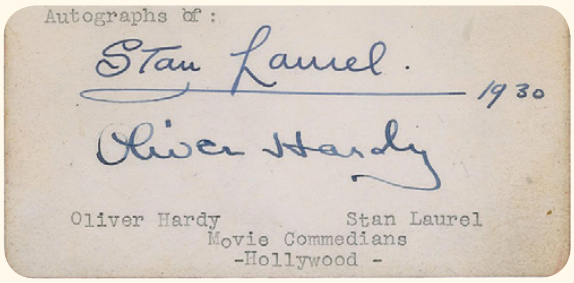

Autograf oficial al vedetelor Stan și Bran, datat 1930, Hollywood

Reținem!

Anii lungi ai războiului și suferințele îndurate de mai multe generații de tineri, dar și succesele raționalizării timpului au generat posibilități de relaxare și distracție nebănuite altădată. Dansul în cluburi, sportul pe stadioane și mai ales filmul proiectat în sălile de cinema – artă a iluziei, dar și industrie – au cunoscut o popularitate excepțională.

Viața cotidiană. Sănătatea și cultura

Anestezie în anii '30 cu gaz ilariant (N_2O).

Cronologie

iulie 1920: primele încercări cu un vaccin antituberculos;
1921: descoperirea vitaminei E; izolarea insulinei;
1921: utilizarea vaccinului BCG contra tuberculozei, introdus obligatoriu în URSS din 1930;
1924 – 1925: apariția vaccinurilor antidifteric și antitetanos;
1926: descoperirea vitaminei B1;
1928: descoperirea penicilinei (Fleming) și a vitaminei C;
1930: descoperirea vitaminei K;
1936: descoperirea cortizonului, hormon cu proprietăți antiinflamatorii.

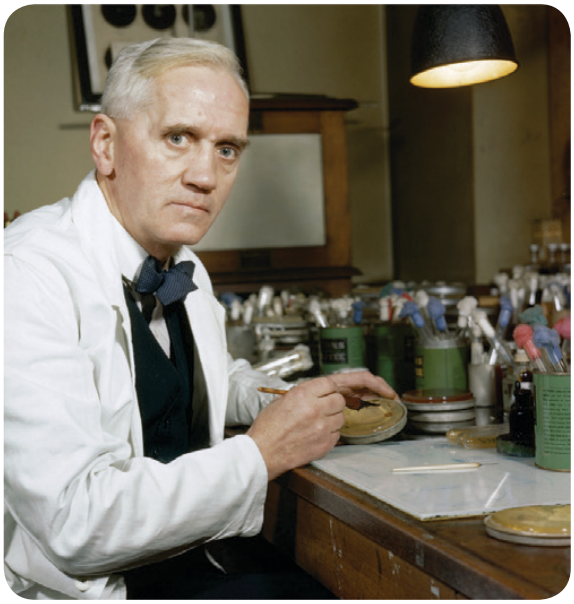

Sir Alexander Fleming, în laboratorul său în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial

În perioada interbelică, situația stării de sănătate în Europa a înregistrat progrese semnificative mai ales în vest, cu consecințe imediate asupra lumii urbane.

Mai întâi au făcut vâlvă câteva mari descoperiri științifice, precum aceea a hormonilor. Produsă de pancreas, insulina, pentru prima oară izolată în 1921, a salvat viața a milioane de diabetici. Medicul britanic Alexander Fleming a descoperit în 1928 penicilina, un antibiotic cu excelente proprietăți antibacteriene.

Sănătatea în mediul urban

Specializarea medicilor a făcut mari progrese, s-au perfecționat metodele de investigare și tehnicile de laborator, ușurând stabilirea diagnosticelor, iar producerea și diversificarea medicamentelor au înregistrat mari succese.

Rezultatul a fost creșterea speranței de viață în Occident peste 60 de ani și scăderea constantă a proporției unor boli grave, altădată nevindecabile, precum tuberculoza, combătută cu un vaccin încă din 1921.

Sănătatea în mediul rural

Satul românesc era departe de aceste performanțe, deși în 1934 în lumea rurală își desfășurau activitatea 1 000 de medici (la o populație de 15 milioane de locuitori) și fuseseră construite și câteva dispensare. Specialiștii și dotările se dovedeau însă insuficiente.

Mortalitatea infantilă era extrem de ridicată în mediul rural, iar numeroasele boli cu care se confruntau oamenii, precum pelagra, scarlatina, pojarul și tifosul scădeau speranța de viață la 35 – 40 de ani.

Vom urma așadar în acest studiu cursul istoric al cunoașterii umane asupra vaccinurilor și serurilor:

1. Vaccinul lui Jenner, cunoscut ca vaccinul antivariolic.

2. Vaccinurile lui Pasteur, vorbim despre vaccinul împotriva antraxului și vaccinul antirabic; [...]

Ceea ce e adevărat e că serurile și vaccinurile ne-au furnizat un mijloc puternic de luptă împotriva numeroaselor maladii microbiene. Încă nu sunt toate într-atât de eficace precum este serul antidifteric, dar acesta este o minune.

Dr. Eugène Apert, *Vaccinuri și seruri*, 1922

Cultura în perioada interbelică

Războiul a afectat stabilitatea lumii și a adus la ordinea zilei nevoia de schimbare. Literatura și apoi celelalte arte au reflectat aceste frământări.

Mai întâi s-a manifestat o necruțătoare demascare a ororilor sale în jurnale de front scrise și publicate chiar în timpul războiului, dar și în romane precum *Focul*, de Henri Barbusse. Erich Maria Remarque a înfățișat istoria unui grup de adolescenți germani entuziasmați inițial de ideea participării la război și apoi copleșiți de cele îndurate în luptă în *Pe frontul de vest nimic nou*. Liviu Rebreanu, în *Pădurea spânzuraților*, a spus povestea tragică a unui combatant în armata austro-ungară obligat să lupte împotriva conaționalilor săi.

Printre capodoperele literaturii interbelice se numără romanele lui Franz Kafka, *Procesul* și *Castelul*, în care este demascată puterea strivitoare a statului. Marcel Proust, în romanul *În căutarea timpului pierdut*, a deplâns dispariția aristocrației franceze odată cu războiul. Alți autori s-au revoltat întorcând spatele timpurilor noi, refugiindu-se în vis sau în călătorii în teritorii îndepărtate.

În artele vizuale, Pablo Picasso a experimentat într-o lungă carieră cubismul, arta abstractă, suprarealismul și expresionismul, iar în muzică, marii compozitori, precum Béla Bartók și George Enescu, s-au apropiat de folclorul autohton.

În acest timp, jazzul american, creație a comunităților de afro-americani, a cucerit lumea prin mari compozitori sau interpreți, precum George Gershwin și Louis Armstrong.

Guernica de Pablo Picasso

1 În 1922, dr. Eugène Apert publică un studiu despre vaccinurile și serurile utilizate la acel moment.

Compară opiniile sale cu elementele de cronologie din lecție.

Care erau preocupările principale ale doctorilor după încheierea războiului?

Cine era Louis Pasteur?

Cronologie

1916: *Focul* de Henri Barbusse;
1924: *Rapsodia albastră* compusă de George Gershwin;
1927: apare ultimul volum din *În căutarea timpului pierdut* de Marcel Proust;
1929: *Pe frontul de vest nimic nou* de Erich Maria Remarque;
1931: *Oedip* de George Enescu;
1937: *Guernica* de Pablo Picasso.

Edițiile princeps ale romanelor lui E. Maria Remarque, Franz Kafka (*Castelul*) și Liviu Rebreanu

2 Caută pe internet informații despre semnificația picturii *Guernica*, apoi studiază și alte creații ale lui Pablo Picasso și Joan Miró și comentează următoarea afirmație: *Arta este o minciună care ne ajută să vedem adevărul.* (Pablo Picasso)

Folosește modelul argumentativ: *consider că, mai întâi, apoi, în concluzie.*

Reținem!

În prima jumătate a secolului al XX-lea, medicina a realizat succese impresionante, toate cu efecte asupra creșterii speranței de viață a populației.

Alfabetizarea și învățământul superior au făcut progrese.

Experiența cutremurătoare a războiului i-a îndepărtat pe mulți literați și artiști de realism și i-a făcut să exploreze visul, lumile îndepărtate sau iraționalul.

Cetățean și stat în democrație și în totalitarism

14 iulie 1935, o demonstrație în Piața Bastiliei, cu jurământul Frontului Popular din Franța:
Facem jurământul solemn de a rămâne uniți pentru a dezarma și dizolva ligile scizioniste, pentru a apăra și întări libertățile democratice și pentru a asigura pacea între oameni.

1 Observă imaginea de mai sus.

Pornind de la data și locul manifestației, identifică ideologia ai cărei adepți erau participanții.

La ce organizații „scizioniste" făceau referire?

1. Atitudinea noastră față de război [...] *nu admite nicio concesie, oricât de minimă, căci a rămas incontestabil un război imperialist, purtat de guverne din motive capitaliste.*

3. Niciun sprijin pentru guvernul provizoriu care a demonstrat caracterul mincinos al tuturor promisiunilor sale.

6. În domeniul agrar [...] *confiscarea tuturor pământurilor marilor proprietari funciari. Naționalizarea tuturor terenurilor din țară și punerea acestora la dispoziția sovietelor locale.*

7. Fuzionarea imediată a tuturor băncilor din țară într-o bancă națională unică plasată sub controlul Sovietului.

V.I. Lenin, *Tezele din aprilie*, 1917

Tradiția democratică

În secolul al XIX-lea, democrațiile occidentale, cu deosebire în Anglia și SUA, au asigurat în țările lor stabilitate politică și o creștere economică continuă, ceea ce le-a impus ca model tuturor celorlalte. Dreptul la vot și instituțiile reprezentative astfel constituite au oferit garanția că voința suverană a cetățeanului este respectată.

Separarea și echilibrul puterilor – legislativă, exercitată de parlament, și executivă, exercitată de guvern – și independența puterii judecătorești au generat o societate democratică.

Apariția primului regim totalitar

În perioada imediat următoare încheierii războiului, regimurile democratice din Europa și SUA s-au confruntat cu mari dificultăți și s-au menținut cu greu, dar în unele țări, în situații economice și sociale complicate, guvernele existente au cedat locul lor unor regimuri totalitare.

Încă din 1917, în Rusia, o țară fără tradiție democratică, a preluat puterea un partid politic de stânga cu un program marxist. Partidul comunist a reușit să păstreze controlul asupra întregii societăți printr-o represiune sălbatică împotriva tuturor oponenților săi și cu ajutorul propagandei.

Cele două Constituții adoptate în 1922 și 1936 păstrau o democrație de formă și afirmau suveranitatea poporului, dar în fapt statul se identifica cu partidul unic, voința celui ce-l conducea era lege și regimul avea prin aceasta un caracter totalitar.

Cetățean și stat în alte regimuri totalitare

După război, în unele țări democratice economia distrusă, resursele mult împuținate și o stare de sărăcie generalizată au scos în stradă mii de revoltați. Nemulțumirile lor nu-și mai puteau găsi rezolvarea în cadrul parlamentarismului democratic. Acestea au fost preluate de câteva partide noi de extremă dreaptă, care au formulat programe populiste.

2 Compară programele ideologice ale celor două regimuri totalitare și identifică asemănările și deosebirile. Ce anume reprezintă punctul de maxim interes al celor două ideologii? Ce măsuri se propun în interesul acestuia?

Menite să aducă voturi în alegeri, aceste promisiuni răspundeau unor nevoi imediate. Asociindu-le cu nevoia de ordine și autoritate, partidele populiste ascundeau în spatele lor ambiții dictatoriale.

Nu e de mirare așadar că fasciștii (Italia, 1922) și mai apoi naziștii (Germania, 1933) au ajuns la guvernare. Numai că, în timp, considerându-se legitimați de votul populației, aceștia au desființat toate partidele democratice. Instituțiile reprezentative au devenit simple instrumente ale puterii, iar în frunte s-a instalat un lider cu putere absolută (în Germania, șef al statului și al guvernului).

În Franța și în Anglia, regimurile democratice au reușit să se mențină. Victoria forțelor de stânga în Franța a dus la adoptarea unor mari reforme sociale, acordând muncitorilor săptămâna de muncă de 40 de ore și concedii plătite.

Astfel, dacă în țările democratice cetățeanul și-a păstrat libertatea și celelalte drepturi, sub regimurile totalitare, în URSS, Germania sau Italia, el era supus partidului-stat, orice opoziție fiind brutal reprimată.

1. Noi cerem unirea tuturor germanilor într-o Germanie Mare, conform dreptului popoarelor de a dispune de ele însele; 2. Noi cerem egalitatea în drepturi pentru poporul german față de alte națiuni și anularea tratatelor de la Versailles și de la Saint-Germain; 3. Noi pretindem pământuri și [colonii] *pentru a ne hrăni poporul și a răspunde excedentului nostru de populație.*

Programul Partidului Național Socialist, 1920

3 Explică (și cu ajutorul dicționarului de la finalul manualului) noțiunile evidențiate în textul lecției.

4 Citește fragmentul din doctrina fascistă.

Ce libertăți cetățenești analizează?

Cum sunt acestea respectate în statul fascist?

5 Deschide în manualul digital documentul privitor la educația fascistă a tinerilor italieni între 8 și 14 ani.

Identifică valorile urmărite prin programul educațional fascist.

Cunoști organizații ale copiilor din prezent?

Ce valori respectă acestea?

6 Compară gesturile oratorice ale lui Mussolini cu cele ale lui Hitler (pagina 51). Ce observi?

7 Analizând imaginea din dreapta jos, identifică aliatul principal al lui Mussolini la finalul perioadei interbelice.

Benito Mussolini, discurs public la Milano, 1930

Fascismul neagă faptul că numărul [oamenilor], *prin calitățile sale, poate dirija societățile umane; el neagă că acest număr poate guverna grație unei consultări periodice. El afirmă inegalitatea de neșters, fecundă, binefăcătoare a oamenilor, ce este imposibil de a fi nivelată printr-un fapt mecanic și exterior precum sufragiul universal.*

[...] *Liberalismul pune statul în serviciul individului. Pentru fascist, totul se află în stat, nimic uman sau spiritual nu există în afara statului.*

B. Mussolini, *Doctrina fascismului*

Benito Mussolini și Adolf Hitler, 1938

Reținem!

Statul democratic a supraviețuit în perioada interbelică numai acolo unde era puternic consolidat. Mișcările sociale și ascensiunea partidelor extremiste au permis acapararea puterii de către partide totalitare, care au subjugat statul și cetățeanul intereselor lor.

Un model democratic: SUA

Caricatură reprezentându-l pe președintele F.D. Roosevelt tratând *poporul american* afectat de criza economică cu *remediile New Deal*. *Congresul*, îngrijorat de soarta pacientului, primește asigurări că se vor încerca și alte soluții dacă nu se obțin rezultate.

Această experiență, New Deal, care dădea curaj tuturor, nu era decât o afirmație politică, o atitudine, nicidecum un program fix și studiat. Când președintele a ajuns la Washington, el nu avea niciun program precis. Ideea că New Deal-ul răspundea unei doctrine gândite dinainte este ridicolă. [...] *Principiul era ca toate forțele politice ale comunității să fie concentrate asupra acestui țel: să fie mai bună viața poporului.*

Frances Perkins,
The Roosevelt I Knew

1 Coroborează informațiile din sursele de mai sus și descrie scopul programului New Deal, propus de președintele american.

Caută pe internet alte reprezentări ale impactului programului, identifică personajele și măsurile propuse.

2 Analizează mesajul prezidențial din 1935.

În ce mod justifică Roosevelt atribuirea de puteri sporite președintelui?

Statele Unite ale Americii au oferit lumii un model democratic consacrat printr-o constituție îmbogățită cu 27 de amendamente, rămasă până azi în forma dată de marii legiuitori din zorii revoluției. În esență, tânărul stat care își proclama independența la 1776 era o republică reprezentativă și prezidențială. Principalele instituții ale statului erau alese prin vot (întâi cenzitar, apoi universal) și erau independente, așadar funcționau doar prin cooperare. Pe de altă parte, președintele era în același timp șef de guvern și comandant suprem al forțelor armate.

În secolul al XIX-lea, Statele Unite ale Americii și-au sporit teritoriul și resursele, atrăgând prin regimul lor de drepturi și libertăți milioane de imigranți. La sfârșitul Războiului de Secesiune și-au consolidat statul și până la Primul Război Mondial au cunoscut o puternică creștere economică.

SUA, prima putere economică a lumii

Războiul submarin total inițiat de Germania le-a grăbit intrarea în conflictul mondial, la capătul căruia au devenit cea mai importantă putere economică și financiară a lumii, dar și principalul creditor al țărilor din vestul Europei ruinate de război.

Cu asemenea resurse, Statele Unite ale Americii au asigurat cetățenilor un nivel de trai dintre cele mai ridicate și iluzia unei prosperități fără sfârșit, din care societatea americană se va trezi în anii 1929 – 1933.

Criza economică din anii 1929 – 1933

Criza creditului a diminuat resursele bănești ale băncilor și a lovit direct producția și consumul. Situația gravă în care s-a aflat economia americană nu a șubrezit instituțiile democratice ale statului, dar a obligat la căutarea unor soluții care să scoată țara din criză.

[Președintelui] *va trebui să-i fie încredințată o responsabilitate foarte mare pentru a face planurile în vederea folosirii adecvate, salvării și dezvoltării resurselor naturale ale bazinului Tennessee și ale teritoriului limitrof pentru binele economic și social al națiunii. Această administrație va trebui să fie învestită cu puterile necesare pentru a pune aceste planuri în execuție.*

F.D. Roosevelt, mesaj prezidențial, 1935

La alegerile din noiembrie 1932, electoratul a trimis la Casa Albă un politician democrat dintr-o familie bogată, pe Franklin Delano Roosevelt.

Politica noului ales, intitulată New Deal, se baza pe întărirea rolului statului în activitățile economice și sociale. Pentru aceasta era nevoie să crească prerogativele președintelui în dauna celor ale Congresului, cât și ale statelor componente, care, până atunci, avuseseră competențe exclusive în materie economică și socială.

Ieșirea SUA din criză

Statele Unite ale Americii au suportat aceste schimbări ale sistemului politic pentru că erau atribuite pe termen limitat și pentru că Roosevelt promitea să scoată țara din situația extremă în care se afla. Pentru aceasta a sporit investițiile și a pus în lucrare mari șantiere cu care a rezolvat problema șomajului. A disponibilizat fonduri pentru a-i ajuta pe cei greu loviți de criză și a acționat pentru o mai echitabilă împărțire a veniturilor.

În cele din urmă, Statele Unite ale Americii au depășit impasul în care se aflau, iar președintele Roosevelt, deși suferea de un handicap locomotor, a fost ales în cea mai înaltă funcție în stat de patru ori consecutiv (1932, 1936, 1940, 1944), fapt fără precedent în istoria SUA. Ulterior însă, prin noi reglementări, s-a limitat numărul mandatelor prezidențiale la două.

3 Documentează-te asupra tipurilor de ajutor social existente astăzi. Caută informații despre legea asigurărilor sociale aprobată de Congresul american în 1935. De ce aveau nevoie de protecție categoriile vulnerabile?

4 Cercetează Constituția americană și identifică articolul care prevede numărul de mandate ale președintelui statului. Compară informația obținută cu numărul mandatelor deținute de Roosevelt.

Ce observi? Cum se explică acest fapt într-un stat model pentru democrație ca sistem de guvernare?

Cronologie

1787: proclamarea Constituției SUA, elaborată și votată de Convenția de la Philadelphia;
1861 – 1865: Războiul de Secesiune (separarea sudului de nordul SUA);
1865: abolirea sclaviei în SUA;
1917 – 1918: participarea la Primul Război Mondial;
24 octombrie 1929: „Joia neagră", crahul bursei newyorkeze;
1933: lansarea programului New Deal pentru a stimula investițiile și consumul.

F. D. Roosevelt a semnat în 1935 legea asigurărilor sociale, care urma să protejeze categoriile vulnerabile (șomeri, bătrâni, văduve).

5 Alege una dintre măsurile New Deal-ului care ar fi propice în zilele noastre. Argumentează răspunsul, folosind detalii din viața ta.

Reținem!

Statul democratic american, organizat prin Constituția din 1787, încredința întreaga putere poporului. Acesta conduce prin instituții separate, dar obligate să coopereze.

Statele Unite ale Americii au devenit ulterior cea mai mare putere economică a lumii și au reușit, împotriva dificultăților produse de marea criză economică, să-și păstreze regimul democratic.

Comunismul

I.V. Stalin, V.I. Lenin și L. Trotki,
la începutul revoluției

Lucrurile continuau să meargă din rău în mai rău. Bolșevicii au căpătat o mentalitate de autocrat și distrug fără milă tot ce li se opune. [...] *Nu există libertatea presei: toate ziarele, inclusiv cele socialiste, care au reprodus apelul adresat poporului rus de membrii vechiului guvern provizoriu au fost suspendate și numeroși jurnaliști au fost închiși.*

Louis de Robien,
Jurnalul unui diplomat în Rusia

1 Analizează textul de mai sus și compară situația descrisă cu libertățile garantate poporului de bolșevici.

Ce alte libertăți erau suprimate, pe lângă cea menționată de diplomatul francez? Vezi surse suplimentare în manualul digital.

Țarul Nicolae II și familia sa, asasinați de bolșevici
la 16/17 iulie 1918, la Ekaterinburg

Nașterea totalitarismului în Rusia

Eșecurile repetate ale Rusiei țariste pe fronturile Primului Război Mondial și milioanele de combatanți uciși au alimentat o puternică stare de revoltă socială, care a crescut pe măsură ce alimentele de bază se găseau din ce în ce mai greu și sărăcia se generaliza. Prăbușirea regimului țarist și preluarea puterii de către un guvern provizoriu n-a rezolvat niciuna dintre problemele Rusiei, dar a stârnit un competitor de temut.

V.I. Lenin, liderul grupării bolșevice din Partidul Social Democrat din Rusia, s-a întors din exil cu un program ambițios care susținea pacea imediată, atribuia uzinele muncitorilor, pământul țăranilor și puterea sovietelor. Motorul principal al acțiunii sale politice era lupta de clasă împotriva foștilor deținători ai puterii și a tuturor celor care li se opuneau bolșevicilor. Declanșată la Sankt Petersburg (25 octombrie / 7 noiembrie 1917), Revoluția Socialistă s-a încheiat după un război civil ruinător. În 1922, comuniștii au proclamat Uniunea Sovietică, stat al muncitorilor și al țăranilor, organizat printr-o nouă constituție.

Aparent, noul regim era democratic. Puterea aparținea constituțional poporului, ce o exercita prin alegeri care generau instituțiile reprezentative. În realitate, partidul-stat și poliția politică erau atotputernice, regimul având un caracter totalitar. Reprimarea opoziției a devenit lege, cei care se împotriveau erau trimiși în lagărele Gulagului.

Uniunea Sovietică în vremea lui Stalin

Chiar înainte de moartea lui Lenin (1924), la cârma partidului și statului a ajuns I.V. Stalin, care a anunțat un program de modernizare, subordonat însă interesului partidului comunist și statului sovietic.

Tovarășul Stalin, devenit secretar general, a concentrat în mâinile sale o putere nelimitată, și nu sunt sigur că se va servi de ea cu suficientă circumspecție.

V.I. Lenin, *Testamentul lui Lenin*

2 Analizează pericolele anticipate de Lenin în portretul pe care i-l realiza lui I.V. Stalin. Parcurge și textul din manualul digital, portretul realizat de N. Hrușciov, apoi argumentează o opinie personală despre Stalin.

3 Identifică pe o hartă geografică a Rusiei canalul Belomor. Documentează-te și află care este lungimea acestui canal și prin ce mijloace a fost construit. Prezintă rezultatele colegilor.

„Arhipelagul Gulag” în URSS (1923 – 1961)

Lucrători la canalul Belomor, care unea Marea Albă cu Marea Baltică, 1932

Astfel, industrializarea a reușit mai cu seamă pe marile șantiere datorită uriașei forțe de muncă gratuite aflată în lagărele din Gulag.

Colectivizarea (reunirea, cel mai adesea forțată, a micilor gospodării ale țăranilor în colhozuri) a presupus însă un lung război, de data aceasta al partidului-stat cu țăranii. Armele predilecte folosite atunci au fost exterminarea prin înfometare și deportările masive. În final, nivelul de trai nu a crescut, dar au sporit în schimb represiunea și starea generală de teamă. Anii 1937 – 1938 au fost astfel caracterizați printr-o teroare generalizată. S-au înregistrat peste 600 000 de morți și 1,5 milioane de deținuți în lagărele Gulagului.

În acei ani au fost sacrificate și noile elite urbane și rurale, conducerea armatei și chiar activul Partidului Comunist. Noul val de represalii continua lupta de clasă, conflict care, în concepția lui Stalin, trebuia să se intensifice odată cu înaintarea spre comunism. Scopul său era să omogenizeze societatea și să o supună autorității șefului partidului și statului. Marea Teroare a încetat în 1939, când Europa era gata de un nou război mondial.

Coperta unei reviste rusești din 1929. „Cincinalul” (planul economic pe cinci ani) era prioritar. Orice opoziție, chiar și religioasă, a fost zdrobită.

> *Foametea bântuie sectorul ucrainean al Rusiei sovietice* [...] *Când domnul Walker* [ziarist american] *a intrat primăvara trecută în Rusia, și-a procurat un aparat foto de contrabandă. Fotografiile care ilustrează aceste articole au fost obținute în cele mai dure și periculoase împrejurări posibile, dar ele sunt dovada grăitoare a realității.*
>
> Ziarul *Chicago American*, 25 februarie 1935

4 Urmărește în manualul digital prezentarea despre Holodomor, apoi compară informațiile cu cele din textul de mai sus.

Argumentează o părere personală despre încercările lui Stalin de a ascunde realitatea din Ucraina și modalitățile prin care ar fi trebuit să țină departe de opinia publică aceste informații.

Reținem!

Haosul politic produs de prăbușirea țarismului și de neputința forțelor democratice de a stabiliza țara au adus la putere în Rusia o grupare de extremă stângă, bolșevicii, și pe liderul acesteia V.I. Lenin.

Programul lor politic, pus imediat în practică, a urmărit instalarea unei dictaturi care să controleze întreaga societate prin intermediul unui partid unic, prin teroare și propagandă.

Nazismul

Germani! Apărați-vă! Nu cumpărați de la evrei! – afiș lipit de membri ai SA în 1933

1 Studiază cele două afișe de mai jos.

Cu ce scop consideri că au fost create?

Ce slăbiciuni ale societății germane specula propaganda nazistă?

Afișe naziste (1933) cu mesajele: *Femei! Bărbați! Milioane de oameni sunt în șomaj, milioane de copii nu au viitor. Salvați familia germană! Votați Adolf Hitler!* și *Ultima noastră speranță, Hitler.*

2 Documentează-te și alcătuiește un proiect interactiv în care să prezinți, împreună cu un coleg, evenimentele care au dat curs programului următor:

> *Nu pot fi cetățeni decât frații de rasă. Nu pot fi frați de rasă decât aceia care sunt din sângele german, fără deosebire de confesiune. Niciun evreu, deci, nu poate fi frate de rasă.*
>
> Programul Partidului Național Socialist, 1920

Germania în primii ani postbelici

La sfârșitul războiului, situația Germaniei era în multe privințe asemănătoare celei din Rusia. Imperiul german se prăbușise, economia era ruinată, țara avea mari datorii impuse de tratatul de pace, iar comuniștii germani se pregăteau să preia puterea. Totodată, pe scena politică și-au făcut loc mai multe partide care promiteau că vor asigura rapid ieșirea țării din criză.

Între acestea se afla și micul Partid Național Socialist Muncitoresc German (NSDAP), condus de Adolf Hitler. După o lovitură de stat eșuată în 1923, liderul partidului a fost arestat și condamnat la închisoare. Aici a scris o carte, *Mein Kampf* (Lupta mea), în care își formula programul politic, susținând:

◊ *antisemitismul*, deoarece îi considera în mod fals pe evrei vinovați de pierderea războiului, pe care l-ar fi sabotat cu toate mijloacele de care dispuneau;

◊ *superioritatea rasei ariene* (*germane*), care nu putea înflori decât într-un spațiu vital adecvat, dobândit prin violență și război revanșard.

Stabilizarea treptată a Germaniei și începutul refacerii economice i-au aruncat în umbră pe Hitler și partidul său. Însă, criza economică din anii 1929 – 1933 a venit cu întregul său cortegiu de suferințe. Scăderea producției și a consumului, diminuarea salariilor și șomajul, sărăcirea *claselor muncitoare*, toate acestea ar fi putut genera un nou val de revolte sociale și un asalt reînnoit spre putere al comuniștilor. Teama de aceștia l-a readus în atenția generală pe Adolf Hitler.

> *La 9 noiembrie 1918, Germania* [...] *se prăbușea ca un castel de nisip. Tot pentru ceea ce noi trudisem și vărsasem sângele nostru timp de patru ani dispăruse. Nu mai aveam o patrie de care să fim mândri. Ordinea publică și ordinea socială erau spulberate. Orice autoritate dispăruse. Haosul, bolșevismul și terorismul, aceste lucruri străine Germaniei de fapt și de drept, au intrat în patria germană.*
>
> Erich Ludendorff, *Amintiri de război*

3 Descrie, pornind de la textul lui Erich Ludendorff, care era realitatea socială și politică în Germania după război. Caută trei motive pentru care s-au răspândit în această perioadă ideile comuniste.

Jurăm mai întâi să nu cedăm niciunei forțe, oricare ar fi ea, care ar voi să ne împiedice să restaurăm onoarea poporului nostru. [...] *În al doilea rând, ne luăm angajamentul de a lupta, acum mai mult ca niciodată, pentru stabilirea unei înțelegeri între popoarele Europei, mai ales cu vecinii noștri occidentali.*

Discursul lui Hitler în Reichstag, 7 martie 1936

Hitler la putere

În această situație, clasa conducătoare, care nu dorea să-și piardă pozițiile, l-a ales și susținut pe Hitler, deoarece promitea, între altele, ordine și stabilitate. În urma unei serii repetate de alegeri, acesta și-a sporit treptat numărul de mandate în Parlament (*Reichstag*) și a reușit în cele din urmă să obțină funcția de cancelar (prim-ministru) și să-și formeze guvernul.

Hitler a trecut imediat la realizarea programului său. A preluat întreaga putere, mai întâi cedată de un Parlament în care partidul său avea cei mai mulți deputați, apoi consacrată prin atribuirea funcției prezidențiale.

A suprimat Partidul Comunist și mai apoi toate celelalte partide și a inițiat reprimarea evreilor, constrânși să-și închidă afacerile sau să părăsească țara. Mulți dintre ei au fost exterminați mai târziu în lagăre.

Trecerea atât de rapidă și de brutală de la democrație la dictatură avea nevoie de o susținere populară, așa că în primii săi ani la putere au fost deschise mari șantiere pentru a rezolva problema șomajului și a aduce ameliorări nivelului de trai.

Prețul plătit de societatea germană pentru aceste înlesniri a fost imens. În țară s-a instaurat un regim totalitar, supus întru totul autorității Führerului. Controlul și manipularea printr-o propagandă activă pregăteau zilnic societatea germană pentru marele obiectiv al nazismului: un nou război care să-i permită Germaniei să își câștige locul pe care și-l dorea în lume.

4 Analizează discursul lui Hitler din 1936. Care sunt ideile de bază ale programului politic pe care le prezintă parlamentarilor?

5 Identifică în imaginile alăturate mesajele pe care le comunică Hitler prin limbajul nonverbal. Caută pe internet și alte fotografii asemănătoare ale liderului nazist.

6 Alcătuiește un text de minimum 10 rânduri în care să prezinți o opinie personală despre doctrina nazistă, folosind modelul argumentativ: *consider că, în primul rând, apoi, în concluzie.*

Cronologie

1933, martie: Hitler a primit din partea Parlamentului nou ales, în care deținea majoritatea, întreaga putere pentru patru ani;
27 aprilie: crearea Gestapoului (poliția secretă de stat);
19 octombrie: retragerea din Societatea Națiunilor;
1934, 29/30 iulie: *Noaptea cuțitelor lungi*, lichidarea SA (batalioanele de asalt), câștigarea încrederii armatei;
19 august: cancelarul Hitler devine și președinte și adoptă titlul de Führer;
1938, 9 noiembrie: *Noaptea de cristal*, devastarea magazinelor evreiești, distrugerea mai multor sinagogi, uciderea a zeci de evrei și trimiterea multora în lagăre.

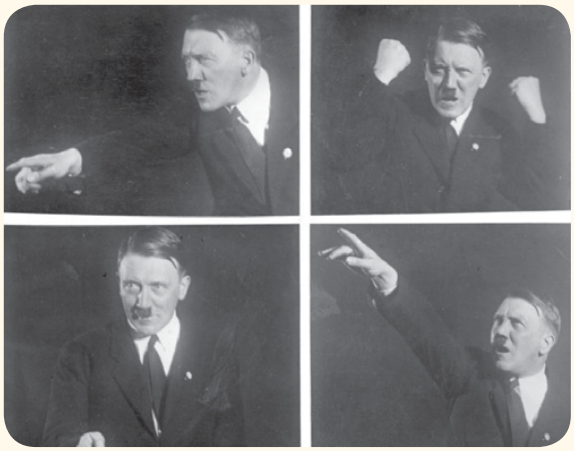

Limbajul corporal, extrem de folosit de Hitler în discursurile sale (aici, în 1930).

Reținem!

Dificultățile crizei economice au fost greu resimțite în Germania. Șomajul și scăderea nivelului de trai i-au activizat atât pe comuniști, cât și pe adversarii lor de extrema dreaptă, naziștii.

Susținuți de clasa conducătoare pentru că promiteau ordine și stabilitate, naziștii au preluat puterea prin vot, cu un program antidemocratic, rasist și antisemit, pe care l-au pus ulterior în aplicare.

Recapitulare

1 Răspunde la următoarele întrebări:

a. Ce problemă încercau să rezolve cercetătorii de la institutul Louis Pasteur?

b. Cum a obligat Stalin țăranii ucraineni să accepte colectivizarea?

c. Ce statut politic aveau evreii în Germania nazistă?

2 Pornind de la cuvântul *democrație*, realizează un joc de cuvinte încrucișate. Pentru fiecare dintre literele componente ale cuvântului dat identifică noțiuni legate de perioada interbelică, apoi definește-le. Roagă-l pe colegul de bancă să rezolve rebusul.

3 Ordonează cronologic pe o axă desenată în caiet următoarele evenimente, notând doar litera corespunzătoare:

a. Marea teroare din URSS;

b. Irène Joliot-Curie devine secretar de stat în Franța;

c. Construcția la New York a celebrei Empire State Building;

d. brevetarea jocului *Monopoly*;

e. Picasso pictează *Guernica*;

f. Lansarea programului New Deal;

g. *Noaptea cuțitelor lungi*;

h. Venirea la putere a fasciștilor în Italia;

i. *Tezele din aprilie*;

j. G. Gershwin compune *Rapsodia albastră*.

4 Completează spațiile libere din textul de mai jos pentru a obține enunțuri corecte:

Venirea la putere a lui ...(**A**)... în Germania a fost urmată de retragerea țării din ...(**B**)... și trecerea la un regim politic ...(**C**)... . Reprimarea ...(**D**)... a presupus excluderea acestora din societate și trimiterea lor în ...(**E**)... .

STARVING UKRAINE
More Secrets From The Hidden Camera
TREASURE THE G.P.U. MISSED
FIELD AS DUMPING GROUND FOR VICTIMS OF THE FAMINE
TRAGIC JOURNEY'S FORMER OXFORD
THE HORROR OF THE UKRAINE
Unbared By Tourist With Secret Camera
STARVED MEN AND HORSES DEAD ON THE ROADSIDE
LEFT FOODLESS BY MOSCOW'S SWOOP ON CROPS
CHICAGO AMERICAN
SIX MILLION PERISH IN SOVIET FAMINE
Peasants' Crops Seized, They and Their Animals Starve
World Table Tennis "Wimbledon"

Ucraina flămânzită, Oroare în Ucraina, Șase milioane de morți în foametea sovietică – titluri ale ziarelor *Daily Express* și *Chicago American* din anii 1934 – 1935

5 Pornind de la imaginile de mai sus, compune un text de 10 – 15 rânduri despre metodele staliniste de impunere a programului de modernizare al partidului în Uniunea Sovietică.
Vei urmări:

a. avantajele susținute de propaganda stalinistă;
b. transformarea proprietății țărănești;
c. industrializarea;
d. modernizarea infrastructurii.

6 Descoperirea vaccinului BCG (împotriva bacilului tuberculozei de către Calmette–Guérin) finalizat în 1921, ar fi trebuit să fie urmată de brevetarea acestuia. Însă, cei doi cercetători nu au făcut acest lucru.

Exprimă-ți opinia asupra motivului pentru care cercetătorii care au descoperit vaccinul împotriva tuberculozei au decis să îl distribuie gratuit tuturor celor care doreau să îl folosească.

Ascultă apoi și părerile colegilor și notează în caiet ideile pe care consideri că le poți utiliza într-o dezbatere pe această temă.

Autoevaluare

1 Alege varianta corectă și transcrie răspunsul în caiet:

A. Criza economică din 1929 a început la:

a. Londra;
b. New York;
c. Berlin;
d. Paris.

B. Practica medicală interbelică a fost îmbunătățită de:

a. folosirea pe scară largă a penicilinei;
b. interpretarea analizelor de laborator;
c. descoperirea vaccinurilor;
d. folosirea seringilor din material plastic.

C. Adolf Hitler a ajuns la putere:

a. prin vot democratic;
b. prin șantaj;
c. prin intervenția naziștilor;
d. susținut de armată.

2 Pentru fiecare dintre afirmațiile de mai jos notează în caiet **A**, dacă consideri că afirmația este adevărată, și **F**, dacă consideri că este falsă:

a. Personajul principal al filmului *Pe aripile vântului* este interpretat de Vivien Leigh.

b. Arhipelagul Gulag se află în Marea Nordului.

c. *Pădurea spânzuraților* relatează povestea unui ofițer rus.

d. Fasciștii și naziștii se deosebeau doar prin origine, germană sau italiană.

e. În statele democratice, la conducerea statului cetățeanul participă prin exercitarea dreptului de vot.

3 Explică următorii termeni istorici:

a. democrație;
b. nazism;
c. fascism;
d. comunism.

Afiș de propagandă sovietică, 1922: *Clasele conducătoare vor tremura în fața Revoluției Comuniste!*

Afiș de propagandă stalinistă, 1934: *Trăiască marele conducător al revoluției proletare mondiale, tovarășul Stalin!*

> *Stalin a fost la originea conceptului „dușman al poporului". Acest termen făcea inutil să cauți dovada erorilor ideologice ale unui individ sau ale mai multor indivizi angajați într-o controversă; acest termen făcea posibilă utilizarea represiunii celei mai crude, violând toate normele legalității și revoluționare împotriva oricui ar fi arătat într-un fel oarecare că nu este de acord cu el. Singura dovadă a culpabilității* [...] *era „confesiunea" acuzatului însuși; și, așa cum au dovedit-o anchetele făcute ulterior, „confesiunile" erau obținute cu mijloace de presiune fizică asupra acuzatului.*
>
> Hrușciov, Raport la Congresul al XX-lea al PCUS

4 Pornind de la sursele de mai sus, realizează un text în care să prezinți regimul politic din URSS în perioada interbelică. Vei avea în vedere:

a. fundamentarea ideologică a programului;
b. drepturile și libertățile cetățeanului sovietic;
c. programul de modernizare a statului;
d. represiunea.

Răspunsuri: **1.** A-b; B-b; C-a. **2.** a: A; b: F; c: F; d: F; e: A. **3.** Vezi dicționarul de la finalul manualului. **4.** Revezi lecțiile de la paginile 44-45 și 48-49.
Punctaj: **1.** 3 × 0,3p. **2.** 5 × 0,3p. **3.** 4 × 0,75p. **4.** 4 × 0,9p. Din oficiu: 1p.

Evaluare sumativă

1 Ordonează cronologic pe o axă desenată în caiet următoarele evenimente, notând doar litera corespunzătoare:

a. *Joia neagră*;
b. Hitler devine Führer;
c. Armistițiul de la Compiègne;
d. Misiunea generalului Berthelot în România;
e. Victoria germană de la Tannenberg;
f. Lansarea New Deal.

2 Răspunde la următoarele întrebări:

a. Cum și-a fundamentat Adolf Hitler teoria nazistă?
b. Care sunt ideile de bază susținute de aceasta?
c. Unde își au originile aceste idei?
d. Cum s-au aplicat concepțiile sale la nivelul statului german?
e. Care a fost reacția populației germane față de ideologia nazistă?

3 Completează spațiile libere din textul de mai jos pentru a obține enunțuri corecte:

Cele 14 puncte ale lui ...(**A**)... au constituit principiile pentru încheierea tratatelor de pace din ...(**B**)... . Deciziile politice s-au luat de ...(**C**)..., țările ...(**D**)... nefiind acceptate la tratative. Hotărârile luate au nemulțumit mai ales ...(**E**)... , care a urmărit să revizuiască tratatele.

4 Realizează o analiză a regimurilor politice ale statelor în perioada interbelică și clasifică-le, pe coloane, în funcție de asemănări.
Compară apoi rezultatul cu situația alianțelor militare de la sfârșitul Primului Război Mondial. Ce observi?

5 În Italia, fascismul a presupus și îndoctrinarea de la cele mai fragede vârste. Fragmentul următor vorbește despre o astfel de organizație pentru copii între 8 și 14 ani.
Parcurge textul următor și răspunde cerințelor:

> *Mai există încă părinți reticenți, din pricina prejudecăților, în a-și înscrie copiii* [...] *convinși că în cazul unui război* [...] *vor fi cei care vor ataca și vor muri printre primii. Dar binefacerile fascismului sunt atât de evidente și de actuale încât nu sunt dificil de explicat nici chiar spiritelor celor mai inculte. Profesorii nu trebuie decât să afișeze, într-un cadru demn, portretul Ducelui, care, în ipostazele sale de profet, ghid, om de stat și minunat organizator al forțelor națiunii, de răzbunător și constructor, rezumă trăsăturile cele mai caracteristice ale rasei, domină și antrenează poporul spre cel mai pur ideal, reface o patrie glorioasă, respectată, puternică.* [...] *Toate eforturile noastre trebuie să tindă spre educarea voinței, spre făurirea caracterelor.* [Copiii] *trebuie să se supună disciplinei militare, forței regulilor, lanțurilor legilor, și aceasta fără discuție, Regulamentul este sacru, supunerea trebuie să fie oarbă, deplină, totală.*
>
> G. Bonomi, *Maestrul regimului*, 1934

a. Cine este Ducele?
b. La ce mijloace de propagandă se recurge pentru convingerea opiniei publice?
c. Consideri întemeiate temerile părinților? Justifică răspunsul.
d. Care consideri că sunt argumentele în favoarea utilității programului de educație din tabără pe care le puteau lua în considerare părinții de atunci? Alcătuiește un scurt text argumentativ în care să îți expui opinia.

Răspunsuri: **1.** e, d, c, a, b, f. **2.** Consultă lecția Nazismul. **3.** A-Wilson; B-1919-1920; C-Cei 4 mari; D-învinse; E-Germania. **4.** Regimuri democratice-regimuri totalitare, vezi paginile 44-51. Pentru alianțe militare, revezi 16-17. **5.** a. B. Mussolini; b. Îndoctrinarea copiilor, cultul personalității; c-d. Consultă profesorul în privința argumentării.
Punctaj: **1.** ordinea corectă: 0,75p; o greșeală: 0,6p; două greșeli: 0,5p. **2.** 5 × 0,3p. **3.** 5 × 0,25p. **4.** 0,5p; 1p. **5.** a. 0,2; b. 0,6p; c. 0,6p; d. 1,5p. Din oficiu: 1p.

Berlin, 1945

Capitolul 3
Lumea în război

Încă din cele mai vechi timpuri, războiul a constituit o problemă vitală pentru comunitățile umane, modalitatea care a permis atât cucerirea de noi teritorii, cât și apărarea frontierelor existente. Însăși istoria omenirii poate fi expusă ca o înșiruire de războaie și de schimbări produse ca urmare a acestora.

Studiind prima jumătate a secolului al XX-lea, *vei afla* că omenirea a făcut un salt imens în domeniul tehnicii, ceea ce a condus la o nouă modalitate de purtare a războaielor, perfecționată în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Printr-o călătorie imaginară în acele vremuri *vei descoperi* că perioada interbelică nu a reprezentat decât un moment intermediar între cele două mari conflagrații mondiale.

În acest capitol vom naviga prin ape tulburi. *Vei construi* imaginea unei societăți profund afectate de un conflict fără precedent în istoria omenirii.

Astfel *vei înțelege* mai bine că protejarea valorilor umane și, mai ales, a vieții, este prioritară față de realizarea unor idealuri politice sau față de cucerirea unor noi teritorii.

Relațiile internaționale. Agresiunea statelor totalitare

Omul politic român Nicolae Titulescu (centru), care a fost în anii 1930 și 1931 președintele Adunării Generale a Societății Națiunilor. Lângă el, în stânga, se află Nicolae Iorga.

Art. 1. Înaltele părți contractante (Franța, SUA, Germania, Marea Britanie, Canada, Australia, Noua Zeelandă, Uniunea Sud Africană, Irlanda, India, Italia, Japonia, Polonia, Cehoslovacia) declară solemn, în numele popoarelor respective, că ele condamnă recursul la război pentru reglarea diferendelor internaționale și renunță la el ca instrument de politică națională în relațiile lor mutuale. Prezentul tratat, când va fi pus în vigoare, [...] *va rămâne deschis cât timp va fi de trebuință pentru adeziunea tuturor celorlalte puteri din lume.*

Pactul Briand–Kellogg, 27 august 1928

1 Menționează, pe baza textului de mai sus, care a fost obiectivul principal al semnării Pactului Briand–Kellogg de către aceste state.

Întâlnire a consiliului permanent al Pactului Înțelegerii Balcanice (1940)

Acorduri privind garantarea păcii

Tratatele semnate la sfârșitul Primului Război Mondial au stipulat crearea Societății Națiunilor cu scopul asigurării păcii mondiale și a evitării pericolului unui nou conflict armat. Acțiunile acesteia aveau la bază cooperarea între state, condamnarea conflictelor militare și promovarea soluționării problemelor politice pe cale diplomatică.

Noile state naționale, cu deosebire cele din Europa centrală și sud-estică, constituite pe ruinele marilor imperii (rus, austro-ungar și otoman), au crezut că își pot asigura integritatea teritorială și suveranitatea asociindu-se sub autoritatea unei mari puteri învingătoare. Au luat astfel naștere, sub patronajul Franței, mai întâi Mica Înțelegere, formată din Cehoslovacia, Iugoslavia și România (1921), iar apoi, în 1934, Înțelegerea Balcanică, alcătuită din România, Iugoslavia, Grecia și Turcia.

În același timp s-au desfășurat, mai cu seamă în anii 1920, o serie de reuniuni internaționale și s-au semnat tratate cu scopul garantării reciproce a frontierelor sau pentru condamnarea războiului ca mijloc de rezolvare a litigiilor dintre state (Pactul Briand–Kellogg).

Nu trebuie decât să dăm ordin și, într-o singură noapte, toate ridicolele apărări ale statelor vor fi făcute bucățele. Doar nu credeți cu adevărat că mă puteți opri fie și o jumătate de oră, nu-i așa? [...] *Să nu credeți niciun moment că există cineva pe pământ care se va împotrivi deciziilor mele. Italia? Mă înțeleg bine cu Mussolini. Anglia? Anglia nu va mișca niciun deget pentru Austria. Franța? Franța ar fi putut opri Germania în Renania, dar acum este prea târziu pentru Franța. Vă dau pentru ultima oară șansa de a ajunge la o înțelegere. Gândiți-vă bine, domnule Schuschnigg. Nu pot aștepta decât până în această după-amiază.*

Convorbire între Hitler și cancelarul Austriei Kurt Schuschnigg, februarie 1938

2 Compară situația expusă în convorbirea dintre Hitler și cancelarul Austriei cu prevederile din Pactul Briand–Kellogg.

a. Ce diferențe observi?

b. Ce a contribuit la apariția acestor diferențe?

Schimbări teritoriale în Europa după Primul Război Mondial

Agresiunea regimurilor totalitare

Echilibrul mondial și speranța de pace au fost însă grav deteriorate în anii 1930 de statele totalitare din Europa, Germania, Italia și URSS, cărora li s-a adăugat Japonia, în Asia.

Pasivitatea democrațiilor occidentale a înlesnit ocuparea zonei demilitarizate renane (1936), anexarea Austriei și dezmembrarea Cehoslovaciei de către Germania și invadarea Etiopiei și Albaniei de către Italia.

În Asia, Japonia a început războiul cu China printr-un atac în Manciuria, cucerită în 1932. Societatea Națiunilor a sancționat-o și agresorii s-au retras din organizație în 1933, exemplu urmat în același an de Germania și de Italia în 1937.

La data de 23 august 1939, Germania și URSS, trecând peste conflictul ideologic, au semnat un pact de neagresiune. Totodată, a fost adăugat un protocol secret prin care cele două puteri își împărțeau sferele de influență în estul Europei. Germania își manifesta interesul față de vestul Poloniei și Lituania, în timp ce URSS ar fi dorit Țările Baltice, estul Poloniei și Basarabia. Tratatul și protocolul sunt cunoscute, după numele miniștrilor de externe ai celor două țări, ca Pactul Ribbentrop–Molotov.

3 Folosind harta de mai sus, analizează situația politică după Primul Război Mondial.

Cu informațiile obținute completează în caiet un tabel după modelul de mai jos:

State dispărute	
State nou apărute	
State care și-au mărit teritoriul	
State care și-au micșorat teritoriul	

Cronologie

1919: constituirea Societății Națiunilor;
1921: formarea Micii Înțelegeri;
1922: încheierea Tratatului de la Rapallo dintre Germania și URSS;
1928: Pactul Briand–Kellogg;
1931 – 1932: cucerirea Manciuriei (China) de către Japonia;
1935: invadarea Etiopiei de către Italia;
1938: anexarea Austriei (*Anschluss*), urmată de dezmembrarea Cehoslovaciei;
1939: invadarea Albaniei de către Italia; Pactul Ribbentrop–Molotov (Germania și URSS).

Toate neamurile din Europa Centrală și din Balcani se luptă sau sunt pe punctul de a se lupta unele cu celelalte. Marele Război pare să se fi fărâmițat într-o mulțime de războaie mai mici.

Robert Lansing,
Secretarul de Stat al SUA

4 Se poate vorbi despre o continuitate între cele două războaie mondiale?

Argumentează răspunsul.

5 Ce zone cu potențial de conflict identifici pe harta Europei?

Reținem!

Relațiile internaționale din perioada interbelică au fost dominate de politica de menținere a păcii coordonată de Societatea Națiunilor, mai cu seamă în primul deceniu interbelic.

Organizația mondială, subminată de neînțelegerile dintre marile puteri, nu a putut stăvili statele agresoare și, la sfârșitul anilor 1930, lumea era în pragul unui nou război.

Al Doilea Război Mondial: alianțe militare și fronturile de luptă (1939 – 1945)

1 septembrie 1939: soldați germani distrugând un punct polonez de trecere a graniței

1 Analizează imaginea de mai sus. Cum caracterizezi atitudinea soldaților germani ajunși în fața barierei care marca granița poloneză?

Campania din Polonia a reprezentat prima testare în război a teoriei războiului mobil prin folosirea combinată a forțelor blindate și aeriene.

Inițial, când s-a elaborat teoria în Anglia, acțiunea ei a fost comparată cu sclipirea fulgerului. De acum înainte, în mod sugestiv, dar nu mai puțin ironic, a circulat pe plan internațional sub denumirea de Blitzkrieg, *războiul-fulger, varianta germană.*

Liddell Hart, *Istoria celui de-Al Doilea Război Mondial*

Noiembrie 1941: înaintarea dificilă a germanilor pe Frontul de Est

Al Doilea Război Mondial a reprezentat, prin dimensiunile sale, cel mai sângeros conflict al secolului trecut. Cauzele lui sunt multiple, începând de la naționalism, trecând prin politicile revanșarde ale statelor învinse în Primul Război Mondial și ajungând până la ascensiunea regimurilor totalitare în anii marii crize. Toate acestea au influențat declanșarea conflictului.

Formarea alianțelor

Deceniul care a precedat cel de-Al Doilea Război Mondial a apropiat statele interesate să-și extindă *spațiul vital*: Germania, Italia și Japonia. Alianța lor, pregătită de numeroase înțelegeri (Axa Roma–Berlin, 1936; Pactul Anticomintern, 1936; Pactul de Oțel, 1939), a fost în cele din urmă consacrată prin semnarea pactului tripartit, Axa Roma–Berlin–Tokio (27 septembrie 1940).

De partea cealaltă, în statele democratice, a funcționat atât alianța franco-britanică, cât și cea anglo-americană, revigorată în 1941, când i s-a adăugat și URSS.

2 Compară alianțele care s-au format în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial cu alianțele existente în Primul Război Mondial.

Ce state și-au modificat poziția și din ce motiv?

3 Analizează cauzele care au dus la declanșarea celui de-Al Doilea Război Mondial folosind tehnica „osului de pește”, după modelul de mai jos:

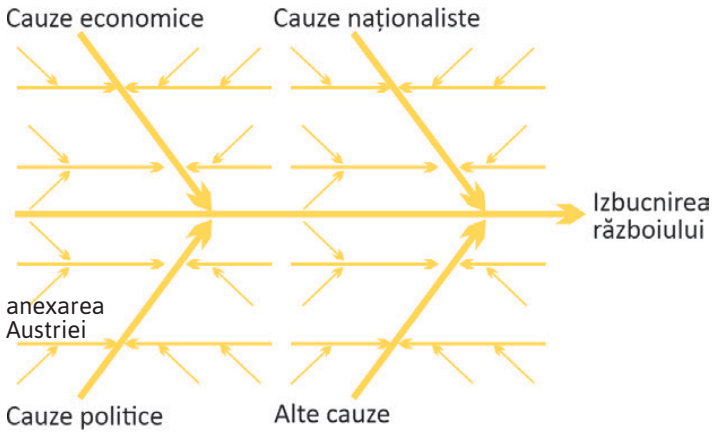

4 Exemplifică, pornind de la textul lui Liddell Hart, ce arme ale secolului al XX-lea au fost folosite în tactica *Blitzkrieg*.

Ce element strategic a asigurat succesul acesteia?

Declanșarea războiului

La data de 1 septembrie 1939 izbucnea Al Doilea Război Mondial printr-un atac german asupra Poloniei. Peste 17 zile, Uniunea Sovietică, potrivit înțelegerii anterioare cu Germania, a atacat la rândul ei Polonia, acest stat fiind cucerit în scurt timp.

Ca urmare a acestei invazii, Anglia și Franța au renunțat la politica conciliatoristă și au declarat război statului nazist. În iarna dintre anii 1939 – 1940, la granița dintre Franța și Germania s-a desfășurat un așa-zis „război ciudat", un conflict static în care nu au avut loc operațiuni militare de anvergură. Primăvara anului 1940 a adus însă înfrângerea rapidă a Franței. În aproximativ o lună de zile, lovită de o puternică ofensivă germană bazată pe Blitzkriegul exersat în Est, Franța a fost ocupată.

Capitularea Franței a fost urmată de un conflict aerian între aviația germană (Luftwaffe) și aviația regală britanică. Aceasta din urmă a rezistat eroic atacurilor aviației germane asupra Marii Britanii, așa-numita *Bătălie a Angliei*.

5 Citește fragmentul din *Directivele de război* ale lui Adolf Hitler.

Ce elemente ale doctrinei naziste identifici în text?

6 Descoperă în manualul digital informații despre campaniile anilor 1940 – 1941 și prezintă pe scurt dificultățile întâmpinate de trupele germane pe teritoriul sovietic.

7 Folosește harta alăturată și identifică:

a. Fronturi de luptă;

b. Statele în conflict cu Axa;

c. Statele aliate ale Germaniei;

d. Statele aflate sub ocupație germană.

> *Rusul este o ființă inferioară. Armata nu are comandant... În primăvară (1941), nivelul nostru (comandament, material, trupe) va fi cu certitudine foarte ridicat, iar cel al rușilor, foarte scăzut. Odată armata rusă învinsă, dezastrul va fi imposibil de oprit. Armata rusă trebuie* [fragmentată] *prin modul nostru de atac și fiecare parte trebuie măcelărită.* [...] *Dacă rușii sunt atacați în mai multe puncte cu lovituri viguroase, se va ajunge* [...] *la fel ca în Polonia, ca mijloacele de comunicație, transmisiuni etc. să se prăbușească pentru a face loc unei dezorganizări complete.*
>
> Adolf Hitler, *Directive de război*

Avioane de vânătoare britanice (model Spitfire)

8 Winston Churchill, premierul britanic, spunea, referitor la piloții britanici din RAF (Forțele Aeriene Regale): *Niciodată atât de mulți nu au datorat atât de mult celor puțini.*

La ce consideri că se referă?

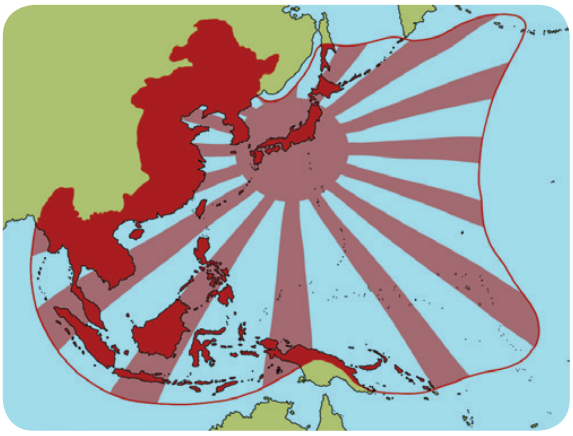

Imperiul Soarelui în 1942, momentul de maximă expansiune teritorială

9 În Orientul Îndepărtat, Japonia a dus după 1930 o politică agresivă. Menționează cu ajutorul unei hărți geografice și a imaginii de mai sus teritoriile care s-au aflat sub autoritatea Imperiului japonez.

Cronologie

1 septembrie 1939: declanșarea celui de-Al Doilea Război Mondial;
22 iunie 1941: atacarea URSS de către Germania și aliații ei;
7 decembrie 1941: atacul japonez de la Pearl Harbour;
8 noiembrie 1942: debarcarea trupelor anglo-americane în nordul Africii;
6 iunie 1944: debarcarea în Normandia;
9 mai 1945: capitularea Germaniei naziste;
2 septembrie 1945: capitularea Japoniei.

10 Urmărește în manualul digital prezentarea urmărilor bombardamentelor atomice.

Documentează-te pe internet și descoperă efectele devastatoare ale exploziei unei bombe nucleare asupra populației în momentul impactului și ulterior.

Expune concluziile tale colegilor prin intermediul unui afiș.

Războiul ia amploare

Nereușind să își asigure supremația aeriană asupra Angliei, Hitler și-a îndreptat atenția spre URSS. În ciuda tratatelor bilaterale, atacul a fost determinat de motivații economice, ideologia spațiului vital și accesul la resurse.

La 22 iunie 1941, trupele germane au atacat URSS, inițial obținând succese militare pe toate direcțiile de înaintare. Ofensiva Axei a fost însă oprită în apropierea Leningradului, Moscovei și Stalingradului.

Situația se schimbă

Atacul japonez din 7 decembrie 1941 (în Hawaii, la Pearl Harbour) a determinat SUA să se implice în conflict, înclinând decisiv balanța luptei împotriva nazismului.

> *Mânate de tendința de a-și realiza împlinirea scopurilor egoiste de instaurare a dominației asupra Orientului, America și Anglia, acordând ajutor regimului de la Ciunțin* (guvernul chinez *n.), provoacă dezordine în Asia Orientală. Mai mult decât atât, aceste două state, determinând și alte țări să urmeze politica lor, au întărit pregătirile militare în jurul Imperiului, cu intenția de a ne provoca.*
>
> Edictul împăratului Japoniei prin care declara război SUA și Imperiului Britanic

Trupele americane au fost prezente masiv în război, atât pe frontul din Pacific, cât și în Europa. În același timp, armatele sovietice au reușit să respingă atacul german și au declanșat o viguroasă contraofensivă.

Anul 1944 a adus pierderi Axei pe toate fronturile. Înaintarea spre vest a trupelor sovietice și debarcarea trupelor anglo-americane în Normandia au declanșat o adevărată cursă spre Berlin, determinând Germania să capituleze la 9 mai 1945. I-a urmat Japonia, în septembrie, astfel luând sfârșit Al Doilea Război Mondial.

11 Alege unul dintre fronturile celui de-Al Doilea Război Mondial, formează o grupă de lucru și realizați un afiș în care să analizați:

- ◊ operațiunile militare principale pe frontul ales;
- ◊ tipul de armament folosit;
- ◊ personalități militare și oameni politici;
- ◊ statistici (morți, răniți, dispăruți).

Afișele rezultate vor fi expuse într-o „galerie a războiului” în sala de clasă. Analizează și prezentările colegilor și notează concluziile în caiet.

Noile mijloace de distrugere în masă

Știința în slujba războiului

Cel de-Al Doilea Război Mondial a mobilizat imense resurse materiale și umane. Echilibrul relativ de forțe între combatanți și experiența primului conflict mondial, prelungit patru ani și jumătate, au determinat cele două tabere să caute o armă de mare forță distructivă care să pună capăt rapid conflagrației.

După ani de cercetări și experimente, competiția a fost în cele din urmă câștigată de SUA. Proiectul Manhattan, de dezvoltare a primelor arme nucleare, a fost finalizat printr-o detonare reușită la 16 iulie 1945 și a fost urmat de fabricarea primelor două bombe atomice.

Am fost perfect conștient de teribilul pericol la adresa omenirii în cazul în care această încercare are succes.

Însă probabilitatea că germanii lucrează la aceeași problemă cu șanse de succes m-a forțat să fac acest pas.

Nu am putut să fac nimic altceva, deși întotdeauna am fost un pacifist convins. În accepțiunea mea, a ucide în război nu este cu nimic mai presus decât a comite o crimă ordinară.

Albert Einstein, revistă japoneză, 22 septembrie 1952

Lansarea celor două bombe atomice

Pe frontul din Pacific, conflictul a continuat și după încheierea ostilităților în Europa. Puterile aliate doreau să pună capăt pierderilor inutile de vieți omenești, victime ale fanatismului japonez, motiv pentru care s-a luat decizia detonării bombei nucleare.

La data de 6 august 1945, avionul american Enola Gay a lansat prima bombă atomică asupra orașului Hiroshima. Explozia a fost devastatoare. Peste 70 000 de persoane au murit pe loc, în timp ce un număr similar au fost grav rănite. Întârzierea deciziei de capitulare a Japoniei a dus, trei zile mai târziu, la folosirea celei de-a doua bombe. Detonată la Nagasaki, a produs decesul a 40 000 de persoane și rănirea altor 25 000.

1 Organizează în clasă o dezbatere pe tema *Bomba atomică – moment de cotitură în istorie*. O grupă susține, cealaltă combate utilitatea folosirii acestei arme. Se va avea în vedere: necesitatea scurtării războiului purtat cu mijloace tradiționale; impactul devastator al exploziei; posibilitatea creării unui precedent în utilizarea unor astfel de mijloace. Căutați și alte mijloace de distrugere în masă în afara bombei atomice.

Muzeul de Științe din Hiroshima, august 1945, singura clădire rămasă în picioare după atac

Little Boy, *un obiect negru și portocaliu, cântărind aproape cinci tone, cădea spre cei 225 000 de oameni ai Hiroshimei. Ajuns la înălțimea de 565 de metri, cele 4,4 kg de cordită și cele 64 kg de uraniu îmbogățit, echivalentul a 13 500 de tone de trinitrotoluen, au explodat în văzduh.*

William Craig, *Căderea Japoniei*, The Dial Press, New York, 1967

Dintr-odată un fulger intens a luminat cerul și am fost aruncată la pământ. Incendiile au izbucnit peste tot. Am fugit cât mai repede posibil de flăcările care se apropiau de noi. Nu mai eram înconjurată de ființe umane. Pielea și carnea le atârnau, copiii aveau ochii ieșiți din orbite. Chiar și astăzi urăsc strălucirea soarelui la asfințit. Îmi amintește de acea zi și îmi trezește durerea.

Emiko Okada, supraviețuitoare a bombardamentului de la Hiroshima

Reținem!

Al Doilea Război Mondial, pornit din dorința statelor totalitare de a revizui granițele stabilite prin Pacea de la Paris, a supus omenirea unor pierderi masive, pe front și în spatele acestuia.

Folosirea bombei atomice și politicile de exterminare au dat conflictului o nouă dimensiune.

România și Al Doilea Război Mondial

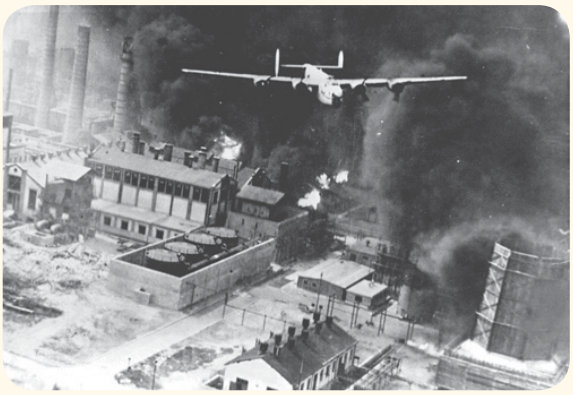

Avion american B-24 Liberator bombardând rafinăriile de la Ploiești, 1943

1 Motivează decizia aliaților de a bombarda zonele petrolifere ale României și rafinăriile de la Ploiești.

2 Documentează-te și realizează o descriere a operațiunilor militare desfășurate în Bătălia de la Stalingrad folosind harta de mai sus, disponibilă și în manualul digital.

Trupe românești la Stalingrad

Pierderile teritoriale din vara anului 1940

Granițele României Mari, garantate de marile puteri învingătoare în Primul Război Mondial, au fost supuse pretențiilor revizioniste ale vecinilor imediat după capitularea armatei franceze în iunie 1940. La 26 iunie 1940, URSS a dat un ultimatum României, cerând Basarabia și nordul Bucovinei. Un Consiliu de Coroană a decis două zile mai târziu acceptarea condițiilor impuse.

După pierderea Basarabiei, Regele Carol al II-lea a căutat sprijinul Germaniei pentru a menține integritatea granițelor. În cadrul negocierilor, Hitler a susținut pretențiile maghiare și România a fost constrânsă la o nouă cedare teritorială, pierzând teritorii din nord-vestul Transilvaniei în favoarea Ungariei. Ulterior, Tratatul de la Craiova a obligat România să cedeze Cadrilaterul Bulgariei.

Nemulțumirile populare care au urmat și dorința regelui de a-și păstra tronul l-au făcut să recurgă la o variantă de compromis: l-a numit prim-ministru pe generalul Antonescu. Ajuns la putere, acesta i-a cerut regelui să abdice, ceea ce s-a și întâmplat la 6 septembrie 1940.

Regimul Antonescu. Campania din Est

Antonescu a instaurat un regim autoritar și a alăturat România Germaniei naziste. Noul rege Mihai I a păstrat doar un rol simbolic. Au fost cooptați la guvernare membrii Mișcării Legionare (organizație de extremă dreaptă). În cele din urmă, neînțelegerile legionarilor cu Antonescu au dus la îndepărtarea lor de la conducerea statului.

La 22 iunie 1941, Germania și aliații ei au declanșat războiul împotriva URSS. România a făcut parte din flancul sudic al ofensivei germane, armata română reușind eliberarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord, justificând astfel campania militară din răsărit.

> [...] *întreaga opinie românească* [...] *am fost pentru recucerirea provinciilor rupte prin agresiune de la patria mumă, suntem categoric în contră ca România să urmărească obiective de agresiune. Nu este admisibil să ne prezentăm ca agresori față de Rusia* [...] *pentru un alt obiectiv decât Bucovina sau Basarabia, în tovărășie cu Ungaria și cu Axa, care ne-au luat prin act arbitrar, neratificat de nimeni, o parte importantă a țării noastre, vătămându-ne teritoriul, mândria și onoarea națională.*
>
> Iuliu Maniu, 1941

Pierderile teritoriale din vara anului 1940

Înaintarea armatei române a continuat însă și dincolo de Nistru. După luptele de la Odessa, cucerită cu mari eforturi, trupele române au participat alături de cele germane la campaniile din Peninsula Crimeea, ajungând până la Cotul Donului și în Stepa Calmucă și chiar până în Munții Caucaz.

Bătălia de la Stalingrad a reprezentat un punct de cotitură în evoluția războiului. La 19 noiembrie 1942, trupele sovietice au reușit să încercuiască importante efective românești și germane. Mulți soldați și-au pierdut viața sau au fost luați prizonieri în URSS, iar restul trupelor germano-române au început să se retragă.

Actul de la 23 august. Campania din Vest

La data de 23 august 1944, Antonescu a fost arestat în timpul întâlnirii sale cu regele și România s-a alăturat puterilor occidentale, aliații ei tradiționali. Astfel, trupele române au participat alături de cele sovietice la eliberarea zonei de nord-vest a Transilvaniei, înaintând apoi în Ungaria și în Cehoslovacia, unde se aflau la încheierea conflictului.

3 Observă harta de mai sus și enumeră pierderile teritoriale ale României din anul 1940.

4 Analizează argumentele susținute de Iuliu Maniu în fragmentul alăturat, apoi citește în manualul digital Ordinul către armată al Generalului Antonescu din 22 iunie 1941. Cum motivează acesta intrarea în război? Consideri că se putea opri armata română la Nistru în 1941? Argumentează răspunsul.

5 Descoperă mărturii ale participanților la evenimentele din august 1944. Realizează un proiect interactiv în care să surprinzi reacțiile oamenilor politici și ale locuitorilor de rând la intrarea Armatei Roșii în țară și apoi în București. Care erau speranțele populației?

Cronologie

1940, 22 iunie: capitularea Franței în fața ofensivei germane;
26 iunie: cedarea Basarabiei și a nordului Bucovinei;
30 august: Dictatul de la Viena, pierderea nord-vestului Transilvaniei;
6 septembrie: instaurarea regimului autoritar al lui Ion Antonescu;
1941, 22 iunie: atacarea URSS de către trupele germane cu participarea trupelor române;
26 iulie: eliberarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord;
1943, 2 februarie: capitularea trupelor germane la Stalingrad;
1944, 23 august: arestarea mareșalului Antonescu;
25 octombrie: eliberarea nordului Transilvaniei.

Intrarea Armatei Roșii în București, primită de populație la 30 august 1944. Nicolae Ceaușescu, în stânga.

Reținem!

Pierderile teritoriale din vara anului 1940 au determinat România să participe alături de Germania la campania împotriva URSS.

Schimbarea cursului războiului a determinat întoarcerea armelor și continuarea luptei alături de Puterile Aliate, armata română reușind să elibereze nord-vestul Transilvaniei.

Holocaustul

Am fost deseori abătută, dar niciodată disperată. Privesc clandestinitatea noastră ca pe o aventură primejdioasă, cu ceva romantic și interesant. În jurnalul meu descriu fiecare privațiune ca pe ceva amuzant.

Mi-am propus să duc o altă viață decât celelalte fete și, mai târziu, o altă viață decât gospodinele obișnuite. Ăsta-i un bun început pentru o viață interesantă și de aceea, numai de aceea, în momentele cele mai periculoase, nu mă pot abține să nu râd de burlescul situației.

Jurnalul Annei Frank

Cel de-Al Doilea Război Mondial a produs un număr înfricoșător de victime, întrucât combatanților uciși pe câmpul de luptă li s-au adăugat și cei din spatele frontului, din teritoriile cucerite de Germania nazistă și de aliații ei.

Cunoscută în general sub denumirea de Holocaust, represiunea împotriva civililor a fost îndreptată preponderent împotriva populației evreiești, dar și a slavilor, romilor și persoanelor cu dizabilități. Culpabilizarea celor dintâi își avea originea în mai multe teorii pseudoștiințifice formulate încă din secolul al XIX-lea. Conținutul lor esențial afirma superioritatea rasei ariene, din care făceau parte germanii, asupra tuturor celorlalte.

În realitate, se motiva astfel aspirația Reichului unificat în 1871 de a domina lumea și se identificau potențialii oponenți. Sfârșitul complicat al Primului Război Mondial și situația interbelică a Germaniei au creat condiții favorabile demascării unui posibil vinovat, și atunci Hitler și acoliții săi au arătat spre evrei.

Programul antisemit al Partidului Nazist era unul dintre mijloacele cu ajutorul căruia, la capătul unui război de revanșă, Reichul ar fi câștigat în estul Europei spațiul vital dorit. Ajuns la putere, Hitler l-a urmat până la capăt. Astfel, într-o perioadă de pregătire (1933 – 1939), Legile de la Nürnberg (1935) i-au transformat pe evrei în cetățeni de categorie inferioară, iar acțiuni precum cele din *Noaptea de cristal* din 1938 s-au încheiat cu sute de morți și răniți și 191 de sinagogi distruse.

La rădăcina tiraniei s-a aflat ura lui Hitler față de compatrioții noștri evrei. Hitler nu și-a ascuns niciodată ura în public și a făcut întreaga națiune un instrument al acesteia. [...] *Săvârșirea acestei crime a stat în mâinile câtorva persoane. A fost tăinuită de ochii publicului, dar fiecare german a putut simți ceea ce compatrioții lui evrei au avut de suferit. Cine ar fi putut rămâne indiferent după incendierea sinagogilor, după jafuri, stigmatizarea cu steaua lui David și violarea continuă a demnității umane?*

Richard von Weizsäcker,
O perspectivă asupra Holocaustului

1 Anna Frank a fost o tânără evreică de 12 ani, care a supraviețuit ascunsă din 1942 până în 1944, când a fost prinsă împreună cu familia și trimisă în lagărul în care a și murit. Jurnalul fetei din acei ani a fost salvat și publicat de tatăl ei.

Compară textul de mai sus cu un fragment din jurnalul unui adolescent de 13 – 14 ani din ziua de astăzi. Prin ce se aseamănă și prin ce se deosebesc? Citește *Jurnalul Annei Frank*, apoi *Băiatul cu pijamale în dungi*, de John Boyne, și organizează o dezbatere pornind de la perspectiva copiilor asupra Holocaustului, indiferent de originea lor.

2 Amintește-ți ce semnifica „cuțitul înfipt în spate” în concepția populației germane. Parcurge fragmentul din manualul digital, compară-l cu cel de mai sus și identifică măsurile luate împotriva evreilor.

„Soluția finală”

Războiul și succesele repurtate de armatele germane în Polonia și URSS au declanșat aplicarea *soluției finale*: exterminarea totală a populației evreiești (1942). Reținuți în ghetouri, apoi deportați în lagărele morții (precum cel de la Auschwitz), soarta lor era decisă încă de la sosire. Nu se va cunoaște niciodată cifra exactă a victimelor, dar se estimează că peste 6 milioane de oameni au plătit cu viața ceea ce în concepția naziștilor era o *vină* – aceea de a se fi născut evrei și de a fi altfel decât ceilalți, într-un mod care îmbogățea diversitatea lumii și care nu primejduia în niciun fel pacea și înțelegerea dintre popoare.

Holocaustul s-a produs și în țările-satelit ale statului nazist, inclusiv în România. O comisie de experți a estimat că în anii dictaturii antonesciene, în teritoriile administrate de autoritățile române au pierit între 280 000 și 380 000 de evrei, la care se adaugă victimele din teritoriile cedate Ungariei horthiste, 135 000 de oameni. Pe lângă evrei, au fost deportați și 25 000 de romi de cetățenie română, dintre care 11 000 au murit de foame și de frig.

3 Realizează un afiș prin care să condamni atrocitățile Holocaustului, având în vedere următoarele:

a. Originile ideilor antisemite;

b. Etapele Holocaustului;

c. Holocaustul în România;

d. Mesaj pentru generațiile viitoare.

4 În imaginea alăturată, al șaptelea din stânga pe polița a doua de jos este Elie Wiesel, evreu de origine română, deportat din Sighetul Marmației. Realizează o prezentare în format digital despre viața sa. Completează și cu alte exemple de evrei care s-au remarcat în istoria omenirii prin descoperiri științifice sau realizări artistice.

După ce ni s-au dat hainele de purtat, a trebuit să stăm din nou la rând pentru a fi tatuate. [...] *Mamei i s-a dat numărul 71501, eu am fost 71502 și Ruth a primit 71503. Era foarte dureros și, când am vrut să-mi trag mâna pentru că durea, mi s-a dat o palmă peste față.* [...] *Pe scurt, la numai câteva ore după sosirea noastră la Auschwitz nu mai eram ființe umane, ci doar numere, și niciuna dintre noi nu putea să facă sau să spună nimic despre asta. Mă gândeam doar: „Cum este posibil ca adulții să fie capabili să facă aceste lucruri altora?” Unde este dreptatea și de ce merităm acest lucru?*

Judith Jagermann, *Amintiri despre copilăria mea în Holocaust*

Sculptură din Budapesta, denumită *Pantofii de pe Faleza Dunării*, memorial închinat evreilor maghiari executați în iarna 1944 – 1945

5 Descoperă în manualul digital care sunt evenimentele care au inspirat acest memorial.

Realizează în echipă cu 2 – 3 colegi o prezentare în format digital despre alte exemple de monumente comemorative ale tragediei Holocaustului.

Dormitor în lagărul Buchenwald, 1945

Reținem!

Holocaustul, cel mai grav genocid din istoria recentă a lumii, a fost rezultatul politicii naziste de exterminare a populațiilor evreiești din Europa.

Lumea este și astăzi marcată de această crimă împotriva umanității, care a lezat cele mai înalte valori: viața și demnitatea umană.

Viața pe front și *frontul de acasă*

Soldați germani în munții Caucaz

Purtarea obligatorie a măștilor de gaze, stingerea luminilor pe timp de noapte – „Stinge lumina!” era strigătul obișnuit al paznicilor – și folosirea în fiecare seară a adăposturilor din grădinile din spatele caselor, a stațiilor de metrou și a beciurilor formează principalele amintiri de război ale civililor. La care se adăuga raționalizarea. Untul, zahărul, slănina au fost raționalizate din ianuarie 1940, însă anul următor raționalizarea a trebuit să fie extinsă la aproape toate produsele alimentare, exceptând pâinea.

Andrew Roberts, *Furtuna războiului: o nouă istorie a celui de-Al Doilea Război Mondial*

Soldați aliați trecând Rinul sub foc inamic, martie 1945

Un război în mișcare

Spre deosebire de Primul Război Mondial, cea de-a doua conflagrație care a zguduit lumea în secolul trecut a fost un război în mișcare. Tactica *Blitzkriegului*, precum și utilizarea pe scară largă a mașinilor de luptă au condus la operațiuni extinse pe vaste teritorii. De multe ori, traiul cotidian al soldaților presupunea marșuri istovitoare, îndurarea frigului sau a căldurii, lipsa unor alimente de bază sau a medicației. La aceasta se adăugau permanenta teamă de inamic și posibilitatea de a fi uciși într-o confruntare armată.

Prin lungimea lor, prin monotonia și ariditatea terenului, prin împrejurările climaterice, marșurile sunt cumplit de obositoare. Soare arzător, căldură copleșitoare, ploaie de nisip. Drumurile primitive străbat întinderi nisipoase, în etape de zeci și zeci de kilometri, prin care mărșăluiesc ziua, și adeseori noaptea, nesfârșitele coloane ale armatei române. [...] *Vedenii exotice, neașteptate pun uneori câte o notă pitorească în această dezolantă monotonie: din loc în loc, curiozitatea soldaților e atrasă de apariția caravanelor de cămile, călărite de femei cocoțate între cele două cocoașe.*

Constantin Kirițescu, *România în Al Doilea Război Mondial*

1. Precizează, pe baza textului de mai sus și a cunoștințelor tale, ce dificultăți au întâmpinat soldații români în URSS și cum le-au făcut față.
2. Parcurge textul lui E.E. Werner din manualul digital și explică modul în care se manifestă stresul la oamenii care au supraviețuit bombardamentelor.

   Organizează o dezbatere privind sacrificarea populației civile pentru obținerea victoriei cu orice mijloace. O echipă va susține punctul de vedere al civililor, cealaltă pe cel al militarilor.
3. Colaborează cu un coleg și realizați o prezentare în format digital despre aprovizionarea cu alimente de-o parte și de cealaltă a frontului în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Împărțiți corespunzător sarcinile de realizare a proiectului. Prezentați proiectul în fața clasei și formulați o opinie asupra necesității raționalizării alimentelor.

Trupe americane intrând în Paris la 26 august 1944

Războiul de acasă

Suferințele războiului au afectat și populația rămasă acasă, care a avut mult de îndurat din cauza lipsurilor și a pericolelor de toate tipurile. Raționalizarea produselor alimentare, amenințările, ocupația inamicului și bombardamentele aeriene au creat probleme numeroase populației civile. La toate acestea se adăugau și grijile față de membrii familiei aflați pe fronturile de luptă.

Un rol important în cadrul conflictului l-au avut femeile, acestea fiind cele care au îndurat cel mai mult greutățile *frontului de acasă* și privațiunile de război. Multe femei au fost angajate și în activități adiacente armatei (ca infirmiere, operatoare radar sau chiar piloți în operațiuni civile).

Dragi Ostași,

Vă scrie o Mamă îndurerată pentru perderea Fiului ei și o Soră care este la fel de îndurerată. Fiul meu era lumina ochilor mei, era sprijinul bătrâneților mele. Îl așteptam să-și facă datoria de Soldat și să se întoarcă iară lângă noi. Copilul meu Ioan nu a avut parte de fericire pentru că a rămas orfan de tată. Tatăl lui a murit în munți degerat. Ion a fost și el omorât. A murit la datorie [...]. *Cu Copilul meu mă mândresc pentru că a fost până la sfârșitul vieții lui cinstit și și-a dat viața mai bine decât să se spună despre el că nu-și face datoria. Fapta lui este ca o lumină la inima mea îndurerată.*

Să fiți la fel, Dragi Ostași, să vă faceți datoria!

Ana și Maria Grămadă

4 Identifică pe baza textului ce se înțelege prin *datoria de soldat*.

În ce măsură este justificată moartea unui om de atingerea acestui scop?

Satul copilăriei mele de după război era un sat al femeilor. [...] *Nu-mi amintesc de glasuri bărbătești. Și așa mi-a rămas în minte: despre război povestesc femeile. Și plâng.*

[...] *În relatările femeilor nu se simte deloc sau aproape deloc ceea ce ne-am obișnuit să citim și să auzim: cum niște oameni i-au ucis în mod eroic pe alții și i-au învins. Sau au pierdut. Care era tehnica de luptă, care erau generalii. Povestirile femeilor sunt altfel și vorbesc despre altceva.*

Svetlana Aleksievici,
Războiul nu are chip de femeie

5 Compară perspectiva unui combatant și perspectiva femeilor rămase în țară asupra războiului. Ce dificultăți aveau de înfruntat acestea din urmă?

6 Ce urmări politice a avut implicarea femeilor în susținerea eforturului de război?

Femei în adăposturi antiaeriene în timpul Bătăliei Angliei

Reținem!

Războiul a afectat atât populația combatantă, cât și pe cei aflați pe *frontul de acasă*. Conflictul nu numai că a produs victime umane, ci și traume și dureri nevindecate în rândul supraviețuitorilor.

Al Doilea Război Mondial: Conferințele de pace

Pe rândul de jos, în stânga, Clement Attlee (prim-ministrul Marii Britanii), Harry Truman (președintele SUA), I.V. Stalin (secretar general al Partidului Comunist din URSS)

1 Citește documentele incluse în lecție și identifică deciziile luate de Aliați pentru a împiedica statul german să declanșeze un nou conflict militar.

Care sunt diferențele față de încercările similare de la sfârșitul Primului Război Mondial?

2 Urmărește în manualul digital prezentarea situației existente după război în statele înfrânte.

Care era starea de spirit a populației?

Femei germane spălând pe străzile din Berlin

Capitularea Germaniei

Căderea Berlinului și capitularea necondiționată a Germaniei au determinat sfârșitul războiului în Europa. Viitorul lumii a fost proiectat de aliați, SUA, Anglia și URSS odată cu Carta Atlanticului. Documentul acorda popoarelor eliberate de nazism șansa de a-și alege singure forma de guvernământ. Mai târziu, când contribuția URSS la victoria împotriva lui Hitler a crescut foarte mult, între aliați au apărut neînțelegeri.

Occidentul ar fi dorit revenirea la vechile democrații pretutindeni, în vreme ce Stalin era interesat să-și extindă regimul (comunist) oriunde ajunseseră armatele sale.

Conferința de la Potsdam (iulie – august 1945)

În luna iulie a anului 1945, noul președinte american Harry Truman, împreună cu I.V. Stalin și W. Churchill (înlocuit ulterior de Clement Attlee) se întâlneau la Potsdam, lângă Berlin. URSS primea nordul Prusiei Orientale și partea de est a Poloniei, căreia i se ofereau compensații la granița de vest din teritoriile germane.

Denazificarea, demilitarizarea și descentralizarea au reprezentat punctele principale privitoare la Germania. La începutul lunii noiembrie 1945, foștii lideri ai regimului hitlerist au fost puși sub acuzare de către tribunalul de la Nürnberg.

> ***1.*** *Țările lor nu urmăresc nicio mărire teritorială sau de altă natură.* ***2.*** *Ei nu doresc să vadă nicio modificare teritorială care să nu fie în acord cu opiniile liber exprimate ale popoarelor interesate.* ***3.*** *Ei respectă dreptul fiecărui popor de a-și alege forma de guvernământ sub care vrea să trăiască, ei doresc să fie redate drepturile suverane și liberul exercițiu de guvernare celor care au fost privați de ele prin forță.*
>
> *Carta Atlanticului*, semnată de președintele F.D. Roosevelt și Winston Churchill la 14 august 1941

3 Citește fragmentul din *Carta Atlanticului* și identifică principiile care au stat la baza sa. Cum explici aderarea ulterioară a URSS la acest document internațional?

4 Compară momentul semnării documentului cu cel al intrării SUA în război. Ce observi? Formulează o opinie personală privind interesul SUA față de politica europeană.

Conferința de la San Francisco (aprilie – iunie 1945)

Desfășurată în contextul încheierii războiului, această conferință a pus bazele Organizației Națiunilor Unite, și tot atunci s-a semnat Carta prin care se urmărea asigurarea unei păci generale, bazate pe respectarea drepturilor omului și a dreptului internațional, precum și pe cooperarea mai strânsă între statele semnatare.

Conferința de la Paris (iulie – octombrie 1946)

Tratatele de pace între țările foste membre ale Axei și Aliați au fost negociate în timpul Conferinței de Pace de la Paris, prin care statele considerate agresoare au fost obligate la plata unor importante despăgubiri de război.

În ceea ce privește modificarea granițelor, Finlanda pierdea teritorii în favoarea URSS, iar Franța, Iugoslavia și Grecia câștigau în detrimentul Italiei. Era recunoscută independența Albaniei. României, considerată stat învins la Conferință, i s-a restituit nord-vestul Transilvaniei, în timp ce Basarabia și nordul Bucovinei au rămas în componența Uniunii Sovietice, iar Cadrilaterul – a fost păstrat de Bulgaria. Ungaria a fost readusă la granițele din 1938.

Semnarea tratatelor în ianuarie 1947 încheia astfel un pustiitor conflict cu speranța tuturor că acesta nu se va mai repeta.

[...] *cele trei guverne vor asista împreună popoarele oricărui stat eliberat al Europei sau ale oricărui stat european, fost satelit al Axei, de fiecare dată când ele vor crede că situația o impune: c) să constituie autorități guvernamentale provizorii în mod larg reprezentative ale tuturor forțelor democratice ale acestor populații și care se vor angaja să stabilească, cât mai repede posibil, prin alegeri libere, guverne care să fie expresia voinței popoarelor și să faciliteze oriunde va fi necesar astfel de alegeri.*

Acordurile de la Yalta, 11 februarie 1945

Acest război nu este precum cele din trecut. Oricine ocupă un teritoriu impune, de asemenea, și propriul său sistem social. Fiecare impune propriul său sistem social până unde poate ajunge armata sa.

Declarație a lui Stalin, consemnată de Milovan Djilas

5 Cum se reflectă relația dintre aliații anglo-americani și URSS în declarația lui Stalin de mai sus, consemnată de Milovan Djilas?

6 Ce înțelegea URSS prin impunerea „propriului sistem social”? Compară situația cu cea descrisă în fragmentul din Acordurile de la Yalta.

Conferința de presă susținută după adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului la 10 decembrie 1948. În centru, Eleanor Roosevelt, președintă a Comisiei Drepturilor Omului.

7 Caută pe internet conținutul Declarației Drepturilor Omului și identifică faptele istorice (mai ales din ultima conflagrație mondială) care au stat la originea formulării acestora.

Ministrul japonez al afacerilor externe semnează capitularea Japoniei la bordul navei USS Missouri, 2 septembrie 1945

Reținem!

Sfârșitul războiului a încheiat dominația nazistă în Europa și pe cea a imperiului japonez în Asia. Tensiunile apărute spre finalul conflictului între URSS și statele democratice occidentale au influențat deciziile luate ulterior în conferințele de pace, dar și evoluția relațiilor internaționale în perioada ce a urmat tragicului conflict care a zguduit lumea la mijlocul secolului al XX-lea.

Recapitulare

1 Pentru fiecare dintre afirmațiile de mai jos notează în caiet **A**, dacă consideri că afirmația este adevărată, și **F**, dacă consideri că este falsă:

a. Al Doilea Război Mondial a început cu atacul Germaniei asupra Poloniei.

b. Prin Carta Atlanticului Franța semna un tratat militar cu Statele Unite ale Americii.

c. Statele Unite ale Americii s-au declarat neutre la începutul conflictului.

d. La Pearl Harbour, Statele Unite ale Americii au atacat Japonia.

e. Pe toată durata celui de-Al Doilea Război Mondial România a fost aliată a Germaniei naziste.

2 Stabilește pentru fiecare dintre seriile de mai jos ordinea cronologică a evenimentelor, notând în caiet, în ordine, literele corespunzătoare:

1. a. Intrarea României în Război;
b. Capitularea Franței;
c. Atacul de la Pearl Harbour;
d. Pactul Briand–Kellogg.

2. a. Capitularea Germaniei;
b. Capitularea Franței;
c. Conferința de la Potsdam;
d. Atacarea Poloniei de către Germania nazistă.

3. a. Legile de la Nürnberg;
b. *Noaptea de cristal*;
c. Începutul aplicării *soluției finale*;
d. Preluarea puterii de către Adolf Hitler.

3 Răspunde la următoarele întrebări:

a. Ce state formau cele două alianțe politico-militare care au luat parte la Al Doilea Război Mondial?

b. Care au fost cauzele declanșării celui de-Al Doilea Război Mondial?

c. În ce a constat *Blitzkriegul*?

4 Pornind de la textul de mai jos, răspunde următoarelor cerințe.

a. Precizează care erau dificultățile cu care se confrunta populația civilă pe timp de război.

b. Explică de ce erau obligați bărbații să lucreze în lagăre.

Hrana noastră este mizerabilă. Mic-dejun cu pâine uscată și surogat de cafea. Masa de seară, de paisprezece zile: spanac cu salată. Cartofi de douăzeci de centimetri lungime, cu gust dulceag și putred. [...] *Cei de sus se văicăresc de mama focului, noi n-o luăm așa în tragic.*

Toți bărbații care au luptat sau au fost mobilizați în 1940 sunt chemați să lucreze pentru Führer în lagărele cu prizonieri de război. Cu siguranță, o măsură de precauție pentru cazul în care ar avea loc debarcarea Aliaților.

Jurnalul Annei Frank,
12 iunie 1942 – 1 august 1944

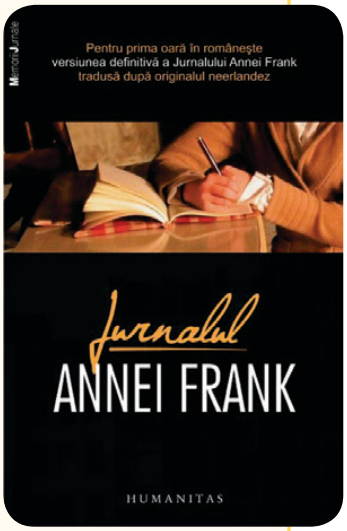

5 Cercetează și află cine sunt personajele din imaginea de mai jos și răspunde la întrebări:

a. La ce eveniment se face referire?

b. Cât a durat apropierea dintre cele două puteri totalitare reprezentate de cei doi?

c. Cum au evoluat relațiile dintre cele două puteri?

6 În imaginea de mai sus, soldatul sovietic se află pe acoperișul clădirii Reichstagului.

a. Documentează-te folosind manualul digital și află care este povestea ei.

b. Descrie momentul istoric în care a fost realizată această fotografie.

7 Asociază personalitățile din imaginile de mai jos cu numele lor. Scrie în caiet perechile obținute formate din cifra și litera corespunzătoare.

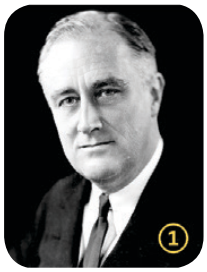

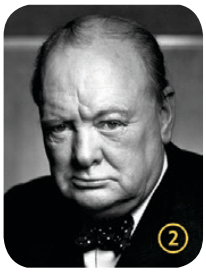

a. Winston Churchill
b. Benito Mussolini
c. Iosif V. Stalin
d. Harry Truman
e. Franklin D. Roosevelt
f. Adolf Hitler
g. Împăratul Hirohito

8 Documentează-te asupra afișului alăturat, caută versurile cântecului care dă titlul filmului și explică apoi pe baza lor succesul de care s-a bucurat compoziția. Ascultă cântecul pe internet, în interpretarea Marlenei Dietrich.

Pornind de la aceasta, organizează cu colegii o dezbatere pe tema *Cultura, arta și războiul*, în care să evidențiați acele valori ale umanității care se află deasupra conflictelor politice.

9 Citește textul de mai jos și răspunde cerințelor:

a. Când s-a luat hotărârea judecării criminalilor de război naziști?

b. Explică, pe baza textului și a cunoștințelor dobândite, în ce au constat crimele de război ale naziștilor.

Tribunalul Militar Internațional, compus din reprezentanți ai celor patru națiuni Aliate (Statele Unite, Marea Britanie, Uniunea Sovietică și Franța), a urmărit condamnarea liderilor naziști pentru crimele comise în cel de-Al Doilea Război Mondial. Dintre persoanele acuzate, 12 au fost condamnate la moarte pentru săvârșirea de crime împotriva păcii, crime de război și crime împotriva umanității, iar 3 au fost condamnate la închisoare pe viață.

Privilegiul de a deschide primul proces din istorie pentru crime împotriva păcii mondiale impune o serioasă responsabilitate.

Greșelile pe care încercăm să le condamnăm și să le pedepsim au fost atât de calculate, atât de maligne și devastatoare, încât civilizația nu poate tolera ignorarea lor, pentru că nu poate supraviețui repetării lor.

Procesele de la Nürnberg,
Robert H. Jackson – procurorul-șef,
din partea Statelor Unite

Autovaluare

1 Alege varianta corectă de răspuns pentru fiecare dintre întrebările următoare și transcrie litera corespunzătoare în caiet.

A. În Al Doilea Război Mondial puterile Axei erau reprezentate de:
a. Franța, Germania și Ungaria;
b. Italia, Germania și Japonia;
c. Germania, Italia și Marea Britanie;
d. Franța, Italia și România.

B. La 1 septembrie 1939, armata nazistă a atacat:
a. Franța;
b. Belgia;
c. Polonia;
d. URSS.

C. România a intrat în Al Doilea Război Mondial la data de:
a. 22 iunie 1941;
b. 26 iunie 1940;
c. 23 august 1944;
d. 1 septembrie 1939.

2 Realizează corespondența între personalitățile din coloana **A** și statele în care și-au desfășurat activitatea din coloana **B**. Scrie în caiet perechile formate din cifra și litera corespunzătoare.

A	B
1. W. Churchill	**a.** Italia
2. F.D. Roosevelt	**b.** URSS
3. I.V. Stalin	**c.** Anglia
4. B. Mussolini	**d.** Franța
	e. SUA

3 Completează spațiile libere pentru a obține enunțuri corecte:

La data de ...(**A**)..., Japonia declara război ...(**B**)... .
În 1943, Germania pierde inițiativa strategică pe frontul de est după bătălia de la ...(**C**)..., iar aliații anglo-americani debarcă în ...(**D**)... în 1944.

Mă întrebați care este politica noastră? Vă voi spune: este să ducem război pe mare, pe uscat și în aer, cu toată puterea noastră și cu toată forța pe care ne-o dă Dumnezeu, ca să putem duce războiul împotriva unei tiranii monstruoase, niciodată depășită în catalogul întunecat și lamentabil al crimelor umane. Asta e politica noastră. Dacă mă întrebați care este scopul nostru, pot să vă răspund cu un singur cuvânt: victorie – victorie cu orice preț, victorie în ciuda terorii, victorie oricât de lungă și grea ar fi calea, pentru că fără victorie nu există supraviețuire. [...] *Deși multe zone ale Europei și multe state vechi și faimoase au căzut sau ar putea să mai cadă în ghearele Gestapoului și ale restului aparatului odios al conducerii naziste, nu ne vom înclina și nu vom eșua.*

Discursuri ale primului-ministru Winston Churchill
în fața Camerei Comunelor, mai – iunie 1940

4 Citește cu atenție textul de mai sus și răspunde următoarelor cerințe:
a. Ce eveniment a precedat momentul istoric la care se face referire?
b. Menționează trei teritorii ocupate de trupele naziste în timpul războiului.
c. Numește o bătălie la care au luat parte trupele britanice.

5 Compune un text de 8 – 12 rânduri în care să folosești următorii termeni, descriind contextul istoric potrivit acestora:
Blitzkrieg, Războiul ciudat, Luftwaffe, Holocaust, capitulare necondiționată.

Răspunsuri: **1.** A-b; B-c; C-a. **2.** 1-c; 2-e; 3-b; 4-a. **3.** A: 7 decembrie 1941; B: SUA; C: Stalingrad; D: Normandia. **4.** a. Capitularea Franței; b. Polonia, Franța, URSS; c. Bătălia Angliei. **5.** Vezi lecția de la paginile 58-60.
Punctaj: **1.** 3 × 0,5p. **2.** 4 × 0,25p. **3.** 4 × 0,5p. **4.** 3 × 0,5p. **5.** 3p. Din oficiu: 1p.

Carl Fredrik Reuterswärd, *Nonviolență* (1985), în fața sediului Națiunilor Unite, New York

Capitolul 4
Lumea postbelică

Călătoria noastră se apropie de sfârșit. În acest capitol *vei cerceta* cum a evoluat lumea după Al Doilea Război Mondial și până în zilele noastre. Perioada postbelică este importantă, deoarece prin studiul ei putem să înțelegem de ce arată așa lumea din jurul nostru.

Vei afla că, după război, lumea a trecut printr-o perioadă de prosperitate cum nu a mai cunoscut niciodată în istorie. *Vei descoperi* că de această prosperitate au beneficiat cei mai mulți dintre oameni, datorită noilor tehnologii, însă nu în mod egal.

Vei construi imaginea unei lumi divizate, unite totuși în speranța că un nou război mondial nu va mai avea loc. În final *vei înțelege* că istoria nu este altceva decât o cale prin care putem să ne explicăm prezentul și să devenim cetățeni angajați într-o societate plină de provocări.

Reconstrucție și modele ale dezvoltării economice

Afișul Planului Marshall de întrajutorare economică, propus în 1947 de secretarul de stat american George Marshall țărilor europene

1. Discută care erau, pentru SUA, avantajele unei asemenea propuneri de întrajutorare economică.
2. Lucrând în perechi, căutați pe internet informații suplimentare despre Planul Marshall și despre Comunitatea Economică Europeană.

   Stabiliți în ce măsură aceste două inițiative au reușit să-și îndeplinească scopurile propuse.

Mic dicționar economic

Crizele petrolului: În 1973 și 1979, țările mari producătoare de petrol au decis să crească în mod substanțial prețul acestuia, ceea ce a dus la scăderea economiei în întreaga lume.

Produsul intern brut (PIB): Indicator economic ce măsoară producția de bunuri și servicii a unui stat în decurs de un an. Produsul intern brut pe cap de locuitor se calculează prin împărțirea PIB la numărul de locuitori.

Reconstrucția economică

După sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, în toate țările lumii s-a înregistrat o perioadă de creștere economică susținută. Aceasta s-a datorat reconstrucției de după război. Deși țările au avut evoluții economice diferite, creșterea a fost generală în toată lumea. Astfel, perioada dintre mijlocul anilor 1940 și mijlocul anilor 1970 este cunoscută sub numele de „cei treizeci de ani glorioși”.

La mijlocul anilor 1970, economia mondială și-a încetinit creșterea din cauza crizelor petrolului. Majoritatea țărilor lumii au intrat într-o perioadă de stagnare care a dus la falimentul economic al țărilor cu regim comunist și la scădere economică în țările cu regim capitalist. Această perioadă a fost depășită atunci când, după căderea comunismului în Europa de Est, țările din acest spațiu au trecut la economia capitalistă.

Modelul capitalist

Țările cu economie capitalistă (SUA, statele din vestul Europei) au avut o creștere mai mare datorită modelului economic pe care l-au promovat. Ele au încurajat, pe lângă dezvoltarea industriei, și producția de bunuri de consum. Astfel au trecut mai ușor peste șocul provocat de criza petrolului, deoarece au știut să inoveze în domeniul tehnologiei.

Reconstrucția țărilor din Europa de Vest a fost impulsionată și de Planul Marshall, propus de SUA tuturor țărilor europene, dar refuzat de statele cu regim comunist, potrivit directivelor Moscovei. El presupunea împrumuturi americane pentru refacerea economiilor europene. Începând cu deceniul al șaselea al secolului trecut, construcția Comunității Europene a oferit statelor membre un spațiu de colaborare economică.

> ***Art. 2.*** *Comunitatea are ca misiune, prin stabilirea unei piețe comune și prin apropierea progresivă a politicilor economice ale Statelor membre, promovarea unei dezvoltări armonioase a activităților economice, o expansiune continuă și echilibrată, o stabilitate mărită, o ridicare accelerată a nivelului de trai și relații mai strânse între statele pe care le unește.*
>
> Tratatul de la Roma privind constituirea Comunității Economice Europene, 1957

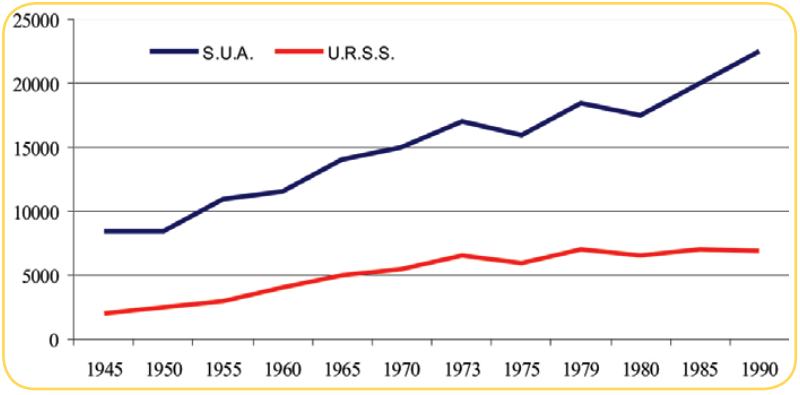

Grafic 1: Creșterea PIB-ului după Al Doilea Război Mondial

De creștere economică au beneficiat și țări din Asia. Spre exemplu, creșterea rapidă a Japoniei a făcut să se vorbească despre un „miracol japonez”.

Modelul comunist

În țările cu o economie centralizată, dirijată de stat, din Europa și Asia, creșterea economică s-a bazat în special pe industria grea (producătoare de mașini și utilaje industriale).

Țările comuniste din Europa de Est, aflate sub dominația Uniunii Sovietice, au fondat, în 1949, Consiliul de Ajutor Economic Reciproc (CAER), o piață comună de întrajutorare. Criza petrolului a fost resimțită în mod deosebit de aceste țări. Lipsa de eficiență a economiei controlate de stat a dus la căderea regimurilor comuniste din Europa de Est în 1989.

„Lumea a treia”

Țările foste colonii din Africa și Asia, care și-au dobândit independența după Al Doilea Război Mondial, au rămas subdezvoltate economic din cauza faptului că nu au avut tehnologia necesară pentru a-și valorifica resursele. Ele s-au dorit a fi o „a treia cale” în comparație cu modelul capitalist și cel comunist.

3 Identifică, folosind informațiile despre PIB din graficul de mai sus:

a. Care sunt momentele de criză pentru SUA?

b. Când a început să stagneze economia URSS?

c. Care este diferența dintre cele două țări în 1945 și în 1989?

4 Formulează, în scris, o opinie personală despre măsura în care tipul de dezvoltare economică prezentat în afișul sovietic alăturat mai este posibil în ziua de astăzi.

Cronologie

1945: Sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial;
1947: Statele Unite ale Americii propun țărilor europene Planul Marshall;
1949: Apare Consiliul de Ajutor Economic Reciproc;
1957: Tratatul de la Roma pune bazele Comunității Economice Europene;
1958: În China se inițiază „Marele salt înainte”;
1973: Prima criză a petrolului;
1979: A doua criză a petrolului;
1989: Căderea regimurilor comuniste din Europa de Est;
1991: Destrămarea URSS.

Afiș sovietic: *Fumul din coșurile fabricilor este respirația Rusiei Sovietice*

Reținem!

După Al Doilea Război Mondial economia mondială a cunoscut o perioadă de reconstrucție.

Creșterea economică a fost diferită în țările cu economie capitalistă, în cele cu economie comunistă și în fostele colonii.

Viața cotidiană – de la dramele războiului la prosperitate

Cantină britanică în timpul războiului, 1942

1 Analizează imaginile alăturate și explică:

a. Cum sunt îmbrăcați clienții cantinei britanice?

b. Ce mesaj vrea să transmită sculptorul D. Hanson?

c. Ce asemănări și ce deosebiri observi între cele două imagini?

Duane Hanson, *Supermarket Lady*, sculptură, 1970

2 Realizează, în echipă, o prezentare cu titlul *Viața la bloc*, în care să folosești denumirile a cât mai multor obiecte din locuința ta.

La fel ca în Primul Război Mondial, viața tuturor oamenilor a fost afectată de Al Doilea Război Mondial. Peste 70 de milioane de persoane nu au supraviețuit sfârșitului războiului. Teritorii întregi au fost distruse, milioane de oameni s-au refugiat ori au fost deportați, zeci de milioane de soldați – mobilizați. În spatele frontului viața era plină de lipsuri și de nesiguranță. Produsele erau raționalizate, iar bombardamentele inamice – un fapt cotidian.

Nu este, așadar, de mirare că sfârșitul războiului a fost primit cu mare ușurare de toată lumea. Ca răspuns la pagubele provocate de război, a fost timpul reconstrucției. Creșterea economică a dus, în câteva decenii, la depășirea nivelului de trai de dinainte de război. Inovațiile tehnologice și medicale au antrenat o creștere a populației și a speranței de viață a locuitorilor în întreaga lume.

Modelul american. Societatea de consum

Succesul economic al Statelor Unite a dus la răspândirea, în Europa de Vest și în întreaga lume, a „modului de viață american”. Acesta era bazat pe creșterea producției de bunuri de consum și pe încurajarea populației să cumpere cât mai mult, în special prin intermediul industriei publicitare.

Viața cotidiană a fost ușurată de accesul la noile aparate electrocasnice, cum ar fi mașina de spălat sau aragazul. Au fost create și noi modalități de petrecere a timpului liber.

Mai întâi televizorul, apoi jocurile video, calculatoarele personale și în cele din urmă telefoanele inteligente au ajuns la publicul larg. A crescut de asemenea turismul, datorită producției sporite de automobile, a scăderii costurilor de transport și a creșterii capacității de cazare.

Veniți din orizonturi diferite, au sfârșit prin a se aduna în blocul 311: intelectuali, funcționari și muncitori, un ofițer de stat-major și un sportiv de performanță, un sociolog [...] *alcătuind împreună comunitatea eterogenă a blocului. Peste jumătate din locatarii blocului 311 nu s-au născut în București. Au venit din alte părți, la vârste diferite și din motive diferite.*

Vintilă Mihăilescu, Viorica Nicolau, Mircea Gheorghiu, Costel Olaru, *Blocul între loc și locuire*

Viața cotidiană în țările comuniste

În țările cu regim comunist întreaga viață a cetățenilor era supravegheată și controlată de stat prin confiscarea proprietății private și lipsirea de drepturi și libertăți elementare.

Deoarece partidele comuniste aveau nevoie de cât mai mulți muncitori, în aceste țări a avut loc un intens proces de urbanizare. Noii orășeni primeau o locuință de la stat, în apartamente de bloc, în care locuiau la comun sau individual. De multe ori favorizarea industriei grele cauza lipsa bunurilor de consum. Prin urmare, produsele erau raționalizate, în condițiile crizei economice, la fel ca în timpul războiului.

În ceea ce privește opinia publică, aceasta era controlată de propaganda oficială a regimului, prin presă, emisiuni de televiziune, cinema și muzică. Oamenii erau obligați să participe la mari manifestări populare de sprijin față de conducerea politică.

Cozile erau, de obicei, ascunse în spatele blocurilor cu 10 etaje și al magazinelor cu vedere spre strada mare – acolo nu trebuia să se formeze rânduri, ca să nu vadă Tovarășul, în deplasările lui prin oraș, că populația o duce prost. Mașina (dubă sau container) cu marfă venea discret, pe șest, să nu o asalteze lumea, dar lumea afla. Un urlet colectiv, ca o stihie, „Vine!", și oamenii năvăleau, cu mic, cu mare, ca în mărețele vremi voievodale când dădeau turcii. Panică, agresivitate. Masați la coadă, aminteau furnicile adunate de pe șantiere, marfa era scoasă spre vânzare de câte o vânzătoare, cu miliția alături, din niște încăperi înguste. Aveau geamuri ca de ghișeu CFR, baricadate împotriva furiei mulțimii.

Paul Cernat, *Cozi și oameni de rând în anii '80*

3 Fragmentul de mai sus prezintă fenomenul „cozilor" din România comunistă. Pentru a înțelege textul, realizează o investigație în rândul rudelor care au trăit în acele timpuri (părinți, bunici), având în vedere următorul plan de întrebări:

a. Cine era „Tovarășul"?

b. De ce aștepta lumea la coadă?

c. De ce era coada în spatele blocului?

d. Ce era „miliția" și de ce era prezentă la împărțirea mărfurilor?

Manifestație de 23 August, București, 1964

4 Ce consideri că îi motiva pe oameni să participe la manifestări precum cea ilustrată mai sus?

5 Calculează cu câte procente a crescut media speranței de viață din 1900 în 1950, din 1900 în 2000 și din 1950 în 2000.

Folosește datele din tabelul de mai jos, care reprezintă media speranței de viață în lume de-a lungul secolului al XX-lea.

Anul	1900	1950	2000
Vârsta	31	48	71

Coadă la produse alimentare

Reținem!

Calitatea nivelului de trai a crescut în perioada postbelică datorită societății de consum și a ajutorului statului. În țările comuniste, viața cetățenilor era însă la dispoziția statului.

Declarația Universală a Drepturilor Omului

Deschiderea celei de-a 40-a sesiuni a Consiliului Drepturilor Omului, Geneva, 25 februarie 2019

Articolul 1: *Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi.* [...]

Articolul 2: *Fiecare om se poate prevala de toate drepturile și libertățile proclamate în prezenta Declarație fără niciun fel de deosebire ca, de pildă, deosebirea de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, de origine națională sau socială, avere, naștere sau orice alte împrejurări* [...]

Articolul 3: *Orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și la securitatea persoanei sale.*

Articolul 4: *Nimeni nu va fi ținut în sclavie, nici în servitute: sclavajul și comerțul cu sclavi sunt interzise sub toate formele lor.*

Articolul 5: *Nimeni nu va fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante.*

Declarația Universală a Drepturilor Omului, 1948

Conferința de presă din 20 noiembrie 1989 după adoptarea Convenției cu privire la Drepturile Copilului

ONU și Declarația Universală a Drepturilor Omului

La 26 iunie 1945, 50 de state învingătoare în Al Doilea Război Mondial au semnat, la San Francisco, documentul numit Carta Națiunilor Unite, prin care se înființa organizația internațională postbelică având ca scop menținerea păcii.

Pe 10 decembrie 1948, reprezentanții statelor membre ale Organizației Națiunilor Unite au adoptat Declarația Universală a Drepturilor Omului, prin care se obligau să respecte drepturile menționate în Cartă.

Noi, popoarele Națiunilor Unite, hotărâte să izbăvim generațiile viitoare de flagelul războiului care, de două ori în cursul unei vieți de om, a provocat omenirii suferințe de nespus, să ne reafirmăm credința în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și valoarea persoanei umane, în egalitatea în drepturi a bărbaților și a femeilor, precum și a națiunilor mari și mici [...] *am hotărât să ne unim eforturile pentru înfăptuirea acestor obiective. Drept urmare, guvernele noastre, prin reprezentanții lor, reuniți în orașul San Francisco și având depline puteri, recunoscute ca valabile și date în forma cuvenită, au adoptat prezenta Cartă a Națiunilor Unite și înființează prin aceasta o organizație internațională care se va numi Națiunile Unite.*

Carta Națiunilor Unite, 1945

Convenții de drepturi adoptate de ONU

În baza acestei declarații, de-a lungul timpului, în cadrul ONU au fost adoptate și alte documente:

◊ Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor (1979);

◊ Convenția împotriva torturii (1984);

◊ Convenția cu privire la Drepturile Copilului (1989).

1. Desenează în caiet o axă cronologică și marchează pe aceasta documentele menționate în lecție.
2. Mai cunoști și alte documente similare celor menționate mai sus, adoptate de-a lungul timpului, în perioada modernă? Ce au în comun și ce au diferit?
3. Lucrați în grup sau în pereche, căutați în sursele de informare disponibile și apoi dezbateți în clasă cazuri în care Declarația din 1948 a fost încălcată.

Protestul tinerei generații

Bob Dylan, cântăreț protestatar al generației anilor 1960, a câștigat premiul Nobel pentru literatură în 2016.

În contextul libertății de exprimare de care se putea bucura societatea occidentală, societatea de consum și „modul de viață american" au determinat și nemulțumiri, mai ales în rândul generației tinere, care nu mai era de acord cu stilul de viață promovat de părinții lor și de industria publicitară.

Primii care și-au manifestat nemulțumirea, în anii 1950, au fost membrii generației *beat*. Ei au fost urmați în anii 1960 de generația *hippie*, care promova un stil de viață liber și avea inclusiv revendicări politice, contestând intervenția americană în Vietnam.

Cântărețul britanic John Lennon și trupa The Beatles au avut un succes imens în anii 1960.

> *Acuma uită-te și tu la ăia din față. Au griji, numără kilometrii, se gândesc unde-o să doarmă la noapte, câți bani costă benzina, cum e vremea, cum o să ajungă acolo și, cu toate astea, ei o să ajungă acolo oricum, știi. Dar ei nu știu decât să se agite și să trădeze timpul cu false urgențe și altele, temători și plângăcioși, sufletele lor nu se vor liniști până nu se vor agăța de o grijă clară și dovedită și, odată găsită, mutrele lor vor căpăta expresia adecvată și vor umbla așa, cu un aer nefericit și timpul va trece pe lângă ei și ei știu asta și asta-i neliniștește îngrozitor.*
>
> Jack Kerouac, *Pe drum*

1. Membru al generației *beat*, Jack Kerouac contestă „modul de viață american". Are dreptate? Argumentează răspunsul.

Proteste au avut loc și în alte părți ale lumii. În Franța, studenții erau nemulțumiți de faptul că nu erau consultați în problemele legate de organizarea universitară. Manifestațiile lor din mai 1968 au dus la lupte de stradă în capitala Paris și în marile orașe ale țării.

Baricade pe străzile din Bordeaux în mai 1968

2. Dacă ai fi fost student în anii 1960 în Franța, ai fi avut motive de protest?
Ai fi ales aceeași soluție? Argumentează răspunsul.

3. Caută și citește versurile cântecelor lui Bob Dylan.
Analizează textul (disponibil și în manualul digital) și exprimă-ți opinia asupra deciziei juriului Nobel.
O consideri întemeiată?

Ascultă melodia *Let It Be* a trupei The Beatles și caută, dacă este nevoie, traducerea versurilor. Care este mesajul piesei? Prezintă-l colegilor.

Reținem!

În perioada postbelică au apărut noi documente ale organizațiilor internaționale, dintre care Declarația Universală a Drepturilor Omului rămâne un exemplu fundamental. Ca reacție la societatea de consum, tânăra generație s-a manifestat critic, mai ales în anii 1960.

Timbru poștal reprezentându-l pe președintele american J.F. Kennedy și pe președintele francez Charles de Gaulle

Democrație *versus* comunism. Modele de organizare a statelor

Evoluția democrației în perioada postbelică

În Europa și-au menținut regimul democratic țările care îl aveau deja înainte de război (Marea Britanie, Franța, Țările de Jos, Elveția, țările scandinave). După 1945, două mari câștiguri pentru democrație au fost țările care, înainte de război, avuseseră regimuri totalitare: Germania de Vest (numită Republica Federală Germania) și Italia. În anii 1970 au trecut la democrație și țările din sudul Europei: Grecia, Spania, Portugalia. După 1989, țările din Estul Europei au revenit și ele la democrație. Pe alte continente, țări cu regim democratic sunt Statele Unite ale Americii, Canada, Australia, Noua Zeelandă, India, Israel, Japonia.

Forme de organizare politică în democrație

În toate țările democratice funcționează votul universal, separarea puterilor în stat, pluralismul politic și respectarea drepturilor și libertăților cetățenești. Statele Unite ale Americii sunt o republică prezidențială, deoarece șeful statului este și șef al guvernului. Marea Britanie este o monarhie parlamentară, în care regele/regina are doar rol de reprezentare, puterea executivă aparținând guvernului condus de un prim-ministru. Franța, conform Constituției din 1958 (a Republicii a V-a), este o republică semiprezidențială pentru că președintele împarte puterea executivă cu guvernul condus de un prim-ministru.

1 Explică, pe baza graficului de mai jos, ce instituții dețin puterea legislativă, puterea executivă și puterea judecătorească în statul american.

S-a modificat sistemul politic din perioada interbelică?

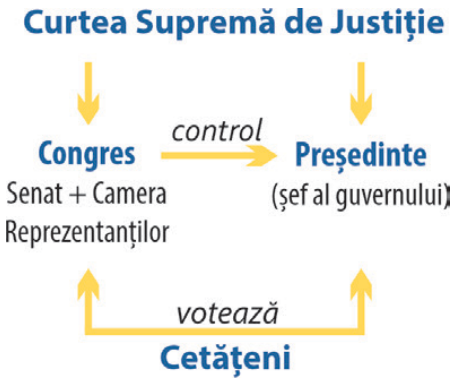

Stalin a acționat nu prin convingere, explicație și cooperare răbdătoare cu poporul, ci prin impunerea concepțiilor sale, solicitând supunerea absolută în fața opiniilor sale. Oricine se opunea concepțiilor sale sau încerca să-și demonstreze punctul de vedere era sortit să fie îndepărtat din conducerea colectivă și să sufere anihilarea morală și fizică.

N. Hrușciov, Discurs la al XX-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, 1956

Multe forme de guvernământ au fost și vor fi puse la încercare în această lume a greșelii și a suferinței. Nimeni nu pretinde că democrația e perfectă sau atotștiutoare. Într-adevăr, s-a spus că democrația este cea mai rea formă de guvernământ, cu excepția tuturor celorlalte forme care au fost din când în când încercate.

Winston Churchill, discurs în Camera Comunelor, 1946

2 Care erau motivele lui Stalin de a conduce autoritar, așa cum reiese din textul de mai sus? Dar motivele succesorului său, N. Hrușciov, de a-l condamna public?

3 Analizează discursul lui Churchill din textul alăturat. Consideri că laudă sau critică sistemul democratic?

4 Împreună cu un coleg alegeți una dintre personalitățile care au marcat lumea postbelică din manualul digital și realizați un afiș despre viața și impactul asupra societății.

Poarta Brandenburg. Carte poștală care comemorează căderea Zidului Berlinului. Ștampila poștei are data 9.11.1990.

Extinderea comunismului după război

După Al Doilea Război Mondial, regimul totalitar comunist s-a extins din Uniunea Sovietică, aflată sub conducerea lui Stalin, în toate țările din Europa de Est ocupate de armata sovietică: Germania de Est (numită Republica Democrată Germană), Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, România, Bulgaria, dar și în Iugoslavia sau Albania, unde a ajuns la putere prin forțe proprii, fără intervenția sovieticilor. În toate aceste țări, partidul comunist și-a eliminat adversarii politici, devenind partid unic, a acaparat instituțiile statului și a supus întreaga societate prin teroare, cu ajutorul poliției politice.

Au existat mai multe manifestații de opoziție față de regimurile comuniste: în Ungaria (1956), în Cehoslovacia (1968) și în Polonia (1980). Regimurile comuniste din țările din Europa de Est au fost înlăturate în 1989, cu excepția celor din Iugoslavia și URSS, unde s-au menținut până în 1990, respectiv 1991.

Pe alte continente, comunismul s-a instalat în mai multe țări din Asia (China, Coreea de Nord, Vietnam), dar și într-o țară din America (Cuba). Conducătorii din aceste țări aveau o putere absolută și controlul lor asupra societății a făcut zeci de milioane de victime. Aceste țări au rămas cu regim comunist până astăzi.

5 Din 1961 Zidul Berlinului a împărțit orașul între zona democratică (Vestul) și zona comunistă (Estul). Căderea Zidului a fost semnul victoriei democrației.

Pe baza textului lecției identifică motivele care au dus la căderea Zidului în 1989?

Cronologie

1947: abdicarea Regelui Mihai I; apare Republica Populară Română;
1948: lovitura de stat de la Praga; preluarea puterii de către comuniștii fideli lui Stalin;
1948: formarea Coreei de Nord, sub conducerea lui Kim Ir-Sen;
1949: apar Republica Federală Germania și Republica Democrată Germană;
1949: China devine republică populară, condusă de Mao Zedong;
1956: revoluția anticomunistă din Ungaria, înfrântă în urma intervenției sovietice;
1959: preluarea puterii în Cuba de Fidel Castro și introducerea unui regim comunist;
1968: Primăvara de la Praga, intervenția sovietică în Cehoslovacia;
1976: reunirea Vietnamului de Nord cu cel de Sud într-un stat comunist;
1980: apariția sindicatului liber Solidaritatea în Polonia;
1989: căderea regimurilor comuniste din Europa de Est.

Stalin și Hrușciov, 1936

Reținem!

În perioada postbelică au funcționat două mari regimuri politice: **democrația** și **comunismul**.

În țările democratice, puterea aparține poporului, care își votează reprezentanții.

În țările comuniste, puterea aparține partidului unic și conducătorului său.

De la Szczecin din Marea Baltică până la Triest în Marea Adriatică, o cortină de fier s-a abătut asupra continentului. În spatele ei se găsesc capitalele vechilor state din Europa Centrală și de Est: Varșovia, Berlin, Praga, Viena, Budapesta, Belgrad, București și Sofia. Toate aceste frumoase capitale și populația acestor țări sunt situate acum în zona de influență sovietică.

Winston Churchill, Discurs ținut la Universitatea din Fulton, 5 martie 1946

1 Pe baza textului și a hărții de mai sus indică țările care erau separate de Cortina de Fier.

Președintele american J.F. Kennedy și dictatorul sovietic N. Hrușciov la Viena, 1961

Războiul Rece (1945 – 1991)

Războiul Rece a fost o stare de conflict generalizat (social, economic, politic) între statele occidentale, democratice (sub conducerea Statelor Unite ale Americii) și blocul statelor comuniste (aflate sub influența Uniunii Sovietice). Conflictul, a cărui origine poate fi identificată la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, a durat până la destrămarea URSS.

Cele două tabere și-au format propriile alianțe politico-militare: statele democratice au format Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) în 1949, iar statele comuniste au format Organizația Tratatului de la Varșovia în 1955.

Conflictul a purtat numele de „Războiul Rece”, deoarece niciodată statele membre ale celor două alianțe nu s-au confruntat direct. Un astfel de conflict ar fi putut duce la declanșarea unui nou război mondial – perspectivă nedorită de nimeni, având în vedere arsenalul nuclear.

De-a lungul timpului au existat însă o serie de crize și conflicte care ar fi putut declanșa un război „cald”: crizele Berlinului (1948 și 1961), războiul din Coreea (1950 – 1953), criza rachetelor din Cuba (1962), războiul din Vietnam (1955 – 1975).

Părțile convin că un atac armat împotriva uneia sau a mai multora dintre ele în Europa sau în America de Nord va fi considerat ca un atac împotriva tuturor și, în consecință, dacă se va produce un asemenea atac armat, fiecare dintre ele, exercitând dreptul său individual sau colectiv la autoapărare, recunoscut de articolul 51 al Cartei Națiunilor Unite, va da asistență Părții sau Părților atacate, prin luarea în consecință, individual și concertat cu celelalte părți, a acelor măsuri ce vor fi considerate necesare, inclusiv folosirea forței armate, pentru a restaura și a menține securitatea zonei nord-atlantice.

Articolul 5 al Pactului NATO, 1949

2 Folosește hărțile incluse în lecție și identifică:

a. Pe ce continente întâlnim regimuri democratice și regimuri comuniste?

b. Care erau țările membre ale NATO?

c. Ce țări erau semnatare ale Tratatului de la Varșovia?

d. Ce țări comuniste nu erau subordonate URSS?

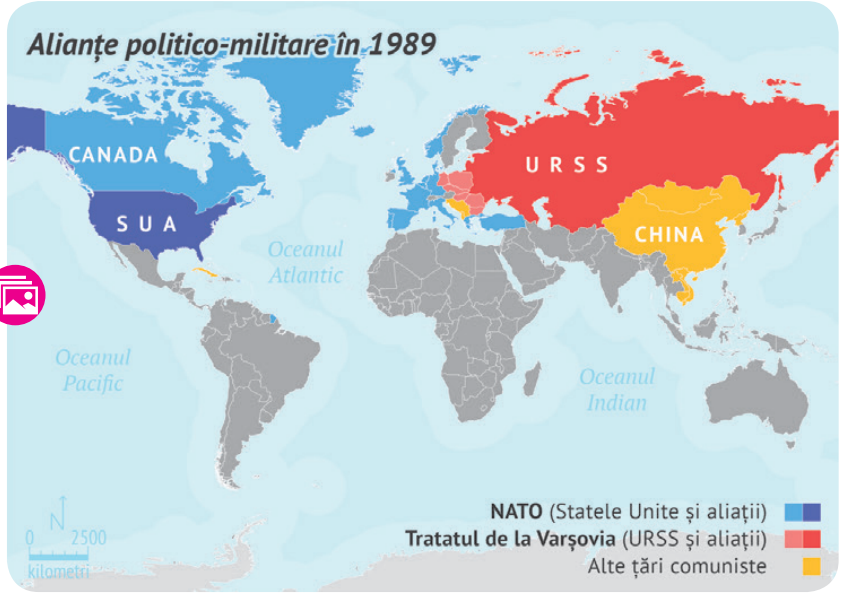

Războiul Rece s-a terminat atunci când URSS, profund afectată de criza economică, nu a mai putut susține „cursa înarmărilor” cu SUA. După ce Mihail Gorbaciov a oferit libertate țărilor din Europa de Est, acestea au renunțat în 1989 la regimul comunist. În 1991 a venit rândul Uniunii Sovietice să dispară, Tratatul de la Varșovia fiind desființat.

> *În eventualitatea unui atac armat în Europa asupra unuia sau mai multor state semnatare ale tratatului de către orice stat sau grup de state, fiecare stat care este parte a acestui tratat va trebui, conform dreptului individual sau colectiv la autoapărare în concordanță cu articolul 51 al Cartei Organizației Națiunilor Unite, să acorde statului sau statelor atacate asistență imediată, în mod individual, în înțelegere cu alte state care sunt părți ale acestui tratat, prin toate mijloacele considerate necesare, inclusiv forța armată.*
>
> Articolul 4 al Tratatului de la Varșovia, 1955

3 A contribuit întâlnirea din 1961 dintre Kennedy și Hrușciov la detensionarea conflictului dintre cele două puteri? Argumentează.

4 Compară fragmentele din Pactul NATO și Tratatul de la Varșovia și stabilește, folosind o diagramă Venn, care sunt asemănările și deosebirile dintre acestea.

Pactul NATO

Tratatul de la Varșovia

5 Documentează-te și prezintă în echipă cu un coleg ce rol au avut R. Reagan și M. Gorbaciov în încheierea Războiului Rece.

Cronologie

1947: lansarea de către SUA a doctrinei Truman (de îngrădire a expansiunii comunismului);
1948: prima criză a Berlinului: tăierea de către Stalin a comunicațiilor dintre Germania de Vest și Berlinul de Vest;
1949: fondarea NATO;
1950 – 1953: Războiul din Coreea;
1955: fondarea Organizației Tratatului de la Varșovia;
1961: construcția Zidului Berlinului;
1962: criza rachetelor din Cuba, instalarea rampelor de rachete sovietice și retragerea lor după reacția SUA;
1965 – 1973: intervenția militară americană în războiul din Vietnam, încheiat prin victoria nordului comunist;
1983: lansarea Inițiativei de Apărare Strategică (scutul antirachetă) de către Ronald Reagan, președintele american;
1991: Destrămarea URSS.

Întâlnire între Ronald Reagan (președintele american) și Mihail Gorbaciov (conducătorul sovietic), 1985

Reținem!

Perioada postbelică a fost marcată de conflictul dintre democrație și totalitarism, dintre Statele Unite și URSS, numit **Războiul Rece**. Acesta s-a încheiat prin prăbușirea regimurilor comuniste și dispariția URSS.

Sediul Parlamentului European de la Strasbourg

Uniunea Europeană: principii de organizare și funcționare

Ideea unității europene

Deși au existat de-a lungul timpului numeroase încercări sau propuneri de realizare a unității europene, aceasta s-a realizat de-abia după Al Doilea Război Mondial. A venit ca o necesitate: pentru a nu mai exista distrugeri de acest tip pe continent, trebuia ca țările europene să coopereze într-o atmosferă de pace. Un prim pas în realizarea unității europene a venit prin fondarea, în 1949, a Consiliului Europei, o organizație internațională a țărilor europene, având ca scop promovarea democrației și a drepturilor omului pe continent.

De la cooperarea economică la unitatea politică

Momentul construcției europene a venit atunci când ministrul francez de externe Robert Schuman a propus ca Franța și Germania Federală (vechi rivale) să își pună în comun producția de cărbune și oțel la 9 mai 1950. Ca urmare, prin Tratatul de la Paris din 1951 a apărut Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (CECO), formată din șase țări membre.

Pentru a salva Europa din crunta mizerie și de la dezastrul final, ne trebuie un gest de încredere în familia europeană. [...] *Care este remediul absolut? Acesta constă în recrearea familiei europene sau a cât se poate de mult din aceasta și în dezvoltarea unei structuri care să-i permită să trăiască în pace, siguranță și libertate. Trebuie să creăm un fel de State Unite ale Europei. Primul pas este formarea unui Consiliu al Europei.*

Winston Churchill, Zürich, 1946

Simboluri ale UE

Drapelul: fundal albastru cu 12 stele galbene dispuse în cerc;
Imnul: Aranjament muzical după *Oda bucuriei* de L. van Beethoven;
Ziua Europei: 9 mai;
Capitalele: Bruxelles, Strasbourg, Luxembourg.

1. Analizează forma clădirii sediului Parlamentului European în imaginile alăturate.
   Ce mesaj transmite?

Sala plenară de la sediul din Strasbourg al Parlamentului European

2. Citește fragmentul din declarația lui Churchill de la Zürich și identifică motivele pentru care consideră că este necesară unitatea europeană.
3. Care este diferența între viziunea europeană propusă de Schuman în 1950 și cea a lui Churchill?
4. Prezintă, folosind harta Uniunii Europene, care sunt etapele extinderii Uniunii Europene, având în vedere:
   a. Țările fondatoare ale Uniunii;
   b. Etapele de extindere și țările care au aderat.

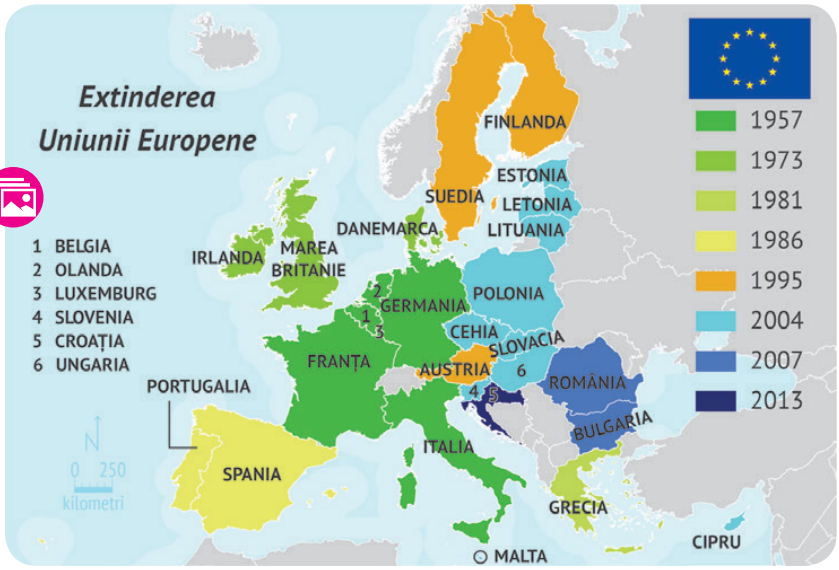

În 1957, Tratatul de la Roma a instituit Comunitatea Economică Europeană (spațiu de liberă circulație a mărfurilor) și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice.

Succesul construcției economice europene s-a văzut în numărul de țări care au aderat la aceste comunități. În 1992, Tratatul de la Maastricht a fost semnat de cele 12 țări membre. În baza acestui tratat, în 1993 a apărut Uniunea Europeană. Aceasta adăuga dimensiunii economice a cooperării europene o dimensiune politică, țările urmând să coopereze și în domeniile afacerilor interne, justiției și politicii externe. Au apărut ulterior domenii noi de cooperare: Spațiul Schengen (liberă circulație a persoanelor, din 1995) și moneda comună Euro (din 1999).

Europa (unită) nu va putea fi creată dintr-odată și nici ca o construcție finită: ea se va realiza prin pași concreți, creând mai întâi o solidaritate de fapt. Reunirea națiunilor europene reclamă ca opoziția seculară dintre Franța și Germania să fie eliminată: de aceea, demersul trebuie să vizeze în primul rând Franța și Germania. [...] *Guvernul francez propune plasarea întregii producții franco-germane de cărbune și oțel sub o Înaltă Autoritate comună, în cadrul unei organizații deschise participării celorlalte state ale Europei.*

Declarația Schuman, 9 mai 1950

5 Documentează-te și află informații despre:

a. Adunarea Parlamentară și Parlamentul European;

b. Consiliul Europei, Consiliul European și Consiliul de Miniștri;

c. Curtea de Justiție și Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Care dintre aceste instituții se referă la Consiliul Europei și care la Uniunea Europeană?

Instituțiile UE

Parlamentul European
- sedii la Strasbourg și Bruxelles;
- reprezintă interesele cetățenilor Uniunii;
- membrii săi sunt aleși prin vot universal;
- are rol legislativ.

Consiliul European
- sediu la Bruxelles;
- participă șefii de stat și de guvern ai tuturor țărilor membre;
- stabilește direcțiile de dezvoltare ale Uniunii.

Consiliul Uniunii Europene
- sediu la Bruxelles;
- format din miniștrii statelor membre;
- are rol legislativ.

Comisia Europeană
- sediu la Bruxelles;
- formată din câte un comisar din fiecare stat membru, care gestionează câte un domeniu (finanțe, agricultură, justiție, politică regională etc.);
- are rol executiv.

Curtea de Justiție a Uniunii Europene
- sediu la Luxembourg;
- are rol judecătoresc.

Banca Centrală Europeană
- sediu la Frankfurt;
- gestionează moneda Euro.

Reținem!

Uniunea Europeană a apărut sub forma organizațiilor de cooperare economică în anii 1950. Succesul acestora a dus, începând cu anii 1990, la unitatea politică din zilele noastre.

Uniunea Europeană este acum o entitate politică distinctă.

Trei viziuni diferite asupra globalizării:
a. Globalizarea ca interconectare.
b. Globalizare prin dezvoltare sustenabilă.
c. Globalizarea duce la distrugere.

Lumea contemporană: o lume multipolară – globalizarea

Fenomen apărut după Al Doilea Război Mondial și accelerat mai ales în vremurile noastre, *globalizarea* presupune dependența reciprocă din ce în ce mai accentuată între diferitele spații de pe glob.

Putem vorbi despre mai multe dimensiuni pozitive ale globalizării:

◊ *interconectarea economiilor lumii:* activitatea economică nu mai are loc strict la nivel național, ci în mod integrat, fiecare țară depinzând de produsele celorlalte;

◊ *accesul liber și rapid la informație:* prin intermediul noilor tehnologii, orice eveniment de pe glob ne este accesibil imediat;

◊ *dezvoltarea companiilor multinaționale:* activitatea lor se desfășoară în mai multe țări. De exemplu, un hamburger sau un automobil își datorează existența produselor venite din colțuri diferite ale lumii.

Globalizarea produce însă și efecte adverse. Printre ele, cele mai cunoscute sunt cele care afectează mediul (încălzirea globală, poluarea, defrișările). Există, de asemenea, și efecte negative asupra dezvoltării personalității umane (fenomenul știrilor false, izolarea, manipularea prin intermediul reclamelor).

Pentru a contracara aceste efecte negative, au început să apară noi tehnologii și campanii media care propun modele alternative de dezvoltare: utilizarea resurselor regenerabile, reciclarea materialelor, educație media, toate acestea pentru a promova o dezvoltare sustenabilă a omenirii.

1 Analizează viziunile asupra globalizării de mai sus, formează o echipă cu alți colegi și realizați un afiș în care să prezentați avantajele și dezavantajele fiecăreia dintre ele.

2 Pornind de la afirmația lui Daniel Dăianu despre globalizare, identifică aspecte negative și pozitive ale fenomenului.

Organizați în clasă o dezbatere pe echipe în care să argumentați opinii pro și contra.

Acum câteva decenii, Marshall McLuhan a vorbit despre „satul mondial” (the global village) *surprinzând cu acea expresie esența fenomenului din zilele noastre: tehnologii ale informației care ne pun mai iute și mai des în legătură unii cu alții; comprimarea distanțelor prin noile tehnologii; interconectarea și creșterea dependențelor reciproce; integrarea piețelor financiare și comerciale; internaționalizarea crescândă a producției (prin intermediul firmelor cu activitate globală); apariția unor probleme „planetare” care necesită abordări globale.*

Daniel Dăianu, *Globalizarea între elogii și respingere*, 2002

Terorismul

Unul dintre fenomenele cele mai mediatizate ale lumii contemporane este cel al terorismului. El poate fi definit ca folosirea violenței împotriva unui stat sau a unor persoane, cu scopul de a provoca teroare.

Terorismul nu este un fenomen recent. Acțiunile teroriste de după Al Doilea Război Mondial au produs zeci de mii de victime în țări precum Marea Britanie (I.R.A. – Armata Republicană Irlandeză) sau Spania (E.T.A. – Patria Bască și Libertatea). În atentatul de la Jocurile Olimpice din München, 1972, un grup terorist palestinian a ucis 11 membri ai delegației olimpice din Israel.

Recentele intervenții ale Statelor Unite, aliate cu țări europene, în țările arabe au determinat redeschiderea conflictului dintre civilizații. În ultimele decenii, organizații fundamentaliste musulmane precum Al-Qaeda sau Statul Islamic au atacat SUA sau Franța. Pe de altă parte, ura față de imigranții musulmani a determinat acțiuni precum aceea a extremistului de dreapta Anders Breivik, un norvegian care a masacrat zeci de tineri în iulie 2011.

În urma atacului din 2001, Statele Unite ale Americii au declanșat o campanie globală de luptă împotriva terorismului, care a dus la asasinarea lui Osama bin Laden, liderul Al Qaeda, în mai 2011. În Uniunea Europeană, atentatele recente au determinat o intervenție pentru creșterea nivelului de educație interculturală.

Ca răspuns la atacurile teroriste din Franța și Danemarca de la începutul acestui an și aducându-ne aminte atrocități similare din trecutul recent, reafirmăm hotărârea de a sta uniți, umăr la umăr, în sprijinul valorilor fundamentale care stau la baza Uniunii Europene: respectul pentru demnitatea umană, libertate (inclusiv libertatea de exprimare), democrație, egalitate, domnia legii și respectul pentru drepturile omului. Aceste valori sunt comune Statelor Membre într-o societate europeană în care predomină pluralismul, nediscriminarea, toleranța, justiția, solidaritatea și egalitatea dintre femei și bărbați.

Declarația miniștrilor educației din Uniunea Europeană, Paris, 2015

1 Cum au reacționat statele europene la amenințarea teroristă?

Propune alte modalități de soluționare a crizei.

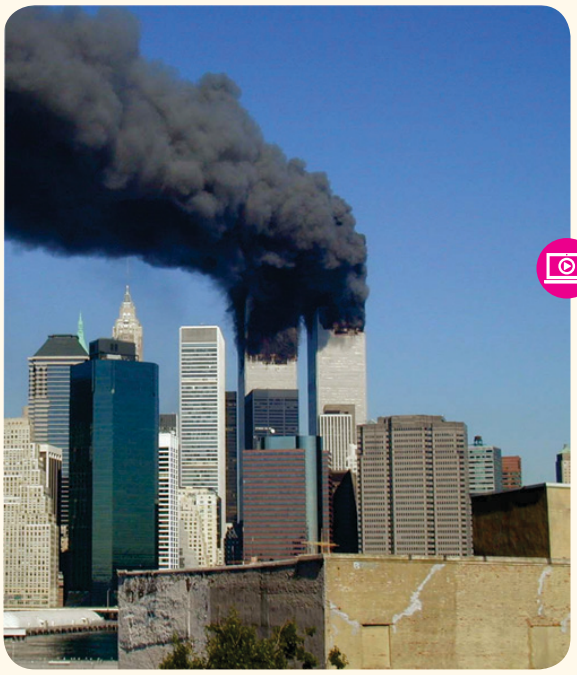

Atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 asupra turnurilor gemene din complexul World Trade Center din New York

Comemorarea celor 130 de victime ale atentatelor din Paris din 13 noiembrie 2015

Reținem!

Globalizarea este un fenomen recent de interconectare a societăților lumii. Are atât efecte pozitive, cât și negative.

Terorismul afectează lumea contemporană, prin starea de nesiguranță pe care o creează. El este cauzat de intoleranță. Aceasta poate fi combătută prin educație interculturală.

Două atitudini față de migrație în 2015:
sus, miting de susținere a imigranților în Danemarca;
jos, în Germania, polițiști întâmpinând refugiați.

Europa era, în secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea, locul unei intense emigrări; în a doua jumătate a secolului al XX-lea imigrările au devenit mai numeroase decât emigrările. [...] *Istoria integrării persoanelor care migrează în diferite țări este dominată de reacțiile xenofobe ale căror număr și gravitate coincid cu situațiile de criză din aceste țări.*

Pierre Milza, *Migrațiile internaționale în secolul XX*

1 Explică motivele pentru care imigranții sunt primiți sau refuzați, folosind pentru aceasta descrierea lui Pierre Milza și imaginile de mai sus, care surprind atitudinea față de imigranți.

Migrații în lumea contemporană

În perioada postbelică, creșterea populației și globalizarea au condus la cea mai mare rată a migrațiilor din istoria omenirii. Cauzele deplasărilor de populație sunt multiple, dar ele contribuie la conturarea lumii multiculturale așa cum o cunoaștem în prezent.

Imediat după Al Doilea Război Mondial au avut loc mari schimburi de populație datorate modificării granițelor. De exemplu, milioane de germani au părăsit Polonia. Alte schimburi de populație s-au realizat între țările care și-au dobândit independența, spre exemplu între India (țară majoritar hindusă) și Pakistan (țară majoritar musulmană). Independența Israelului a dus la migrația a zeci de mii de evrei din întreaga lume către noul stat.

Decolonizarea a declanșat migrația către Europa a locuitorilor din fostele colonii (comunitatea hindusă din Marea Britanie sau cea arabă din Franța). Un alt tip de migrație a fost cel pentru locuri de muncă: locuitori din Europa de Sud au migrat în anii 1950 – 1960 către țările mai dezvoltate din nord. După 1989, mulți dintre locuitorii din Europa de Est au migrat spre Vest.

O altă cauză a migrațiilor o constituie conflictele regionale sau interne, care au determinat un mare număr de refugiați: din Indochina în anii 1970, din America Latină în anii 2000 – 2010. Recent, războiul civil din Siria, dar și conflictele din Afganistan sau Sudan au determinat o „criză a refugiaților” în Europa începând cu 2015.

2 Lucrați în echipă și realizați, după model, un tabel pe o foaie de flipchart în care să completați cât mai multe cauze ale migrațiilor în perioada postbelică, ținând cont de condițiile din țara de emigrație, dar și de nevoile din țara de imigrație.

Cauze politice	
Cauze economice	
Cauze internaționale (conflicte)	
Educație/cultură	
Cauze naturale/climatice	

3 Analizează graficul de la pagina 89.

Cu cât a crescut numărul total al emigranților din 2017 față de 1990?

Ce vârstă au persoanele care emigrează?

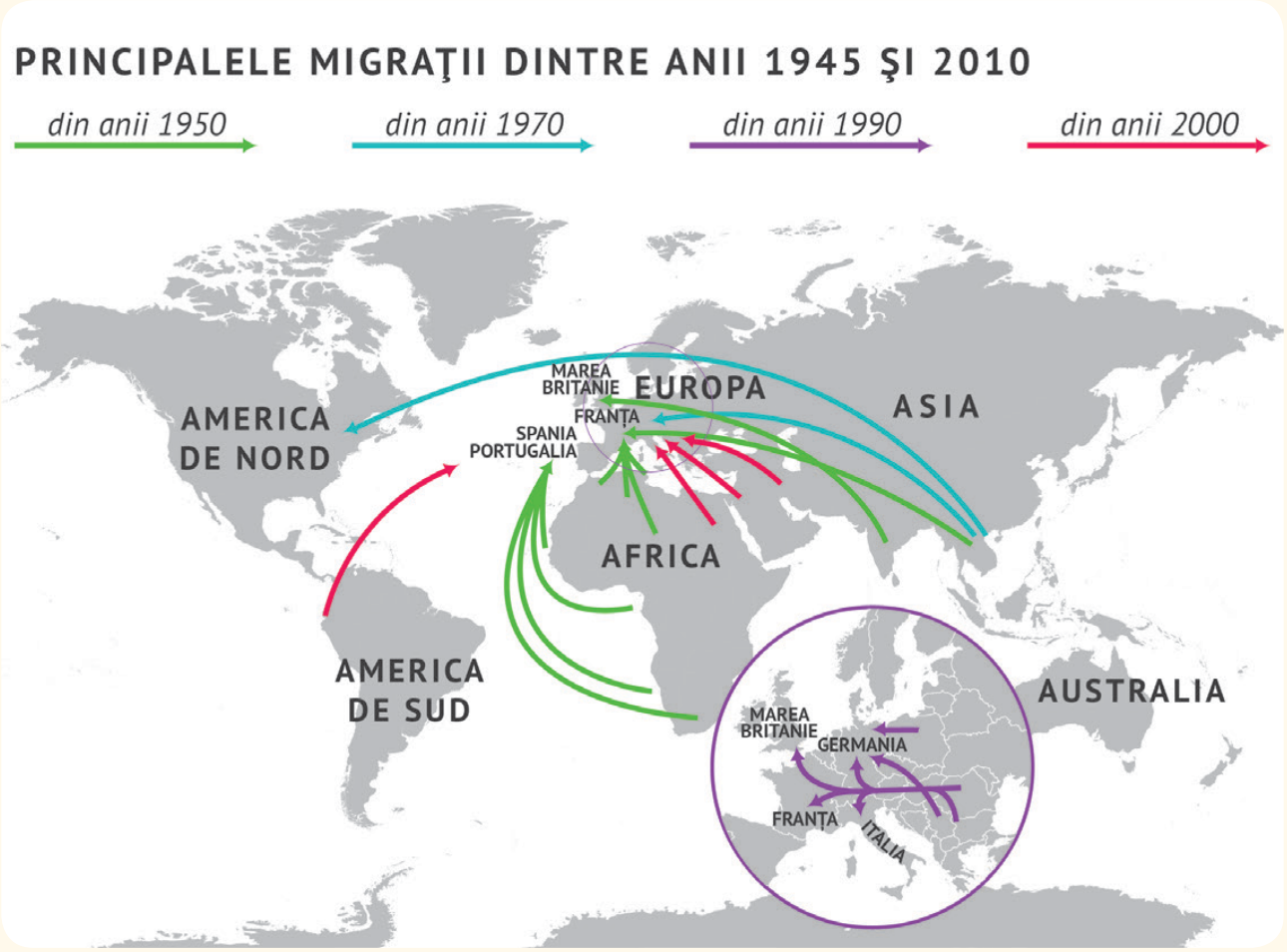

4 Explică, după ce studiezi cu atenție harta, care sunt direcțiile majore de migrație din anii:

a. 1950 (independența coloniilor din Africa și Asia);

b. 1970 (conflictele din Indochina);

c. 1990 (căderea comunismului în Europa de Est);

d. 2000 (conflictele din America Latină și Orientul Mijlociu).

Deși România nu a trecut printr-un război recent, balanța dintre bărbați și femei s-a dezechilibrat. Minuscul în termeni procentuali [...], dezechilibrul este semnificativ în termeni numerici. Schimbarea se traduce în 1 084 050 de bărbați lipsă la apel. Cifra este mai mare decât pierderile României în Al Doilea Război Mondial.

Sorin Adam Matei, „Un milion de bărbați lipsă la apel” în *Evenimentul Zilei*, aprilie 2006

5 Argumentează, folosind exemple cunoscute de tine, care sunt consecințele negative și pozitive ale migrațiilor și în mod special ale celor contemporane de pe continentul european.

Persoane care locuiesc în afara țării lor de origine
(exprimat în milioane)

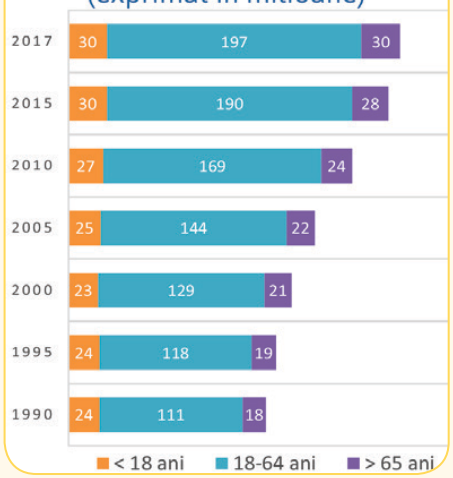

Reținem!

În lumea contemporană, migrațiile au atins un nivel record. Ele au schimbat lumea într-un spațiu multicultural, dar au și dat naștere unor reacții de intoleranță.

Noua diversitate culturală

Chioșc de ziare în Londra, 2005

1 Descrie revistele pe care le vezi. Cine ar putea să le cumpere?

Serial american celebru al anilor '70, *Dallas*

2 Întreabă părinții sau rudele mai vârstnice dacă au urmărit acest serial. Ce motive au avut?

Roy Lichtenstein, *Drowning Girl*, 1963, exemplu de pop-art

3 Analizează exemplul de pop-art de mai sus. Care consideri că este mesajul pe care dorește să-l transmită Roy Lichtenstein?

Lumea în care trăim astăzi poate fi descrisă ca fiind multiculturală. Deși există în continuare modele culturale predominante, modul de aplicare al acestora este extrem de divers. Tendințele culturale ale lumii contemporane pot fi:

◊ *Democratizarea culturii*. Aceasta nu mai este dedicată doar elitelor, ci întregului public. Prin urmare, se dezvoltă cultura de masă, accesibilă tuturor (prin intermediul televiziunii și internetului);

◊ *Cultura de consum* este o consecință firească a societății de consum. Cultura se exprimă acum prin intermediul reclamelor, promovând de cele mai multe ori „visul american";

◊ *Cultura ca protest* apare ca reacție la democratizare și la societatea de consum. Creatorii de cultură simt nevoia să devină actori angajați ai societății;

◊ *Cultura populară* este o formă de cultură care se adresează publicului larg, prin muzică, filme, literatură, gastronomie;

◊ *Cultura diversității* are rolul de a accentua rolul fiecărui individ sau al fiecărei comunități în societate;

◊ *Disputa dintre tradiție și inovație*, care a existat dintotdeauna, îndeamnă creatorii la descoperirea de noi forme de manifestare culturală.

Forme noi de manifestare culturală

În perioada postbelică s-au dezvoltat noi curente culturale sau intelectuale:

◊ *Existențialismul*, care exprimă înstrăinarea omului în lumea contemporană (*Greața*, de Jean-Paul Sartre);

> *În timp ce America face cunoștință cu mâncărurile thailandeze sau afgane, gustările rapide de tip american domină scena internațională* [...] *În Japonia, adepții stilului american nu au prea multe rețineri în îmbrățișarea imaginilor culturale americane – de la cluburile de noapte până la Disneyland* [...] *Tuaregii, cel mai mare trib de nomazi din Sahara, și-au amânat cu zece zile migrația anuală din 1983, pentru a putea urmări ultimul episod din* Dallas.
>
> John Naisbitt, Patricia Aburdene, *Anul 2000 – Megatendințe. Zece noi direcții pentru anii '90*

4 Citește textul de mai sus. Ce caracteristici ale lumii contemporane sunt evidențiate? Argumentează caracterul lor global.

Arhitectura religioasă de la tradiție la inovație: Catedrala Sagrada Familia din Barcelona, arhitect Antonio Gaudi (neterminată) și Capela Notre-Dame-du-Haut din Ronchamp, arhitect Le Corbusier (1950-1955)

◊ *Postmodernismul*, care contestă orice ordine culturală existentă și propune reinterpretarea adevărului (*Numele trandafirului*, de Umberto Eco).

Se dezvoltă trenduri literare noi:

◊ *Teatrul absurdului*, în care acțiunile personajelor par a fi fără sens (*Cântăreața cheală*, de Eugen Ionescu);

◊ *Realismul magic*, care pornește de la fapte realiste pe care le transformă în fantastic (*Un veac de singurătate*, de Gabriel García Márquez);

◊ *Science-fiction*, care imaginează societatea viitorului (*Dune*, de Frank Herbert; *Fundația*, de Isaac Asimov);

◊ *Fantasy*, care situează evenimentele într-o lume inexistentă, dar asemănătoare cu a noastră (*Stăpânul Inelelor*, de J.R.R. Tolkien; *Harry Potter*, de J.K. Rowling; *Cântec de gheață și foc*, de George R.R. Martin).

Unele dintre aceste romane au fost ecranizate, câștigând foarte mulți fani de-a lungul timpului.

5 Privește cele două clădiri din imaginile de mai sus. Ce impresie îți lasă fiecare dintre ele?

6 Documentează-te pe internet și notează în caiet, folosind modelul de mai jos, filme lansate în perioada recentă al căror scenariu se bazează pe cărți scrise în perioada postbelică.

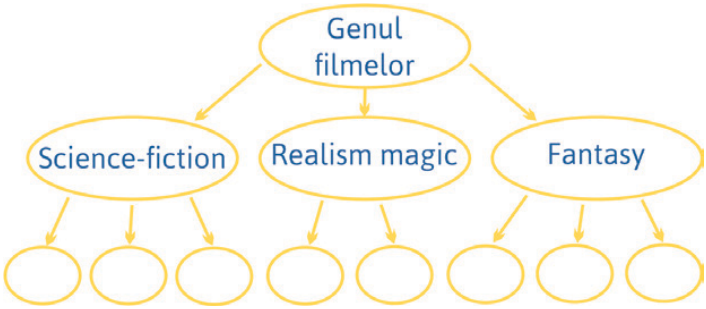

Dragă frate alb,
Când m-am născut, eram negru
Când am crescut, am rămas negru
Când stau la soare, sunt negru
Când îmi este frică, sunt negru
Când sunt bolnav, sunt negru
Când voi muri, voi fi negru.
Pe când tu, omule alb,
Când te-ai născut, erai roz
Când ai crescut, ai devenit alb
Când mergi la soare, ești roșu
Când îți este frig, ești albastru
Când ești bolnav, ești galben
Când vei muri, vei fi cenușiu.
Și cu toate acestea, tu îndrăznești
Să mă numești pe mine „colorat”!

Léopold Sédar Senghor,
primul președinte al Senegalului
Cher frère blanc

7 Cărei comunități îi aparține autorul Léopold Sédar Senghor?
Care este mesajul pe care îl transmite?

8 Caută informații biografice despre Bob Marley și Jimi Hendrix.
Ce îi aseamănă și ce îi diferențiază?

Bob Marley, simbolul muzicii reggae, și Jimi Hendrix, un simbol al muzicii rock

Reținem!

În lumea contemporană, cultura este marcată de diversitate.

Se dezvoltă cultura populară, apar noi modalități de exprimare, se afirmă grupuri culturale noi.

Revoluția informațională

Calculatoare: Apple în 1977, IBM în 1981

1 Observă calculatoarele de mai sus. Ce asemănări și ce deosebiri identifici față de calculatoarele din zilele noastre?

Documentează-te pe internet și află ce calculator fabricau românii în anii 1980. Cum arăta acesta?

Cronologie

1947: primul tranzistor;
1953: descoperirea structurii ADN;
1957: lansarea primului satelit artificial sovietic Sputnik;
1958: primul circuit integrat;
1960: primul laser;
1961: călătoria primului om în spațiu: Iuri Gagarin;
1969: călătoria primului om pe Lună: Neil Armstrong;
1977: este creat computerul Apple II;
1981: IBM lansează primul PC;
1983: este creat ARPANET, strămoșul Internetului;
1998: este creat motorul de căutare Google.
2000: se dezvoltă dispozitivele inteligente;
2022: se dezvoltă inteligența artificială.

Scurt istoric al telefoanelor mobile înainte de telefoanele inteligente

Revoluția tehnico-științifică

Începând cu perioada modernă, umanitatea a trecut prin mai multe perioade de schimbare a societății pe care le numim „revoluții". Către începutul epocii moderne a avut loc revoluția industrială. În secolul al XX-lea, cu precădere după Al Doilea Război Mondial, a avut loc revoluția tehnico-științifică.

Dezvoltarea tehnologiei în perioada postbelică a condus la noi descoperiri științifice. În domeniul biologiei, descoperirea structurii ADN-ului a permis dezvoltarea geneticii. În domeniul medicinei, laserul a facilitat operațiile chirurgicale. În domeniul fizicii, tehnologia nucleară a ajutat la producția de energie. În domeniul chimiei, produsele din plastic au o utilizare din ce în ce mai răspândită. Revoluția tehnico-științifică a permis și explorarea spațiului cosmic: de la primul satelit la primul om pe Lună.

Informație și comunicare

Poate niciun domeniu nu cunoaște o dezvoltare atât de accentuată precum tehnologia informației și comunicațiilor (IT): de la inventarea tranzistorului la dezvoltarea microprocesorului, la apariția calculatoarelor personale și la conectarea lor prin intermediul internetului.

Toate aceste evoluții din domeniul științei și tehnologiei au contribuit la o lume interconectată. Sistemul dezvoltat cu ajutorul sateliților artificiali permite transmiterea informației în timp real dintr-o parte în alta a lumii. Oamenii pot comunica rapid la mari distanțe. Apariția rețelelor de socializare (*social media*) face ca oricine să devină creator sau distribuitor de informație.

În timp ce prețul petrolului s-a multiplicat cu 15 între 1970 și 1980, cel al unității de memorie informatică s-a divizat cu 100 grație microprocesorului. În timp, totul se va schimba în toate domeniile vieții economice și sociale. Proprietatea revoluției microprocesorului este de a multiplica mijloacele de înlocuire, într-o manieră în același timp rentabilă și agreabilă, a oamenilor de către mașini.

Michel Albert, *Pariul francez*

2 Folosește textul lui Michel Albert și explică dezvoltarea tehnologiei.

Noile forme de divertisment – jocurile și tehnologia. Consecințe

Odată cu dezvoltarea tehnologiei informației, au apărut în ritm accelerat și modalități de petrecere a timpului liber ce au la bază noile tehnologii. Printre ele, jocurile electronice, noile medii de comunicare și dispozitivele inteligente.

Jocurile video sau electronice au apărut sub forma consolelor (sisteme tehnologice dedicate jocurilor). Ulterior, ele s-au generalizat prin utilizarea calculatoarelor personale. Jocurile pot fi de mai multe tipuri: logice, sportive, de aventură, de strategie.

Dezvoltarea tehnologiei a dus și la apariția unor tehnici noi de redare a filmelor. Astfel, tehnologia tridimensională îi permite utilizatorului să participe activ la experiența oferită în cinematograf.

Dispozitivele inteligente care se răspândesc în vremurile noastre (laptopuri, telefoane, tablete) acceptă utilizarea mai multor funcții în același timp. Un telefon inteligent este în același timp mijloc de comunicare, sursă de documentare (prin accesul la internet), ecran ce îngăduie vizionarea filmelor și a videoclipurilor, instrument folosit pentru jocuri sau pentru accesarea rețelelor de socializare.

Utilizarea noilor tehnologii are consecințe atât pozitive, cât și negative. Jocurile electronice pot să dezvolte capacitatea de învățare, abilitățile logice, orientarea în spațiu, capacitatea de adaptare la situații concrete de viață. Accesul liber la informație duce la creșterea gradului de cunoaștere și la dezvoltarea abilităților de a rezolva probleme.

Pe de altă parte, utilizarea în exces a tehnologiei implică izolare socială, deficit de atenție, scăderea stimei de sine. Contactul cu jocurile sau filmele violente poate duce la comportamente antisociale, afecțiuni emoționale sau stări de panică.

1. Prin ce elemente diferă vizionarea 3D a unui film de vizionarea normală?

2. Prezintă-le colegilor jocurile tale favorite. Identifică și alți colegi care au aceleași preferințe și analizați în ce mod aceste activități vă afectează personalitatea în mod pozitiv, dar și în mod negativ.

   Propune măsuri de limitare a aspectelor dăunătoare sănătății.

Consolă de jocuri în anii 1990, cu un dispozitiv central pentru citirea CD-ului

3. Ce îi mai lipsește consolei de mai sus pentru a putea fi folosită?

4. Ce abilități sunt necesare pentru a realiza o construcție virtuală, asemănătoare celei de mai jos?

Imaginea unui castel din jocul video *Minecraft*

Scenă de cinema 3D

Reținem!

Dezvoltarea științei și tehnologiei în lumea contemporană a determinat creșterea calității vieții și accesul liber la informație și comunicare.

Noile forme de divertisment pot fi utile dacă nu sunt folosite în exces.

Recapitulare

1 Răspunde la întrebări:

A. Ce țări din Europa au devenit democratice după 1945?

B. Cum s-au numit cele trei comunități economice europene apărute în deceniul 6 al secolului al XX-lea?

C. Ce forme noi de literatură au apărut în perioada postbelică?

2 Identifică pe harta alăturată:

A. Statele membre ale Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO);

B. Statele membre ale Tratatului de la Varșovia;

C. Statele democratice neutre;

D. Statele comuniste neutre.

3 Stabilește pentru fiecare dintre seriile de mai jos ordinea cronologică a evenimentelor, notând în caiet, în ordine, literele corespunzătoare.

1. a. Formarea CAER;
b. Statele Unite ale Americii propun țărilor europene Planul Marshall;
c. A doua criză a petrolului;
d. Tratatul de la Roma.

2. a. Războiul din Coreea;
b. Apariția sindicatului Solidaritatea în Polonia;
c. Criza rachetelor din Cuba;
d. Intervenția sovietică în Ungaria.

3. a. Primul om pe Lună;
b. Apariția laserului;
c. Bazele Internetului;
d. Inițiativa de Apărare Strategică a Statelor Unite.

4 Compune un text de 8 – 10 rânduri în care să compari viața cotidiană din țările capitaliste și cea din țările comuniste, ținând cont de produsele necesare traiului zilnic și de implicarea statului în viața oamenilor.

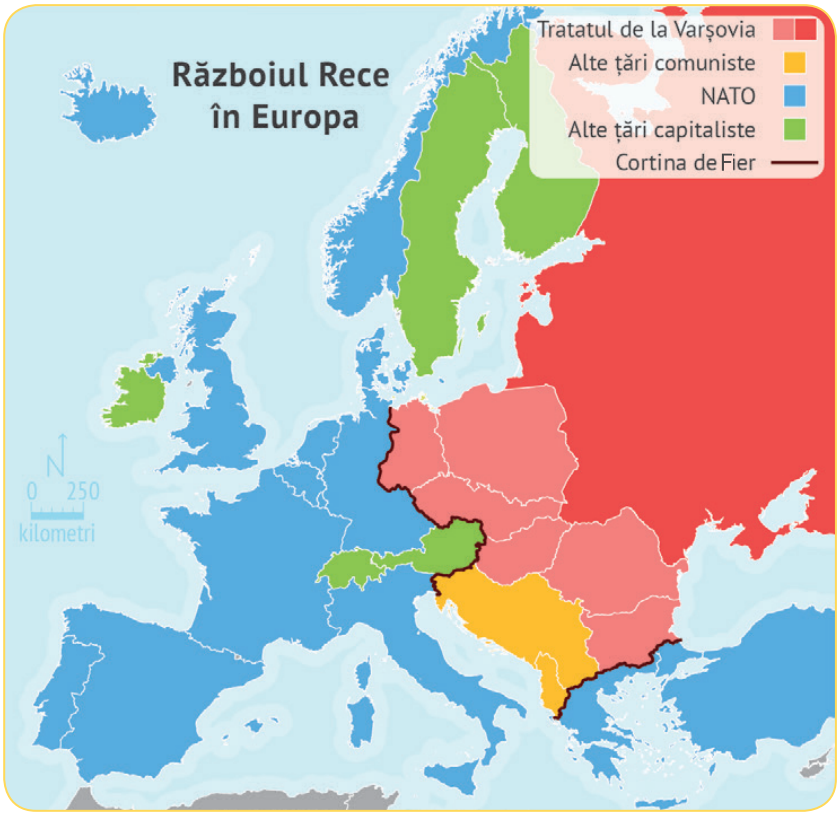

5 Realizează o prezentare de 5 – 10 minute despre viața în vremurile noastre, în care să abordezi următoarele probleme:

a. utilizarea tehnologiei la școală;
b. petrecerea timpului liber;
c. locurile vizitate în vacanță și cum ai ajuns acolo;
d. ce ocupație ai vrea să ai în viitor.

6 Asociază personalitățile din imaginile de mai jos cu numele acestora. Scrie în caiet perechile corecte formate din cifra și litera corespunzătoare:

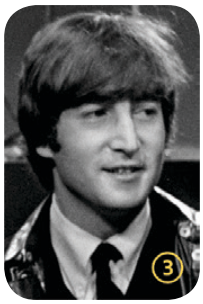

a. John F. Kennedy;
b. John Lennon;
c. Mihail Gorbaciov;
d. Bob Dylan;
e. Charles de Gaulle;
f. Nikita Hrușciov;
g. Ronald Reagan.

7 Urmărește filmul evenimentelor din Bordeaux desfășurate în mai 1968 (disponibil în manualul digital). Compară informațiile cu imaginea de mai jos și răspunde următoarelor cerințe:

Baricade pe străzile din Bordeaux în mai 1968

a. În ce țară se produc evenimentele?
b. Care este motivul revoltei tinerilor?
c. Care sunt taberele care se înfruntă?
d. Cum ai fi procedat dacă ai fi fost în locul studenților? Dar în locul forțelor de ordine?

8 Completează spațiile libere din textul de mai jos pentru a obține afirmații corecte. Folosește următoarea listă de termeni și repere cronologice: *război, pace, Consiliul, ONU, 1940, 1945, 1950, Declarația Universală a Drepturilor Omului, 1984, UNICEF.*

În anul ...(**A**)... a fost fondată ...(**B**)... . Scopul acestei organizații era menținerea ...(**C**)... . Reprezentanții statelor semnatare au adoptat în anul 1948 ...(**D**)... . Colaborarea între membri a continuat, în anul ...(**E**)... fiind semnată Convenția împotriva torturii.

9 Precizează:
a. un spațiu de imigrare în perioada postbelică;
b. două țări afectate de atentate teroriste în ultimele două decenii;
c. trei țări cu regim comunist în vremurile noastre;
d. patru instituții ale Uniunii Europene.

10 Pentru fiecare dintre afirmațiile de mai jos notează în caiet **A**, dacă consideri că afirmația este adevărată, și **F**, dacă consideri că este falsă:

a. După 1945 țările cu economie comunistă au avut o creștere economică mai mare decât țările cu economie capitalistă.
b. „Modelul american" se bazează pe dezvoltarea producției de bunuri de consum.
c. Declarația Universală a Drepturilor Omului a fost respectată de toate țările care au semnat-o.
d. În China regimul comunist a durat până în 1989.
e. Uniunea Europeană a apărut în 1993, după semnarea Tratatului de la Maastricht din 1992.
f. În prezent, peste 100 de milioane de oameni locuiesc în afara țării în care s-au născut.
g. Realismul magic situează evenimentele într-o lume inexistentă, dar asemănătoare cu cea reală.

11 Explică termenii:
a. globalizare;
b. terorism;
c. revoluția informațională;
d. drepturile omului.

12 Teme de reflecție:
a. Ce concluzii poți formula din ultimul capitol?
b. De ce este de preferat să trăiești în democrație decât în comunism?
c. La ce folosesc drepturile omului?
d. Lumea în care trăiești este mai bună sau mai rea decât în trecut?

Autoevaluare

1 Alege varianta corectă și transcrie răspunsul în caiet.

A. În perioada postbelică au avut regim comunist:
a. Franța, Italia și România;
b. Spania, Franța și Polonia;
c. România, Polonia și China;
d. Polonia, China și India.

B. Războiul Rece a fost câștigat de:
a. CAER;
b. ONU;
c. Tratatul de la Varșovia;
d. NATO.

C. Tratatul prin care s-a fondat Uniunea Europeană s-a semnat la:
a. Roma;
b. Maastricht;
c. Paris;
d. Schengen.

2 Completează spațiile libere pentru a obține enunțuri corecte:

După Al Doilea Război Mondial țările din Europa de ...(**A**)... au cunoscut o creștere economică datorată Planului ...(**B**)... .

Preluarea modelului american a determinat generalizarea societății de ...(**C**)... .

După crizele ...(**D**)... țările capitaliste au investit în tehnologie.

3 Realizează corespondența dintre titlurile romanelor din coloana **A** și autorii din coloana **B**. Notează în caiet perechile obținute.

A	B
a. *Harry Potter*	**1.** Umberto Eco
b. *Numele trandafirului*	**2.** J.K. Rowling
c. *Stăpânul inelelor*	**3.** Gabriel García Márquez
	4. J.R.R. Tolkien

Pentru a salva Europa din crunta mizerie și de la dezastrul final, ne trebuie un gest de încredere în familia europeană. [...] *Care este remediul absolut? Acesta constă în recrearea familiei europene sau a cât se poate de mult din aceasta și în dezvoltarea unei structuri care să-i permită să trăiască în pace, siguranță și libertate. Trebuie să creăm un fel de State Unite ale Europei. Primul pas este formarea unui consiliu al Europei.*

4 Analizează fragmentul de mai sus, apoi răspunde cerințelor:
a. Cine este autorul acestui discurs?
b. Ce eveniment a dus Europa în „crunta mizerie”?
c. Ce organizație internațională a apărut în urma acestui discurs? În ce an?

5 Pornind de la imaginea de mai jos, analizează dificultățile întâmpinate de refugiații din Siria în deplasarea spre Europa. Folosește modelul argumentativ: *consider că, mai întâi, apoi, în concluzie.*

Refugiați veniți cu barca din Turcia în Grecia, octombrie 2015

Răspunsuri: **1.** A-c, B-d, C-b; **2.** A-Vest, B-Marshall, C-consum, D-petrolului; **3.** a. 2, b. 1, c. 4; **4.** a. Winston Churchill, b. Al Doilea Război Mondial, c. Consiliul Europei, 1949. **5.** Verifică lecția de la pagina 88. Consultă profesorul în privința argumentării.
Punctaj: **1.** 3 × 0,5p; **2.** 4 × 0,5p; **3.** 3 × 0,5p; **4.** a. 0,5p, b. 0,5p, c. 2 × 0,5p; **5.** 2p. Din oficiu 1p.

Evaluare sumativă

1 Răspunde la următoarele întrebări:

a. Ce a fost Holocaustul?
b. Unde a avut loc?
c. Cui îi aparțin ideile care au dus la producerea lui?
d. Prin ce modalități a fost dus la îndeplinire?
e. Cum s-a produs în România?

2 Ordonează cronologic pe o axă desenată în caiet următoarele evenimente, notând doar litera corespunzătoare:

a. Primul om ajunge în spațiu;
b. Este descifrată structura ADN;
c. Bomba atomică este folosită asupra orașului Hiroshima;
d. Apare motorul de căutare Google;
e. Un atentat terorist afectează desfășurarea Jocurilor Olimpice de la München;
f. Statele Unite ale Americii instalează scutul antirachetă.

3 Completează spațiile libere din fiecare enunț pentru a obține afirmații corecte:

a. Mareșalul ... a fost arestat la data de 23 august 1944.
b. Al Doilea Război Mondial s-a încheiat în 1945, odată cu capitularea ... .
c. La Conferința de la Potsdam Marea Britanie a fost reprezentată de ..., în calitate de prim-ministru.
d. Organizația Tratatului de la Varșovia a apărut în anul ... .
e. În 1980 în Polonia se formează sindicatul ... .

4 Realizează un text de 10 – 15 rânduri cu titlul *România în perioada 1940 – 1989* în care să folosești următorii termeni și repere cronologice: *Regele Mihai I, Republica Populară Română, Al Doilea Război Mondial, Consiliul de Ajutor Economic Reciproc, 1989.*

5 Folosește harta mută de mai jos și notează în caiet:

a. Două state membre ale CEE în anii 1960;
b. Două state care au aderat la CEE în anii 1970;
c. Două state care au aderat la CEE în anii 1980;
d. Două state care au aderat la UE în anii 1990.

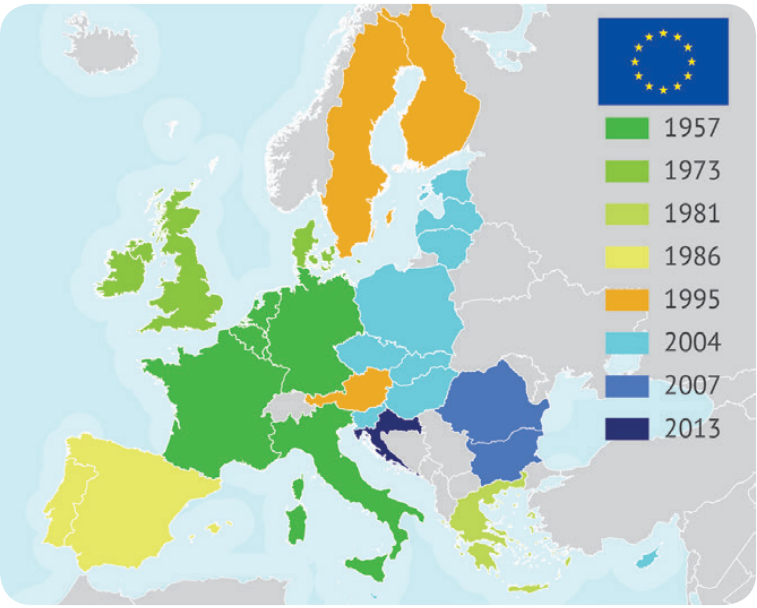

6 Pornind de la afirmația atribuită lui Stalin:

Nu contează cine votează, contează cine numără voturile.

realizează un text de 10 – 15 rânduri în care să îți expui opinia asupra valorii votului cetățeanului de rând într-un sistem democratic și unul totalitar. Folosește modelul argumentativ: *consider că, mai întâi, apoi, în concluzie.*

Răspunsuri: **1.** Verifică lecția Holocaustul; **2.** c-b-a-e-f-d; **3.** a Antonescu, b. Japonia, c. Clement Attlee; d. 1955; e. Solidaritatea; **4.** Verifică lecțiile de la paginile 62, 74, 80, 82; **5.** a. Oricare dintre Franța, RFG (Germania de Vest)/Germania, Italia, Belgia, Olanda, Luxemburg; b. Oricare dintre Marea Britanie, Irlanda, Danemarca; c. Oricare dintre Grecia, Spania, Portugalia; d. Oricare dintre Suedia, Finlanda, Austria; **6.** Verifică lecția de la pagina 80. Consultă profesorul în privința argumentării.
Punctaj: **1.** 5 × 0,3p; **2.** ordinea corectă: 1,4 p; o greșeală: 1,2 p; două greșeli: 1 p; **3.** 5 × 0,3 p; **4.** utilizarea corectă a fiecărui termen 5 × 0,4 p; **5.** 4 × 2 × 0,2p; **6.** 1p. Din oficiu: 1p.

Recapitulare finală

1 Citește cu atenție textele de mai jos, apoi răspunde cerințelor:

A. *1. Convenții de pace, pregătite la lumina zilei; nu vor mai fi înțelegeri particulare și nici secrete de niciun fel între națiuni, ci diplomația va proceda întotdeauna deschis și în văzul tuturor.*

13. Trebuie creat un stat polonez independent, care să cuprindă teritoriile locuite de populațiile indiscutabil poloneze și căruia să i se asigure un acces liber la mare.

14. Trebuie să se constituie o asociere generală a națiunilor în virtutea unor convenții formale, având ca obiect oferirea de garanții reciproce de independență politică și integritate teritorială atât statelor mici, cât și celor mari.

Cele 14 puncte

B. *Articolul II. În cazul unei transformări teritoriale și politice a teritoriilor aparținând Statului polonez, sferele de interes, atât ale Germaniei, cât și ale URSS vor fi delimitate aproximativ de linia râurilor Narev, Vistula și San.*

Problema dacă interesele ambelor părți fac ca menținerea unui Stat polonez independent să fie de dorit și modul în care vor fi trasate frontierele acestui stat va putea fi hotărâtă în mod definitiv numai în cursul evenimentelor politice ulterioare.

Articolul III. În privința Europei sud-estice, partea sovietică accentuează interesul pe care-l manifestă pentru Basarabia. Partea germană își declară totalul dezinteres politic față de aceste teritorii.

Pactul de neagresiune germano-sovietic. Protocolul adițional secret

a. Cine a semnat textele A și B? Când?
b. Cum s-a numit organizația internațională apărută ca urmare a punctului 14 din textul A?
c. Ce punct din textul A este încălcat de textul B? În ce fel?
d. Ce articol din textul B anulează punctul 13 din textul A?
e. Cum au fost puse în aplicare prevederile din textul B?

2 Alcătuiește un text de 10 – 15 rânduri în care să compari modul de viață din perioada interbelică cu cel din perioada postbelică, ținând cont de următoarele aspecte:

a. Produsele necesare traiului zilnic;
b. Mijloacele de informare;
c. Mijloacele de transport;
d. Modalitățile de divertisment;
e. Rolul femeii în familie și societate.

3 Realizează o prezentare în format digital, de 10 – 15 minute, despre viața oamenilor în timpul celor două războaie mondiale, în care să abordezi următoarele probleme:

◊ viața de pe front;
◊ viața din spatele frontului;
◊ rolul femeilor în efortul de război;
◊ în ce mod te-ar afecta o astfel de experiență.

Folosește tehnologia disponibilă pentru a difuza în rândul colegilor prezentarea ta, apoi pregătește împreună cu ei o sesiune de comunicări și discutați prezentările realizate.

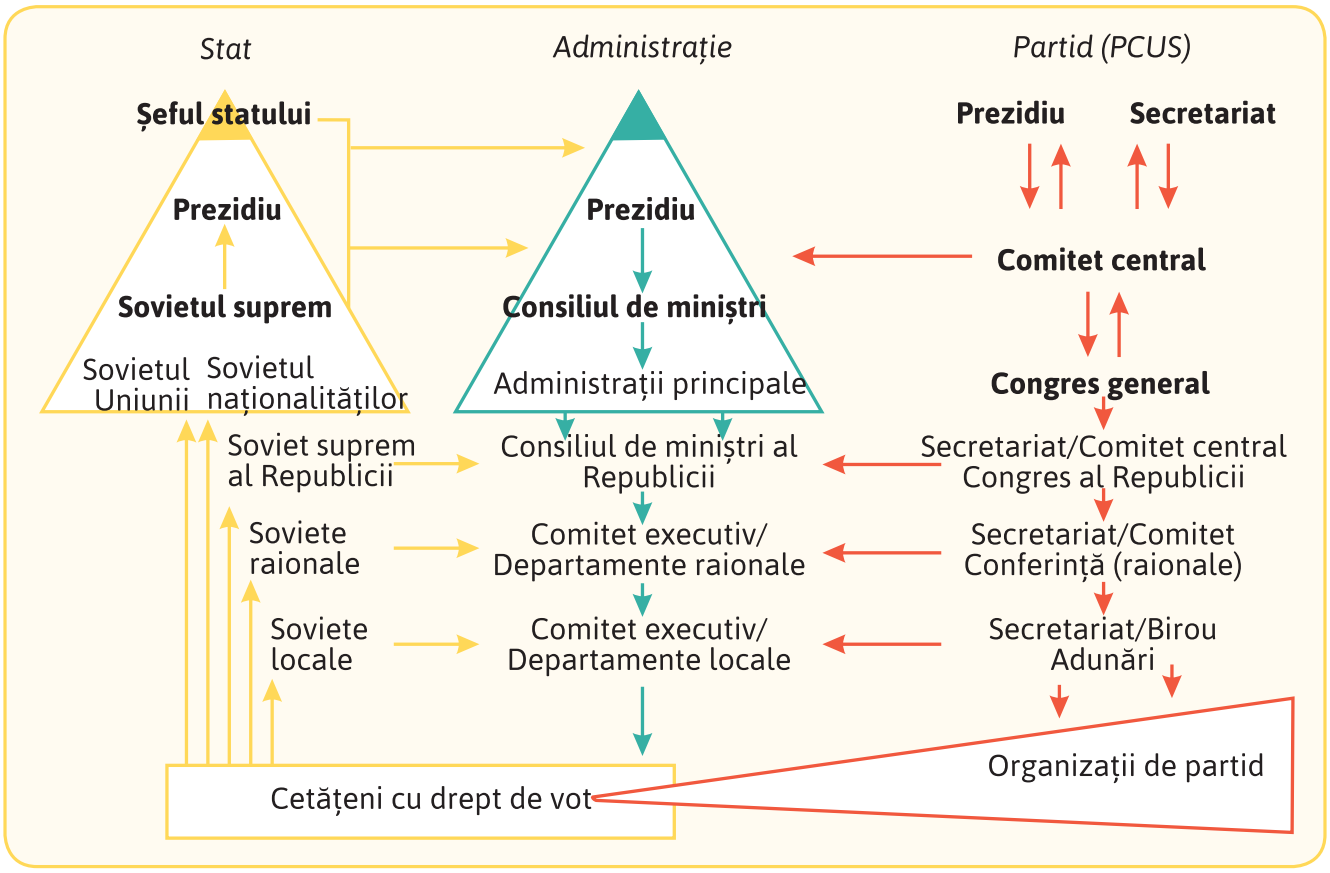

4 Analizează împreună cu un coleg schema de mai sus, care reprezintă structura de putere în Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste.

Pe baza acesteia, formulați concluzii referitoare la puterea de decizie a cetățeanului și modalitățile de conducere a statului.

5 Identifică în textul de mai jos care sunt trăsăturile celor două regimuri totalitare interbelice, așa cum sunt ele evidențiate într-un afiș al Partidului Socialist Francez.

a. Cui era adresat acest mesaj?

b. Ce rol avea repetarea insistentă?

c. Care sunt principalele pericole evidențiate?

La fel și Stalin

Fasciștii nu admit decât un singur partid: al lor. La fel și Stalin. Fasciștii exploatează milioane de sclavi în lagărele de concentrare. La fel și Stalin.

Fasciștii nu admit decât o presă supusă, un radio îmblânzit, un cinema aservit, o literatură dirijată, sindicate obediente. La fel și Stalin. Fasciștii au încălcat flagrant drepturile națiunilor mai mici și le-au anexat. La fel și Stalin. Fasciștii și-au asasinat adversarii politici, au corupt toată societatea, și-au plasat spionii peste tot [...]. *La fel și Stalin. Fasciștii au făcut un cult pentru Ducele sau Führer-ul lor și i-au prezentat ca pe niște oameni providențiali. Staliniștii la fel!*

Partidul Comunist Francez nu mai este un partid muncitoresc, este A Cincea Coloană a imperialismului totalitar stalinist.

Muncitori, atenție! Fără colaborațiuni, nici cu reacțiunea fascistă, nici cu stalino-fascismul.

Alături de socialiști vă apărați casele și luptați pentru Libertate!

Partidul Socialist SFIO.

Evaluare finală

1 Precizează câte două state care au făcut parte din următoarele alianțe, în momentul istoric indicat pentru fiecare dintre acestea:

a. Antanta, 1918;
b. Puterile Centrale, 1918;
c. Puterile Aliate, 1942;
d. Puterile Axei, 1942;
e. Puterile Axei, 1945.

2 Stabilește, pentru fiecare din seriile de mai jos, ordinea cronologică a evenimentelor. Pentru fiecare dintre ele realizează o axă cronologică și marchează notând literele corespunzătoare:

1. a. România intră în Primul Război Mondial;
b. Austro-Ungaria declară război Serbiei;
c. Se semnează Tratatul de la Versailles;
d. Germania capitulează în Primul Război Mondial.

2. a. Franța capitulează în Al Doilea Război Mondial;
b. România trece de partea Alianței Națiunilor Unite;
c. Germania anexează Austria;
d. Germania invadează URSS.

3. a. Destrămarea URSS;
b. Căderea Zidului Berlinului;
c. Germania nazistă capitulează;
d. România devine republică populară.

3 Notează în caiet pentru fiecare dintre afirmațiile de mai jos **A**, dacă consideri că este adevărată, și **F**, dacă consideri că este falsă:

a. În Primul Război Mondial a fost folosită bomba atomică.
b. Tratatul de la Versailles a fost semnat în 1919.
c. Primul film sonor a apărut în 1927.
d. Marea criză economică a început în anul 1933.
e. Al Doilea Război Mondial a început prin invadarea URSS de către Germania nazistă.
f. În 1945 s-a înființat Organizația Națiunilor Unite.
g. Prima criză a petrolului a avut loc în anul 1979.
h. Războiul Rece a durat până în 1989.
i. În 2001 a avut loc un atentat terorist la New York.
j. Primul om a ajuns pe Lună în 1969.

4 Privește imaginea de mai jos, apoi răspunde cerințelor următoare:

a. Descrie Steaua lui David și modul acesteia de folosire.
b. Precizează cine i-a obligat pe evrei să o poarte.
c. Explică de ce purtau evreii acest simbol în Franța, în 1942.
d. Analizează atitudinea celor două femei. Ce transmite ea?

Femei evreice obligate să poarte Steaua lui David în Paris, 1942

5 Pornind de la imaginea de mai sus, alcătuiește un text de 10 – 15 rânduri în care să prezinți situația evreilor în teritoriile ocupate de Germania.

Răspunsuri: **1.** a. oricare dintre Marea Britanie, Franța, Italia, SUA, Japonia, Serbia, România; b. oricare dintre Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria, Turcia; c. oricare dintre Marea Britanie, SUA, URSS; d. oricare dintre Germania, Italia, Japonia, Ungaria, Bulgaria, România; e. oricare dintre Germania, Ungaria, Japonia; **2.** 1. b-a-d-c; 2. c-a-d-b; **3.** c-d-b-a. 3. A. f, b. A, c. A, d. F, e. F, f. A, g. F, h. F, i. A, j. A; **4.** Verifică lecția de la pagina 64. Consultă profesorul în privința argumentării.
Punctaj: **1.** 5 × 2 × 0,2p; **2.** 3 × 1p; **3.** 10 × 0,2p; **4.** 5 × 0,4p. Din oficiu: 1p.

George Orwell, *Ferma animalelor*

Într-o fermă obișnuită din Anglia, unui porc senior îi vine ideea de a răsturna stăpânirea omului.

În timpul zilei, circulase zvonul că Seniorul cel bătrân, porcul Middle White premiat, avusese un vis ciudat în noaptea dinainte și că voia să-l comunice și celorlalte animale. [...] *Seniorul, dacă a văzut că toate* [animalele] *se făcuseră comode și așteptau cu atenția cuvenită, și-a dres glasul și a luat cuvântul:*

— Tovarăși, [...] omul este sigurul nostru dușman adevărat. Scoateți omul din scenă și cauza fundamentală a foametei și a muncii excesive printre animale este abolită pentru totdeauna.

Animalele se revoltă și preiau stăpânirea asupra fermei. Între timp, Seniorul moare, iar conducerea este preluată de porcii Snowball și Napoleon. Acesta din urmă reușește să își înlăture rivalul cu ajutorul unor câini dresați de el.

La început, nimeni nu a fost în stare să-și închipuie de unde apăruseră fiarele acelea, dar dilema s-a limpezit curând: erau cățeii pe care Napoleon îi luase de la mamele lor și îi crescuse separat de restul animalelor. Deși nu ajunseseră încă la maturitate, erau niște namile de câini și la fel de fioroși ca niște lupi. Se țineau pe lângă Napoleon și toată lumea a văzut că dădeau din cozi către el în același fel în care părinții lor fuseseră învățați să-i facă domnului Jones.

Viața la fermă continuă cu animalele conducându-se singure. Între timp însă, porcul Napoleon câștigă puterea absolută, iar favoriții săi devin elita politică.

Nimeni nu știa să spună cum anume, dar parcă ferma se îmbogățise, fără ca animalele însele să devină mai avute – sigur, cu excepția porcilor și a câinilor [...] *Ei desfășurau o muncă intensă de supraveghere și organizare a fermei.* [...] *Drept care, nu li s-a mai părut ciudat când, a doua zi, porcii care supravegheau munca la fermă purtau cu toții bice și copite. Nu li s-a mai părut ciudat când l-au văzut pe Napoleon plimbându-se prin grădina casei cu o pipă în gură.*

În cele din urmă, porcii ajung să arate la fel ca oamenii.

Douăsprezece voci urlau furioase și toate erau la fel. Ce se petrecuse cu fețele porcilor nu mai era de-acum o enigmă. Ființele de afară își mutau privirile de la porc la om și de la om la porc și din nou de la porc la om: deja era imposibil să mai spui care era care.

(Adaptare după traducerea lui Mihnea Gafița, Editura Polirom, Iași, 2002)

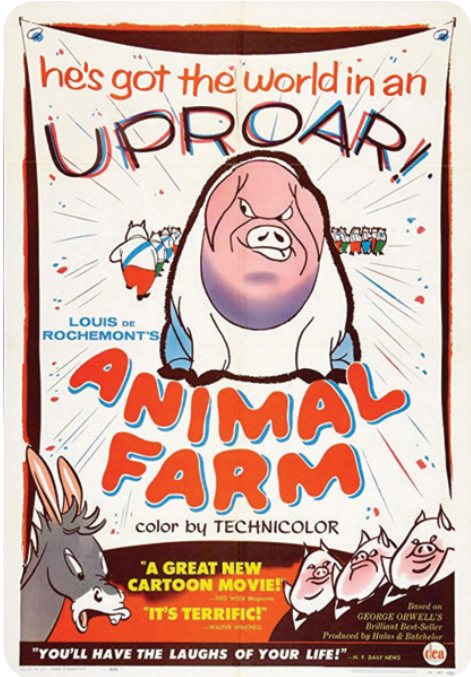

Ferma animalelor este o alegorie despre regimurile totalitare, mai precis despre apariția și evoluția URSS. Ea arată felul în care cei defavorizați (animalele) îi înlătură pe cei privilegiați (oamenii) și preiau puterea. Din rândul lor se ridică însă o elită (porcii), care îi înlocuiește pe cei pe care îi înlăturaseră și devine la fel ca ei.

Porcul Napoleon este de fapt Stalin, cel care se bazează pe ideea revoluționară a predecesorului său, Seniorul (Lenin), îl înlătură pe rivalul lui, Snowball (Trotki), și ajunge să conducă cu ajutorul câinilor săi fideli (membrii poliției politice).

Napoleon ajunge în cele din urmă să fraternizeze cu oamenii (capitaliștii), devenind unul dintre ei.

1. Analizează fragmentele alăturate. Care sunt ideile principale?
2. De ce se transformă Napoleon în om? Argumentează.
3. Este posibil ca un regim politic care promite egalitatea pentru toți să nu se transforme într-o dictatură totalitară?
4. Citește cartea sau urmărește desenul animat și identifică momentele comentate.

Dicționar de termeni

ADN (acid dezoxiribonucleic)
Acid cu rol esențial în mecanismul ereditar al ființelor vii. Descifrarea structurii ADN permite citirea codului genetic.

Antisemitism
Atitudine de ostilitate sistematică la adresa evreilor.

Arsenal
Totalitatea mijloacelor de luptă (armament) deținute de unul sau mai multe state.

Arta abstractă
Mișcare artistică a cărei trăsătură dominantă este încercarea de a elimina din opera de artă orice reprezentare a realității.

***Beat* (prescurtare din englezul *beatitude*)**
Curent literar dezvoltat în rândul tineretului american din anii 1950, care contestă societatea de consum și modelul cultural predominant.

Beligerant
Despre un stat sau o persoană care participă la un război.

Bolșevici
Membri ai facțiunii Partidului Social Democrat Rus care l-au urmat pe Lenin după ce acesta s-a separat în 1903 de menșevici.

Blitzkrieg (*război-fulger*)
Tactică militară de înaintare rapidă bazată pe tandemul tanc-avion.

Burlesc
Contrar logicii și rațiunii, motiv pentru care produce râsul; care nu are sens, absurd.

Circuit integrat (cip)
Dispozitiv electronic alcătuit din mai multe componente integrate situate pe o placă de material ce permite conducerea energiei electrice.

Clasa mijlocie
Categorie socială alcătuită din specialiști și funcționari, ale căror venituri se plasează între cele mai mari și cele mai mici.

Colectivizare
Trecerea mijloacelor de producție în proprietate colectivă prin expropriere sau naționalizare.

Colhoz
Gospodărie agricolă colectivă în URSS.

Comunism
Ideologie care urmărește colectivizarea mijloacelor de producție, repartiția bunurilor după nevoi și suprimarea claselor sociale.

Conciliatorism
Acțiune care are scopul de a stabili buna înțelegere între persoane cu convingeri opuse; politica marilor puteri occidentale care au încercat în perioada interbelică să-l oprească pe Hitler, arătându-se înțelegători cu solicitările lui.

Consiliu de Coroană
Instituție a statului monarhic român alcătuită din înalți demnitari, care adoptă decizii în situații excepționale.

Conflagrație
Război.

Cordită
Exploziv pe bază de nitroglicerină, cu ardere lentă.

Crah
Prăbușirea cursurilor valorilor sau acțiunilor la bursă.

Criză economică
Se declanșează atunci când se produce o ruptură între producție și consum.

Cubism
Mișcare artistică de la începutul secolului al XX-lea, care recompune realitatea în volume și planuri geometrice. Obiectele apar în totalitatea lor, cu toate fețele, liniile și punctele.

Cursa înarmărilor
Întrecere între marile puteri în încercarea de a construi un arsenal mai mare decât inamicii.

Defrișare
Tăierea sau arderea pădurilor.

Dezvoltare sustenabilă sau durabilă
Mod de dezvoltare a societății care protejează natura și utilizează energia regenerabilă (produsă prin folosirea vântului, apelor, soarelui).

Dreapta politică
Este constituită din partide sau asociații care se declară conservatoare. Conservatorii sunt adepții păstrării lucrurilor așa cum sunt sau care doresc să le schimbe treptat.

Educație media
Educația pentru utilizarea în siguranță a mijloacelor de comunicare și informare. Previne răspândirea știrilor false.

Emigranți
Cei care migrează dintr-un anumit spațiu.

Exotic
Care aparține unei țări îndepărtate, ale cărei caracteristici sunt neobișnuite.

Expectativă armată
Atitudine prudentă în așteptarea unei decizii militare.

Expresionism
Tendință artistică apărută în Germania în primii ani ai secolului al XX-lea, potrivit căreia esențială este intensitatea expresiei.

Extremă politică
Atitudine antidemocratică, radicală (precum fascismul, nazismul, comunismul).

Faliment
Situația unui întreprinzător care se află în încetare de plăți, constatată prin hotărâre judecătorească.

Fasciști
Partizanii lui Benito Mussolini, cel care, între 1922 și 1943, a instalat în Italia un regim politic dictatorial, naționalist și corporatist (care apără exclusiv interesele profesionale ale unor categorii de lucrători).

Gag
Efect comic în teatru sau film.

Gaz ilariant
Protoxid de azot care, inhalat, produce o stare de bună dispoziție, folosit și ca anestezic.

Garanții
Ceea ce asigură executarea și respectul termenilor unui tratat sau ai unei înțelegeri.

Genocid
Crimă împotriva umanității, acțiunea de exterminare a unei comunități naționale, etnice, rasiale sau religioase.

Ghetou
Cartier al unui oraș în care erau constrânși să trăiască evreii din unele țări; termenul derivă de la „Ghetto", insulă de lângă Veneția, unde în secolul al XVI-lea au fost izgoniți evreii.

Gulag
Sistemul de mari lagăre de muncă din URSS, unde erau siliți să lucreze zeci de mii de oponenți reali sau fictivi ai regimului comunist.

Hippie
Curent cultural al tineretului dezvoltat în Statele Unite în anii 1960, influențat de curentul *beat*, care promovează un stil de viață liber și pacifismul.

Hormoni
Substanțe produse de glandele endocrine și vărsate direct în sânge, cu rol esențial în reglarea funcțiilor vitale.

Ideologie
Ansamblu structurat de idei, folosit în regimurile totalitare pentru a justifica puterea deținută de partidul unic.

Industrializare
Proces prin care crește ponderea industriei în economie prin construcția de fabrici și uzine.

Integrare
Includere în colectiv (exemplu, integrarea europeană) sau încorporare într-un tot (exemplu, integrarea economiilor naționale într-una globală).

Imigranți
Cei care migrează într-un anumit spațiu.

Irațional
Contrar sau inaccesibil rațiunii.

Lagăr de concentrare
Loc în care sunt ținute închise și sub supraveghere, în regimurile totalitare, persoanele considerate ostile.

Logistică
Ansamblu de operațiuni care au drept scop să permită unei armate să trăiască, să se deplaseze, să lupte, să asigure servicii medicale și să se retragă.

Lupta de clasă
În sens marxist, reprezintă opoziția a două clase, una de exploatatori, cealaltă de exploatați, care se explică prin proprietatea asupra mijloacelor de producție, exercitată de cei dintâi. Lupta de clasă este considerată motorul istoriei.

Manipulare
Manevră politică care are destinația de a înșela; influență exercitată asupra unor grupuri numeroase de persoane, încercând să le schimbe opinia printr-o propagandă intensă.

Marele salt înainte
Încercarea eșuată a Chinei comuniste de a forța creșterea economică prin mobilizarea populației.

Monarhie
Formă de guvernare în care șeful statului (împăratul, regele) primește dreptul de a conduce prin naștere și îl deține pe tot parcursul vieții (cu excepția cazului în care abdică, adică renunță la tron).

Nazism
Ideologie naționalistă, rasistă, expusă de Adolf Hitler în *Mein Kampf* în 1924. Mai târziu, regimul nazist a însemnat îndoctrinarea maselor, terorismul de stat exercitat prin intermediul SS-ului (poliția militarizată a sistemului nazist) și Gestapoului (poliția secretă de stat), rezolvarea litigiilor dintre state prin război și exterminarea evreilor.

Panslavism
Ideologie a secolelor al XIX-lea și al XX-lea întemeiată pe sentimentul că toți slavii au o moștenire comună și că ei trebuie să trăiască într-un stat unitar.

Partidul unic
Un grup restrâns de persoane având în centru un conducător care deține întreaga putere în stat în regimurile totalitare.

PC (*Personal Computer*)
Calculator personal.

Pelagră
Boală a aparatului digestiv datorată consumului excesiv de porumb alterat.

Pluralismul politic
Caracteristică a regimului democratic care presupune existența mai multor partide care alternează la guvernare.

Primăvara de la Praga
Scurtă perioadă de reformare a regimului comunist din Cehoslovacia. S-a terminat în urma intervenției sovietice în 1968.

Poliția politică
Instituție a statului într-un regim totalitar cu rolul de a supraveghea și de a ține sub control populația. Spre exemplu, Securitatea în România comunistă.

Pop art
Curent artistic, dezvoltat în anii 1950 în Marea Britanie și Statele Unite, ce folosește simboluri ale culturii populare. Este și o formă de protest la adresa culturii predominante.

Populism
Atitudine politică care urmărește să satisfacă revendicări populare imediate, fără obiective pe termen lung.

Propagandă
Acțiuni sistematice ale puterii politice pentru a face acceptate anumite idei și pentru a câștiga adepți. Totalitatea mijloacelor prin care statul totalitar controlează informațiile.

Rasism
Ideologie fondată pe credința că există o ierarhie între oameni determinată de rasă (grupuri umane care sunt distinse după culoarea pielii).

Raționalizare
Vânzarea produselor în rații zilnice sau lunare stabilite pentru fiecare locuitor.

Războiul Rece
Stare de tensiune a relațiilor internaționale inițiată după cel de-Al Doilea Război Mondial, între SUA și URSS și aliații acestora.

Război total
Conflict în care sunt mobilizate toate resursele unui stat: militare, economice și demografice.

Reparații
Acțiunea de a repara, inclusiv prin despăgubiri, pagubele produse în război.

Republică
Formă de guvernare în care șeful statului (președintele) este ales pe o durată limitată. Poate fi prezidențială (dacă președintele deține întreaga puterea executivă), semiprezidențială (dacă președintele deține o parte din putere) sau parlamentară (dacă președintele nu deține puteri executive).

Revanșard
Care încearcă să-și ia revanșa pentru a răzbuna o pierdere suferită.

Satelit artificial
Obiect creat de om care gravitează în jurul Pământului. Permite transmiterea informațiilor dintr-o parte în alta a lumii.

Secesiune
Acțiune menită să separe o colectivitate națională pentru a forma un stat distinct sau a se reuni cu un altul.

Separarea puterilor în stat
Caracteristică a regimului democratic, prin care se împiedică abuzul de putere prin împărțirea acesteia în cele trei ramuri ale sale: legislativă (care adoptă legile), executivă (care aplică legile), judecătorească (care veghează asupra respectării legilor).

Soviet
Ansamblu de delegați aleși în Rusia, apoi în URSS.

Stat-major
Grup de ofițeri însărcinat să asiste un șef militar la comanda trupelor.

Stânga politică
Reprezintă un ansamblu de persoane și partide care susțin opinii progresiste. Un progresist este adeptul schimbării unei situații prin ameliorare.

Steaua lui David
Steaua în șase colțuri sau „Scutul lui David". Simbol esențial al iudaismului. În timpul regimului nazist evreii erau obligați să poarte un ecuson cu acest însemn, pentru a putea fi identificați ușor.

Suprarealism
Curent artistic bazat pe valorile visului, instinctului, dorinței și revoltei.

Tatuare
Imprimare pe corp sau pe față a unor desene, cifre sau litere care nu se pot șterge.

Teroare
Practica sistematică a violenței și a represiunii în vederea impunerii și menținerii unei puteri.

Totalitar
Regim politic nedemocratic, în care puterile statului sunt concentrate în mâinile unui grup restrâns de persoane, care subordonează drepturile omului unei presupuse rațiuni de stat.

Tranzistor
Dispozitiv electronic care permite transportul curentului electric.

Urbanizare
Creșterea ratei populației urbane prin migrarea locuitorilor de la sat la oraș.

Vot cenzitar
Sistem electoral care condiționa dreptul de vot de îndeplinirea unor criterii precum avere, vârstă, sex.

Votul universal
Caracteristica specifică democrației ce permite cetățenilor să își aleagă reprezentanții care conduc în numele lor.

Xenofobie
Ura sau frica față de străini.

ISBN 978-973-47-4157-1
edituraparalela45.ro

EDITURA PARALELA 45
EDUCAȚIONAL